

IOS. M. SCHNEIDT,
V. I. D. COM. PAL. CAES. CONS. AVL. WIRCEB. ET FVLDENS.
PANDECT. ET IVRIS FRANCONICI IN VNIVERSITATE
WIRCEBVRGensi PROFESSORIS PVBL. ET ORD.

THESAVRVS IVRIS FRANCONICI

Der
S a m m l u n g

theils gedruckter theils ungedruckter
Abhandlungen, Dissertationen,
Programmen, Gutachten, Gesäße,
Urkunden 2c. 2c.

welche das
Fränkische und besonders Hochfürstlich-
Würzburgische

Geistliche, Weltliche, Bürgerliche, Peinliche, Lehens-
Polizen- und Kameralrecht
erläutern 2c.

Des ersten Abschnittes fünfzehntes Heft.

W i r z b u r g,
Im Verlage der Franz Xaver Rienerischen privil.
Buchhandlung.

1 7 8 8.

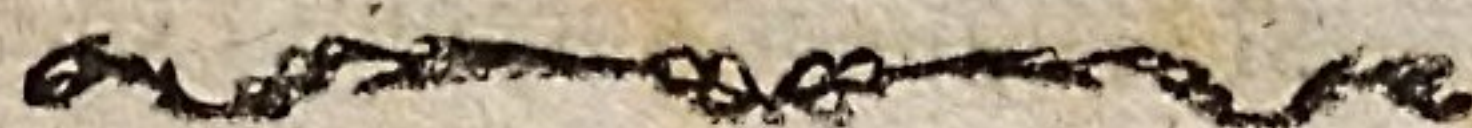

S E C T I O I.
O P V S C V L V M XLIII.

JOANNIS MICHAELIS MARTINENGO,
INSIGNIS ECCLESIAE COLLEGIATAE AD S. IOANNEM EVANG. IN
NOVO MONASTERIO CANONICI.

DISSERTATIO *
DE EO,
QVOD IVSTVM EST CIRCA ONVS
REFICIENDI AEDIFICIA
ECCLESIASTICA
IN GENERE,
ET IN SPECIE IN FRANCONIA.

§. I.

Quid sit Vocabulum Ecclesia duplici commu-
Ecclesia. niter sensu accipi solet; in morali scili-

§ § § § § § § § 2

cet

* Edidit hanc Dissertationem Plurimum Reuerendus ac
Clarissimus Author modo Canonicus dictae Ecclesiae
Capitularis & Consistorii ac Vicariatus hujatis Consi-
liarius, amicus mihi colendissimus, dum Anno 1781
Gradum Licentiatum ex utroque Iure reciperet, cui sub-
sidia huius Dissertationis me subministrasse gaudeo.

cet nobis indicat communionem hominum eandem profitentium fidem, veluti Ecclesia Catholica, aut Protestantium; in sensu autem materiali dicitur locus publicus cultui divino deputatus, in quo fideles ad colendum, invocandumque Deum conveniunt, & quamvis in explanando Ecclesiae sensu morali Catholici Protestantesque dissentiant, cum primi nomine Ecclesiae intelligant coetum hominum fidelium sub uno capite Christo in coelis, & vicario ejus visibili in terris inter se eodem cultu communicantium congregatum, secundi autem non tantum visibilem in terris Vicarium Christi excludant, sed etiam electos tantum ad hanc congregationem admittant; discrimen tamen hoc in praesenti inquisitione ad rem plane non pertinet, cum hic Ecclesia ut aedificium, & templum manu factum veniat considerata.

§. II.

Origo bu- Si originem vocabuli Ecclesia confide-
jus vocabuli. remus, apparet, graecum nomen esse, quod latine redditur convocatio; dicitur enim Ecclesia ab ἐκκαλεῖν, id est evocare; nam ut olim populus evocabatur ad audienda & cognoscenda publica negotia: sic Christi fideles e tenebris mundi in admirabilem lucem veritatis ministerio evangelii evocabantur, sicut Apostolus Christianos per evangelium e mundo evocatos appellare solet vocatos sanctos. Evocantur enim ex impiorum congregationibus,
 &

& congregantur in ovili Christi per evangelium. Haec piorum congregatio in veteri testamento vocabatur Kehal, Edonai, id est, coetus & Ecclesia Dei; hinc Apostolus Ecclesiam *a)* vocat domum Dei viventis, & basin veritatis, & alibi templum Dei *b)*. Neque solum hujusmodi conventus fidelium atque piorum, sed & locus, in quo conveniebatur, graecis dicitur ἐκκλησία, atque pro utroque significato sumitur in Decretis Canoniciis *c)*. Jam temporibus Apostolorum ejusmodi extitisse Ecclesias testatur nobis Apostolus PAULUS *d)*, sic inquit: Convenientibus vobis in Ecclesiam audio scissuras esse inter vos. Et paucis interjectis: Nunquid domos non habetis ad manducandum aut bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis. Hic Apostolum loqui de loco, in quo fideles conveniunt, evidens est. Item S. AUGUSTINUS vocabulum Ecclesiae in sensu allato admittit *e)*, sic inquit: Ecclesia dicitur locus, in quo Ecclesia, congregatur. Quin & ipsi Christiani multo tempore loca, ad quae orationis & cultus divini peragendi causa conveniebant, Ecclesias potius, quam templa dixere, imo a templi vocabulo sollicitè abstinuere, ut non solum a ritibus ethnicorum, verum etiam a

§ § § § § § § § 3

vo-

a) I. Tim. 3. *b)* II. Thess. 2.

c) C. I. de Eccles. aedif. C. II. de immun. Eccles.

d) Quaest. 57. in Levitic.

e) Lib. II. de cultu Sanctorum cap. 4.

vocabulis eorum sese abhorrere indicarent. Usus enim eo tempore obtinebat, ut templi nomine intelligeretur locus ad sacrificia & cultum falsis gentium Diis exhibenda destinatus, atque hoc sensu OCTAVIUS apud MINUTIUM FELICEM, OPTATUS Milevitanus, & HIERONYMUS negant Christianos habere templa.

§. III.

Origo, Quod cognitio Dei simul etiam cul-
Utilitas, & tum divinum in se involvat, ex lumine
Necessitas naturae clare innotescit. Quo communius
Ecclesiarum. ergo ac conformius homines ejusmodi
 cultum instituunt, eo majora etiam ab omnipotente
 Deo praemia ac emolumenta sperare possunt; cum
 autem ad hoc obtinendum publicae congregationes
 conventusque maxime juvent, id vero in publicis
 ad cultum hunc destinatis aedibus quam optime pro-
 movere possimus, per se adparet & origo & necessitas
 Ecclesiarum, quae utpote soli supremo Numini con-
 secratae necessario ex privatorum commercio eximi
 omnino debent. Ulterior utilitas atque necessitas
 Ecclesiarum in eo potissimum se exferit, quod sacra
 ejusmodi cultui divino specialiter dedicata loca spe-
 cialem etiam animis illa frequentantium devotionem
 imprimant, eosdemque ad timorem Dei excitent.
 Nonne praeterea omnia, & praecipue cultus divi-
 nus, qui iisdem in Ecclesiis celebratur, ita compa-
 ratus est, ut mentem ad Deum elevet, divinaque no-
 strae

strae Religionis mysteria considerata praebeat. Porro Divinum Numen in ejusmodi specialiter ad id destinatis locis pie colere, unitisque affectibus adorare, nonne multo sanctius atque convenientius, quam in aliis aedibus aut locis profanis etiam usibus fervientibus, talia ac tam excellentia Deo praestare servitia? Ut taceam, quod hunc externum cultum etiam illi, qui interne omnem religionem exuunt, ne plane in infidelium numerum veniant, saltem externe ad templa Dei frequentanda, divinumque cultum exercendum obstricti sint; id quod ad minimum hanc in se continet utilitatem, ne etiam simplices innocentesque tam pravis ducti exemplis ad eadem legenda prava vestigia publice alliciantur. Restat igitur, ut materiales Ecclesias & necessarias, & Deo admodum gratas esse concludamus. f)

§§§§§§§§ 4

§. IV.

f) Dicit quidem SPENERUS P. 2. Conf. Theol. Germ. c. 3. art. 1. sect. 30. pag. 178. aedificare Ecclesias neque esse servitium divinum, neque opus Deo specialiter acceptum; sed hoc eatenus tantum verum esse posse constat, quatenus vocabula haec, aedificare Ecclesias, in sensu plane materiali accipiuntur, sicuti v. g. in mercenariis contingit, qui mercede sua contenti, sive in exstruenda Ecclesia, aut in alio quocunque aedificio suas praestant operas. Si autem intentio, qua ejusmodi aedificia eriguntur, consideretur, plane non video; quare non etiam opus hoc immediate ad honorem Dei directum inter opera meritoria numerari possit, imo debeat.

§. IV.

Ecclesia- rum Anti- quitas. In opinione circa antiquitatem Eccle-
fiarum Protestantes a Catholicis iterum
plane discrepant, cum hi ante CONSTANTINI M. tempora Ecclesias extitisse negent, g) ex se-
quentibus praecipue fundamentis. I. Dicunt, nul-
lum sacra in Scriptura aedificandi Ecclesias h) inve-
niri mandatum, sed adparere II. multo potius ex
JOANN. IV. v. 22. seq. ad orationem plane non re-
quiri locum specialem, sed eam consistere in adora-
tione spiritus & veritatis. III. Ecclesias quarto de-
mum seculo, temporibus videlicet CONSTANTINI M.
exstructas fuisse, ex historia clare demonstrari.
Quodsi vero e contrario perpendamus, quod ad I.
Ecclesiae temporibus Christi & Apostolorum vere
extiterint i), porro Christus ipsemet Ecclesiam do-
mum

g) Vid. BOEHM. Jus Eccles. Protest. Tom. 3. ad Lib. 3.
Decr. T. 48 §. 2. seq.

h) Hunc in modum loquitur SPENERVS P. 2. Conf. Theol.
Germ. c. 3. art. 1. sect. 30. p. 178.

i) PAUL. I ad Cor. C. XI. v. 8. Alias Ecclesias exspoliavi.
Item: Convenientibus vobis in Ecclesiam. Porro:
Nunquid domos non habetis ad manducandum aut
bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis. Item Cap.
14. Mulieres in Ecclesia taceant. Porro legitur in
Act. Apost C V. v. 20. Ite, & stantes in templo lo-
quimini plebi omnia verba vitae hujus; qui cum adi-
issent, intraverunt diluculo in templum, & docebant

num patris sui vocaverit domum orationis *k*), itemque quod non inveniatur, Christum templa, in quorum locum Ecclesiae venerunt, aut omnino rejecisse, aut iis aliquid derogasse, nec minus inconveniens esset, illud, quod in veteri Testamento *l*) Deo fuit acceptissimum, in novo absque speciali mandato omnino improbare, aut saltem repudiare. Accedit, quod ad II. textus JOANNIS suum omnino retineat valorem, si oratio in Ecclesia persolvatur, & destinatio loci internum tantum eo magis confortet cultum. Quae cum ita sint, ad III. plane corruunt adversariorum argumenta, & quidem eo magis, cum historiae Ecclesiarum antiquitati plane adsistant. De temporibus Christi & PAVLI id evincunt expressi sacrae scripturae textus *m*). Existentiam Ecclesiarum primi seculi nos edocet FLAVIUS DEXTER *n*): Scrip-

§§§§§§§§ 5

tor

k) MATTHAEI C. XXI. v. 12. Domus mea domus orationis vocatur. C. II. v. 16 Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis.

l) Conf. II. Paral. C. VII. v. 11.

m) Vid. allata superius sub Lit. i.

n) Hic scribit in sua historia, quae a SOPHRONIO in linguam graecam translata erat, ad annum CHRISTI 37. & U. C. 788. in hunc modum: Nam JACOBUS S. Apostolus ZEBEDAEI filius, peragratis urbibus Hispaniae, multisque erectis Ecclesiis, & Episcopis creatis ex advenis PETRUM Bracharac primum reliquit Episcopum.

tor hispanus, qui quarto seculo suam edidit historiam. Usus seculi secundi nobis demonstrat JYSTINVS o) Martyr. In tertio seculo aperte hanc rem adserit EUSEBIUS PAMPHILI p), & in quarto dein seculo ipsimet contrariae sententiae patroni Ecclesias reipsa erectas fuisse admittunt. * Ad Ecclesiarum consecrationem quod attinet, quam Protestantes praecipue ex antiquitatum documentis evertere contendunt, ad Cardinalem BONA provoco, qui ad templorum consecrationem stabiliendam clarissima attulit argumenta, & ad quem brevitatis causa hac in re me etiam restringo q).

§. V.

o) In Apolog. II. circa fin. In loco, in quo congregati sunt ad communes preces & supplicationes. Item, die solis, qui dicitur omnium, qui vel in ruri degunt, in eundem locum conventus fit, & Commentaria Apostolorum, aut Scripta Prophetarum, prout tempus fert, leguntur. Huc etiam spectant verba CLEMENT. epist. II. ad JACOB. Item Can. 28. C. 16. q. 7. Ecclesias per congrua & utilia facite loca, quas divinis precibus sacrare oportet.

p) EUSEBIUS Hist. eccles. L. 7. c. 30. Lib. 8. c. 1. Ut priscis aedificiis jam non contenti in singulis urbibus spatiosas ab ipsis fundamentis exstruerent ecclesias. Item L. 8. c. 2. & 15.

* Alia Exempla de Ecclesiis primoribus saeculis erectis refert THOMASINVS Discipl. Eccl. P. III. L. I. Cap. 2. n. 11. Cap. 3. n. 4.

q) Ejus verba Lib. I. rer. liturg. c. 20. §. 3. sunt sequentia:

§. V.

*Varia
Ecclesiarum
nomina.*

Haec Ecclesiarum existentia jam a primis Religionis nostrae incunabulis ut necessaria cognita & judicata, successu temporis eam praecipue ob causam uberior atque copiosior effecta est, quia & numerus fidelium admodum augebatur, & varii etiam errores apud ipsosmet Christianos oriri, falsaque hinc inde misceri veris coeperunt; ob hasce res & uberiores & frequentiores populi conventus fieri eo magis necessario oportebat,

tia: Sunt, qui EVARISTO Papae ejus (Consecrationis Ecclesiarum) originem adscribunt, sed multo certius est, Apostolicum institutum esse, nisi dicamus, ab hoc Pontifice scripto promulgatum, quod sola traditione ab antecessoribus acceperat, aut forte addidit ad veteres ceremonias, ut sine missae sacrificio basilicae non consecrarentur, ut ex illo referunt Canonum Collectores. Alii ex adverso scribunt, ante Imperium CONSTANTINI M. nullas fuisse Ecclesiarum dedicationes propter metum persecutionis, in quorum sententiam facile ibo, si de publicis & solennibus agant; si vero de privatis sermo sit, nullatenus illis consentire possum. Nam veterum Patrum testimonio jam supra evici, semper Christianos Ecclesias suas habuisse, quas ab Episcopis Mosaicae Legis exemplo & apostolica institutione edoctis divino cultui certis ceremoniis consecratas nemo certe negabit, cui perspecta est in rebus etiam minoris momenti illorum temporum disciplina. Huic etiam adsentitur VAN ESPEN P. 2. Jur. Eccles. Tit. 16. c. I. n. 3. seq.

tebat, quo magis ad avertendos insurgentes errores populi informatione in rebus fidei, morumque opus erat. Jam autem sicut ipsae Ecclesiae diversas ob causas inter se differebant, attamen omnes sub nomine Ecclesiae veniebant, cum hoc tantum discrimine, ut juxta diversas circumstantias diversa etiam ipsis cognomina adjuncta sint, quae non eodem sed successivo tempore ortum suum habuere. Potiora, ea, quae fieri potest, brevitare, afferam. Aliquae dicuntur Basilicae *r*), aliae Cathedrales *s*), aliae Collegiatae

r) Basilicae olim dicebantur ecclesiae nondum consecratae, ut notat Abbas in Rubr. de consecr. Eccles. n. 2. post Glossam in c. 1. de Religios. domib. Hodie vero solum majores, principaliores, ac digniores Ecclesiae Basilicae vocantur, quia basilica nomen graecum domum Regiam significat, ad quam nempe tanquam principalem servitii divini causa Reges & Principes convenire solent, ut notat post BARBOS. Lib. 2. J. E. V. Cap. I. n. 10. ENGEL de Eccles. aedif. n. 2. & alii.

s) Ecclesia Cathedralis vulgo *Domfirche*, suam denominationem habet a vocabulo *Dominus* & *Cathedra*, quoniam in illa sedes principalis Domini, sive Episcopi, & etiam in illa Cathedra Episcopalis conservabatur, utpote a qua reliquae omnes Ecclesiae informantur, ac instruuntur, praesertim cum Episcopus suas homilias aut orationes in Cathedra sedens faceret, reliqui autem in conventibus stantes orationes & institutiones populo proponebant. Lib. 2. Epist. presbyt. ad CYPRIAN. Eadem etiam ex ratione Cathedra S. PETRI Antiochiae &c. derivatur.

tae *t*), aliae Baptismales *u*), aliae parochiales *x*), aliae matrices *y*), aliae filiales *z*), aliae capellae *a*), aliae oratoria *b*), aliae dicuntur regulares *c*).

§. VI

- 1) Collegiatae dicuntur, quae habent collegium seu communitatem clericalem, in capite & membris canonicis, qui capitulariter congregari, & agere, sigillumque & arcam communem habere possunt. BARBOS. Lib. 2. Jur. Eccles. univ. cap. 6. n. 6.
- u) Baptismalis Ecclesia est, quae habet fontem baptismalem.
- x) Parochialis dicitur illa Ecclesia, cui Parochiani ad verbum Dei, divinaque Sacramenta recipienda adscripti sunt, quamvis etiam fieri possit, ut in illa Sacramentum Baptismatis non administraretur. SUAREZ de virt. & stat. Relig. L. I. C. 24 n. 2. seqq. Saepe tamen baptismalis & parochialis etiam in jure confunduntur, eo quod hodie plerumque parochialis etiam baptismalis sit, & e contra.
- y) Matrices Ecclesiae, licet proprie loquendo sint solae ecclesiae cathedrales, Arg. C. 22. de V. S. ibi: Per matricem Ecclesiam cathedralem intelligi volumus: tamen minus proprie etiam inferiores Ecclesiae matrices vocantur, illae nempe, quae alias aliquo modo subjectas habent. Talis etiam est illa Parochia, quae dividitur, respectu cujus eae, quae per divisionem de novo fiunt, vel alteri subjiuntur, Filiales dicuntur. Arg. C. 3. de aedif. Eccles.
- z) Filiales ecclesiae sunt illae, quae subsunt matri, uti sub Lit y. in fin. dictum est.
- a) Capellae sunt Ecclesiae minores, quae seorsim & a

§. VI.

Multitudo Ecclesiarum, erectionisque earundem abusus.

Cum Ecclesiarum erectio eo ipso, quod in honorem Dei tendat, inter bona opera numeranda sit, mirum plane non est, quod cessantibus Christianorum persecutionibus Ecclesiae magna in copia ubique aedificari coeperint. Quemadmodum autem nihil tam sanctum est ac religiosum, in quod non irrepant abusus & excessus, sic idem in Ecclesiarum aedificatione contingere coepit. Alii enim ad oblationum partem acquirendam *d)*, alii ad vanum sibi gloriae nomen comparandum *e)* Ecclesias erigebant.

Inde

majoribus separatae existunt; si autem in illis altare cum beneficio adsit, tunc non amplius Capella, sed capellania adpellari solet. REBUFF. in prax. benef. Tit. seculare beneficium quotuplex. n. 14.

- b)* Oratoria sunt Capellae privatae, quae v. g. privatorum aedibus adjectae sunt, & ordinarie etiam privatorum dominio subsunt.
- c)* Regularis Ecclesia est, quae pro habitatione, divinisque officiis Religiosorum principaliter erecta est, & istae Ecclesiae regulariter neque curam, neque populum habent.
- d)* Conc. Bracharense II. de A. 575. C. 6. apud HARDUINUM Tom. 3. Conc. p. 387. item apud GRATIANUM in C. 10. de Consecrat. D. 1.
- e)* Nov. 67. C. 2. in verbis: nomen forte desiderans, quo & ipse Fabricator Ecclesiae vocatur.

Inde ad tollendos ejusmodi abusus directio hac in re Episcopis concessa, simulque absque illorum licentia exstruere hujus generis aedificia plane prohibitum est, praesertim cum alii Ecclesias absque dote *f)*, alii sub nomine Ecclesiarum catholicarum speluncas haereticorum *g)*, alii autem in detractum & invidiam reliquarum divinarum aedium *b)* erigere Ecclesias non erubescerent.

§. VII.

Erectio & Conservatio Ecclesiarum & quatenam rationes ad Ecclesias erigendas sufficiant. Ecclesiarum necessitas naturali ex ratione sibi etiam deposcit earundem conservationem. Duae igitur hac in re oriuntur quaestiones principales. Prima versatur circa erectionem Ecclesiarum in loco, quo nulla ante id tempus extiterat. Secunda versatur circa erectionem Ecclesiarum in loco, ubi quidem jam antea extiterat Ecclesia, sed collapsa est, item circa conservationem Ecclesiarum adhucdum existentium. Quoad primam quaestionem vel erigitur ejusmodi Ecclesia ex necessitate: si e. g. populus aut nullam omnino habeat, aut ad nimis distantem sit alligata, vel erigitur

f) Can. 9. de Consecr. Dist. I. Capitul. Reg. Franc. L. 5. C. 382. apud BALUZ, Tom. I. Capit. p. 905. Nov. 67. C. 2. *g)* Cit. Nov. C. I.

b) Capit. 3. CAROL. M. de A. 904. apud BALUZ, Tom. I. Cap. 4. 16.

tur ex libera & arbitraria commoditate: ex quocunque horum motivorum res perficienda sit, certa tamen semper requisita necessario observari debent, qualia sunt: 1) Justa ac rationabilis causa, 2) proximiores Parochiae, communitates, Patroni ac decimatores debent indemnes servari, 3) locus congruus, reliquaque ad illum spectantia, 4) sufficiens dos, 5) praescriptae caeremoniae, 6) consensus Episcopi, & 7) Capituli, item 8) licentia Domini Territorialis. De quibus singulis singillatim agendum erit.

§. VIII.

Quando necessarium sit Ecclesias aedificare. Causae, quae ad Ecclesiae erectionem requiruntur, aut sunt urgentes, aut tantum sufficientes. Primi generis causae semper adesse debent in casu, quo de aedificatione novae Ecclesiae parochialis sermo est, cum e contrario ad constructionem aliarum ecclesiarum capellarum &c. etiam causae sufficientes satisficiant i) Causae urgentes non possunt esse aliae, nisi eae, quae Sacramentorum favorem, eorundemque dispensationem populo procurant; sufficientes mo-

i) LOTTER de re benefic. Lib. I. q. 28. n. 28. GARCIA de benefic. 12. part. 3. cap. n. 10. WEYMS. ad Const. 24. Ex antiq. Jur. desunt. Const. 19. BARBOS. ad Conc. Trid. Sess. 21. Cap. 4. n. 1. ROTA apud Farinac. P. 1. Decis. 484. n. 5. PALAO Tom. 2. oper. Tract. 13. Disp. 6. punct. 9. §. 10. n. 4.

autem juxta rerum circumstantias etiam consistere possunt in mero quodam fundamento rationis, commoditate, aut animarum zelo; item in religionis exaltatione, aut rerum Ecclesiasticarum ornamento & similibus, quid? quod interdum sola pro ratione voluntas ideo praecipue sufficere possit, quia erectionem Ecclesiarum ut Deo maxime gratum opus potius promovere, quam impedire oportet. Inter causas autem urgentes praecipue numerantur: 1) Pagorum distantia ab Ecclesia parochiali, ita quidem, ut una ex parte nonnisi Parochiani magna cum difficultate ad Ecclesiam matricem possint pervenire, altera autem ex parte administratio Sacramentorum, praesertim respectu aegrotorum, admodum sit periculosa, & haec causa tam urgens est, ut Episcopus etiam cum Ecclesiae matricis dispendio ejusmodi novae possit concedere erectionem k). 2) Si Parochianorum numerus ita augeatur, ut animarum curam gerens illis satisfacere nullo modo possit, consequenter ejusmodi Ecclesiarum divisio omnino necessaria evadat l), quo in casu hoc notandum venit, quod aliis remediis, scilicet Capellaniis, aut Cooperatorum auxiliis succurren-

k) Cap. 2. X. de Eccles. aedif. Conc. Trid. Sess. 21. C. 4. de reform.

l) Cap. 53. 16. q. 1. & ibi GONZALEZ.

rendum quoque sit *m*). 3) Si parochus in civitate munita domicilium habeat; ita, ut diversis pro circumstantiis, aut ob portas semper clausas, aut ob illas nimis fero aperiendas aegrotis in necessitatis casu succurrere saepius impediatur *n*), & quae sunt reliquae ejusdem generis causae animarum curam impediennes *o*).

§. IX.

Indemnifatio vicinarum Ecclesiarum, Patronorum, & Indemnifatio parochiarum, de illa praecipue parochia & communitate intelligenda, de qua nova Ecclesia avelenda est; nam in casu, quo nova erigenda nulli veteri Ecclesiae subfuisset, sed

m) AMOSTAZO de caus. piis Lib. 5. C. 3. n. 26 seqq. ubi copiose ostendit, quisnam hujusmodi Capellanorum sustentationem praestare teneatur. Porro nimium crescente populorum numero erigi etiam possunt oratoria, quae tamen non separari, sed Ecclesiae matrici subesse debent. Cap. 43. & 46. 16. q. 1.

n) REIFFENST. & PICHLER ad Jus Can. Lib. 3 T. 48. n. 1. & 2. Similis causa etiam censetur, quando inter populum alicujus villae, & parochialem Ecclesiam torrens, seu flumen intercedit, quod pontem non habet, nec vado pertransiri potest. AMOSTAZ Lib. cit. C. 4. n. 10.

o) An autem causa urgens adsit, hoc merito Episcoporum dispositioni relinquitur. AMOST. l. c. n. 11. seqq. cum ibidem allegatis.

Decimato. sed e. g. ad Religionem nostram conver-
rum. sione nova effecta esset parochia, tunc
 neque circumjacentes communitates aut Ecclesiae hu-
 jus novae erectione aliquod damnum sentirent. Huic
 indemnificationi ut satisfiat, praecipue requiritur con-
 sensus Parochi *p*), a quo parochia nova avellitur;
 porro etiam parochianorum tum veteris, tum no-
 vae Ecclesiae. Consensus Parochi non requiritur,
 si causa sufficienter urgens adsit *q*), eoquod summo
 Pontifici * ista potestas denegari haud possit, ille autem
 hanc potestatem Episcopis, ut Delegatis Sedis Pon-
 tificiae ** concesserit, quam ob causam nullo modo
 opus est speciali Pontificis consensu, in casu, quo
 Parochus dissentit *r*), sed jam vi Concilii Tridentini
 suppletus est talis consensus. Si autem nulla causa
 urgens adsit, tunc sane neque aequum, neque justum
 esset, Parocho Jus suum quaesitum, quod in fru-
 ctus, oblationes, & praecipue in praerogativam sibi

§ t t t t t t t 2

foli

p) Hoc tantum intelligendum est de Parochis vere talibus,
 quales sunt illi, qui cum investitura immissi sunt; Pa-
 rochi enim commendati, cum hi tantum actuales,
 Episcopus autem habitualis sit, illius vices gerunt.

q) Conc. Trid. Sess. 21. c. 4. in verbis: Invitis etiam recto-
 ribus Recc. decis. 554. VALLENSIS, PALIO, FAGNANUS,
 BARBOSA & alii allegati ab AMOSTAZ. l. c. c. 4. n. 21. seqq.

* Respectu exemtorum.

** Etiam respectu exemtorum.

r) Aliud erronee asseritur a Glossa in Cap. 2. Dist. 99.

foli competentem s) habet, absque ipsius consensu violenter cuferre, cumque juxta sententiam omnium Parochus Ecclesiae suae nihil omnino praejudicare possit, sequitur, quod ipsius Parochi consensus absque sufficienti causa praestitus nil plane operetur t). Praeterea requiritur, ut Ecclesia nova erga illam, a qua avulsa est, debitam semper praestet reverentiam; quam ob causam matrices communiter sibi quaedam jura reservari curant, qualia sunt census annuus, aut recognitio, administratio Sacramenti Baptismatis, jus in loco veteris Ecclesiae celebrandi semper Scrutinium aut Capitulum, item certa decimarum pars, aut alia jura stolae &c. u) Quod communitatum consensum attinet, ille eatenus necessario requiritur, quatenus de earum commodo aut incommodo agitur; his enim in casibus certe illarum consensus adesse debet. x) Si autem respectu hujus nihil omnino immutetur, sed multo potius illarum commoditas promoveatur, tunc etiam illarum consen-

s) Sacra Congregatio apud PIASECIUM in prax. Episcop. P. I. C. 5. n. I.

t) AMOSTAZ. l. c. n. 28. cum ibi alleg.

u) AMOSTAZ. l. c. C. 4. n. 48. ubi plures authores, & decisa Rotae adfert.

x) RICC. Decis. cit. n. 6. BARBOS. P. 3. alleg 67. n. 4. ubi consensus majorum subditorum aut communitatis partis requiritur.

sensus non est requirendus. y) Quamvis, si necessitas illud incommodum longe superaret, tali in casu etiam altera communitas ad levem ejusmodi difficultatem ferendam absque dubio posset condemnari. Consensus Patronorum ac Decimatorum exigui plane hoc in casu est momenti, cum per novam ejusmodi erectionem Patrono major honor & utilitas (quia loco unius duos acquirit praesentandos) aperte concilietur; Decimator autem puncto onerum realium decimis inhaerentium querelam movere plane non possit.

§. X.

Locus ad Ecclesias aedificandas commodus, sufficiensque parochianorum numerus. Locus congruus, reliquaque requisita praecipue consistunt in eo, quod locus debeat esse aptus ad Ecclesiam ibi exstruendam, atque adsit sufficiens subditorum numerus. Locus ergo sit decens, non fordidus z), liber ab omni aliorum dominio, oneribus, jurisdictione saeculari, & similibus a), neque gentium, neque haereticorum corpora ibi jaceant sepulta, quae, si forsan adsint, evelli, auferrique oportet b). Numerum subditorum quod attinet, ille juxta sententiam

§ tttttttt 3

com-

y) AMOSTAZ. l. cit. n. 29.

z) & a) AMOST. l. cit. C. 3. n. 61.

b) Conc. Epaunense Can. 33. GONZALEZ ad Cap. 8. de Consecrat. Eccles. n. 3.

communem ad minimum decem comprehendat animas c).

§. XI.

*Ecclesia-
rum redi-
tus, & eo-
rum quan-
titas.*

Nomine redituum sufficientium venit dos, ex qua impensae. Quae tum ad conservandam ipsam Ecclesiam, tum ad procurandam suppellectilem servitio divino necessariam, tum ad Ecclesiae ministros congrue sustentandos requiruntur, dispensari queant. d) Dotem illam prae omnibus necessario desiderari, ipsa naturalis ratio docet; nam cum in horum defectu Ecclesia ipsa deficeret, atque colaberetur, hinc admodum inconveniens esset, aedificia ex natura sua perpetuo conservanda apertissimo exponere ruinae periculo. Hanc Ecclesiae dotationem statim ab initio fieri oportet, & si quis absque illa Ecclesiam erigere praesumeret, hic finito etiam aedificio ab illa dotanda non liberaretur, & ita quidem, ut Ecclesia in bona authoris sui executionem

pe-

c) Rot. P. 5. recent. Decis. 380. n. 8. & 29. Arg. Cap. 3.

d) Auth. de Ecclesiarum Tit. §. si quis autem Coll. 9. Cap. 9. de Consecrat. dist. 1. Cap. 1. Caus. 1. q. 2. Cap. 26. caus. 16. q. 7. Cap. 8. X. de Consecrat Eccles. Concil. Aurel. IV. Can. 23. Tolet. III. Can. 3. 15. Wormatiense tempore ADRIANI II. Can. 3. & post multos alios AMOSTAZO l. c. C. 3. n. 10.

petere possit. *e)* Illud quoque hic notandum est, quod Episcopus ejusmodi Ecclesiam consecrans, in casu, quo praedicta bona non sufficiunt, ex propriis suis defectum hunc supplere teneatur. *f)* In quantum autem Ecclesia matrix obligetur, fusius a saepius jam laudato AMOSTAZO traditur. *g)*

§. XII.

*Solemni-
tates ad no-
vam Eccle-
siam erigen-
dam requisi-
tae.*

Ceremoniae ad erectionem Ecclesiae praescriptae in hoc praecipue consistunt, quod aut Episcopus in persona, aut alius ab ipso speciali mandato ad id deputatus ad locum futuri aedificii veniat, ibidem atrium designet, crucem figat, & primum lapidem ponat. *b)*

—————
Tttttttt 4

§. XIII.

e) & *f)* AMOSTAC. l. c. n. 15. PIASEC. P. I. C. 2. art. 4 n. 3. Conf. C. 2. X. de Praebend.

g) Cap. 4. n. 31. l. c. Quanta autem Ecclesiae dos esse debeat, est quidem in Cap. I. juxta Glossa X. de Cen- sibus ad unum mansum liberum, ad quem arandum par boum requiritur, restrictum; cum autem haec Constitutio communis esse nequeat, id merito Episco- porum arbitrio relinquitur. Cap. 3. X. de aedif Eccl- 20. terrae frugiferae acras, vulgo *Janchert, Tag- wert, Morgen* denominat.

b) VALLENS. in Parat Jur. Can Lib. 3. Tit. 48. §. I. n. 3. REIFFENST. Jur. Can. L. 3. Tit. 48 n. 28. & DD. com- mun. Si autem Episcopus absque justa causa has Cere-
monias

§. XIII.

Consensus Cum in erectione Ecclesiarum cura
Episcopi & Capituli. pene omnis apud Episcopum resideat,
 hinc mirum non est, etiam ipsius con-
 sensum hac in re necessario requiri i) In exemptis vero
 aut

monias peragere detrectet, tunc a Superiore immédia-
 to ad id cogi potest. Cap. 12. X. de Jur. Patron.
 PIASEC. P. I. Cap. 2. Art. 4. in princ.

i) Cap. 4. de Privll. in 6. Cap. 9. dist. 1. de Consecrat No-
 vell. 67. Conc. Bracar. II. de A. 512. C. 6. Capit. Franc.
 Lib. 5. C. 382. Capit. 3. Car. M. de Anno 804. DD.
 comm. ad Tit. de aedif. Eccles. Usus Episcopatus Her-
 bipolensis ostendit nobis Instructio Decanalis §. 25. se-
 quentibus verbis:!

„ Nebst diesem so solle er vigesimo quinto dahin
 „ vigiliren, daß kein neue Oratoria, Kapellen oder
 „ Kirchen in unserer Dioeces auferbauet, noch da-
 „ rinnen neue Devotiones, unter was Praetext es auch
 „ seyn mögte, von dem Pfarren eingeführet werden,
 „ es werde dann vorhero deren Figur, Abriß, loci si-
 „ tuatio, dotatio, mit authentischer ausgewürckter
 „ Befreyung des Fundi zu uns und unserer geistli-
 „ chen Canzley allerdings deutlichen mit gehorsamster
 „ Bitt eingeschickt, solche durch unsere hohe bischöf-
 „ liche Authorität und Gewalt zu untersuchen, ap-
 „ probiren, auch gestalten Dingen nach das Jus pa-
 „ tronatus darüber dem Fundatori, Constructori,
 „ oder Dotanten gnädigst juxta SS. Canones zu ver-
 „ leihen. Desgleichen Bemenden solle es mit denen

„ ganz

aut personis, aut Ecclesiis summi Pontificis consensus desideratur. *k)* In casu autem, quo absque tali requisito Ecclesia esset aedificata, etiam consensus subsequens sufficeret *l)*, & sic, si Episcopus sine rationabili causa consensum suum denegaret, a superiori iudice ecclesiastico ad illum praestandum foret cogendus. *m)* Sede Episcopali vacante consensum suum Capitulum concedere potest, ut actum jurisdictionis ordinariae. *n)*

Tttttttt 5.

§. XIV.

„ ganz zerfallenen Kirchen und Kapellen haben, als
 „ welche ohne unsere gnädigste Einwilligung nicht
 „ wiederum zu repariren, sondern an deren Plätze
 „ ein geweyhtes von Stein oder Holz gemachtes gro-
 „ ßes Crucifix oder Creutz beständig aufzustellen, in
 „ dessen aber die Einkünften, wo es nicht anders
 „ von Uns ist verordnet, ad matricem einzuziehen.

k) Cit. Cap. 4. de privil. in 6. quod tamen de iis tantum exemptis, qui nec in - nec de dioecesi sunt, est intelligendum; Illis enim exemptis, qui non de - bene tamen in dioecesi sunt, Episcopus licentiam concedere potest, quia tunc vi Trid. Sess. 21. C. 4. de reform. ut Delegatus Sedis Pontificiae procedit.

l) VALLENS. & alii ad cit. Tit. n. 3. ubi adjungit, quod Ecclesia, quae aliis nihil praejudicat, & quae sine Episcopi licentia erecta est, quoad Jus Patronatus ipsi Episcopo cedat.

m) C. 17. X. de Jur. Patron.

n) PANVINUS de Offic. & Potest. Capit. P. 5. q. 2. n. 5.

§. XIV.

Juxta leges Canonum communes o) praeter consensum Episcopi tractatio consensusque Capituli requirebatur, cum autem Episcopus juxta Concilium Tridentinum p) ut Sedis Pontificiae Delegatus * procedat,

GARCIA de Benefic. P. 5. c. 9. 79. VIVIAN. in prax. Jur. Patron. P. I. L. 2. C. n. 12. BERRIOS. de Offic. episcop. P. 3. alleg. 70. n. 32. DIANA P. 8. Tract. 4. Ref. 54. TRASSO de Patron. Ind. P. I. C. 4. n. 14. quod tamen circa exemptos locum non habet, quia ea, quae Episcopus agit, ut Delegatus Pontificius, non transeunt in Capitulum.

o) Cap. 7. X. de Donat.

p) Sess. 21. C. 4. de Reform. FAGNAN. in Cap. 3. X. de Eccles. aedif. L. 5. C. 4. n. ult.

* Authori & simul huiusmodi Universitati dicam scribit Admodum Rev. P. Columbanus WESTHOFER in Diss. de eo, quod iustum est circa Aedificia Ecclesiarum praecipue in Dioecesi Colonienfi specialiter obtinet. Bonnae 1788. in 4. §. 4. & ejus nota b. cujus verba haec sunt:

„ Vix expectassem, nostra adhuc aetate in uniuersitate Germaniae doceri publice hanc sententiam:
 „ Episcopos in erigendis nouis Ecclesiis procedere ceu
 „ delegatos sedis Pontificiae: tradita autem haec fuit
 „ in Uniuersitate Herbipolensi Diss. de eo, quod iustum
 „ est circa onus reficiendi aedificia ecclesiastica, edita
 „ 1781, §. 14. ex autoritate Concilii Trid. Sess. 21.
 „ Cap. 4. de ref. ubi dicitur: Episcopi etiam tan-
 „ quam

cedat, summus Pontifex vero nullo Capituli consensu indigeat, hinc neque Episcopus eum desiderabit.

§. XV.

„ quam sedis apostolicae delegari procedant in aedi-
 „ ficanda noua ecclesia parochiali &c. fundat se porro
 „ in auctoritate Fagnani in cap 3. de Ecclesiis aedif. —
 „ Vtrumque nihil valet: etenim auctor reflectere de-
 „ buisset 1) quod in textu Tridentini disponatur:
 „ Episcopos, etiam tanquam sedis apostolicae dele-
 „ gatos procedere; haec autem particula: Etiam iuxta
 „ ipsummet Fagnanum l. cit. est augmentatiua, quae
 „ accumulatur potestatem delegatam Potestati ordinarie,
 „ quae Episcopis competit ex dispositione iuris com-
 „ munis. Adeoque nihil hinc detrahitur potestati
 „ Episcopali ordinariae tanta legum & canonum co-
 „ pia firmatae. — 2) Auctoritas Fagnani non obstat
 „ ex dictis: mirum autem est germanos Iurisconsul-
 „ tos neglecta historia, posthabitis tot legibus & De-
 „ cretis tum communibus, tum Nationis nostrae, ab-
 „ ripi in sententias Curialistarum, & duci auctorita-
 „ te Iurisconsulti exteri in multis errantis.

inique autem eum hic vellicare Authorem, ex con-
 nexione §. XIII. & XIV. clare patet, ibi de Ecclesia
 Exemptorum esse sermonem, ad quam iuxta *Leges*
Canonum communes Pontificis desideratur Authoritas,
 quam tamen & Episcopus vi Conc. Trident. citati
 ex delegatione modo habet: qua in aliis Ecclesiis pa-
 rochialibus non exemptis, haud indiget Quem sen-
 sum contradictor facile eruere potuisset, si tantum §.
 sequentem XVI. perpendisset, ubi respectu Ecclesiae
 parochialis, solius Consensus Episcopalis fit mentio.

&

§. XV.

Consensus Domini territorialis. Quod attinet consensum Domini Territorialis, res majores patitur difficultates, cum alii q) de necessitate, alii r) plane non, alii s) autem de decoro tantum istum consensum desiderent. Opinionem meam ut dicam, res mihi praecipue in eo versari videtur, an nimirum de Ecclesia plane nova, an vero de veteri collapsa reaedificanda sermo sit. Ultimo in casu Domini

& de Capitulo ac Pontifice altum est silentium. Quo etiam abunde idem refutatur, dum nota c. sic scribit:

„ Episcopos non indigere capituli sui consensu
 „ recte docet Diss. Herbipolensis l. cit. at vero funda-
 „ mentum, quod adfert, spurium est, dum ait:
 „ Episcopi agunt ex delegatione sedis apostolicae, sum-
 „ mus Pontifex autem nullo capituli consensu indi-
 „ get, hinc neque Episcopus illum dtfiderabit. —
 „ Ratio autem decidendi est: quod Capituli consen-
 „ sus sit tantum necessarius in negotiis, in quibus con-
 „ sensum leges praecise requirunt, leges autem vni-
 „ formiter soli Episcopi potestatem tribuunt, ergo
 „ non indiget capituli consensu. —

Facile enim concedimus, Delegatione in Ecclesiis haud exemptis Episcopos non indigere.

q) CAPYC. Decif. 132. n. 6. RODRIQUEZ T. I. quaeft. Regul. q. 23. a 7. NAVARETTE Conserv. de Monarch. Dec. 42. LAUREA Dec. 92. n. 18.

r) MAYNARD de Privil. Eccl. P. 2. a 22. n. 23.

s) AMOSTAZ de Caus. piis. L. 5. C. 3. n. 5.

mini territorialis consensu opus non est, cum eidem omnino non praejudicetur, ipse quoque, aut ejus Antecessor tempore retro elapso consensum suum jam praestiterit, qui in se consideratus vere perpetuus est, & praeterea eo ipso, quod Ecclesia sit antiqua, juxta principia Catholicorum absque omni dubio extra dominium Principis constituta est. Primo autem in casu talis consensus, in quantum politiam civilem afficit, de necessitate requiritur, quoniam hoc neglecto Jus territoriale omnino laederetur, & insuper ipsi Domino, tanquam Advocato Ecclesiarum in suo territorio existentium ejusmodi advocatia contra ipsius voluntatem non tantum obtruderetur, sed & locus ejus Jurisdictioni &c. eriperetur. In quantum autem cognitio causae circa dotem, locum, causam &c. Jurisdictionem civilem non tangit, etiam Domini territorialis consensus non requiritur; consultum tamen erit, ob mala, quae inde oriri possunt, Principis consensum exposcere; *t*) sed hoc tantum accipiendum est de Dominis Territorialibus Catholicis; in casu enim, quo isti Principes Augustanae Confessioni addicti sunt, praesens Imperii nostri constitutio alias omnino assignat regulas *u*).

XVI.

-
- t*) Cum in erectione Conventus Cisterciensium de Thol. dano lites cum fratribus Carracensibus orirentur, sanctus BERNARDUS in epistola 301. rei controversiam ad Dominam Territorialem Sanctiam deferri jussit.

u)

§. XVI.

*Requisita ad
erigendam ca-
thedralem, pa-
rochialem aut
aliam Eccle-
siam.*

Quamvis ex iis, quae hucusquae dicta sunt, clare colligi possint omnia, quae v. g. ad cathedralis, parochialis, aut alterius cujuscunque Ecclesiae erectionem necessaria sunt, ea tamen quasi per transfennam repeto.

Ad erectionem Ecclesiae Cathedralis requiritur

- 1) Urgens, aut summe rationabilis causa.
- 2) Consensus summi Pontificis.
- 3) Consensus Episcopi Dioeceseani a quo Episcopatus noviter erigendus avellitur.
- 4) Sufficiens dos.
- 5) Sat amplius, & Sedi Episcopali conveniens districtus aut dioecesis.
- 6) Ipsa erectio aut a summo Pontifice, aut ab alio ab eodem ad id specialiter deputato decenter peracta.
- 7) Domini Territorialis consensus.

Ad erectionem Ecclesiae parochialis desideratur

- 1) Urgens causa.
- 2) Consensus Ecclesiae matricis.
- 3) Sufficiens subditorum numerus.
- 4) Congrua dotatio.

5)

*) Vide BOEHM. Jus Eccl. Protest. Tom. 3. ad L. 3. Tit. 48. §. 24. & §. seq. ejusdem.

- 5) Indemnificatio parochi antiqui, & eorum, quorum interest.
- 6) Consensus Episcopi.
- 7) Locus congruus & decens.
- 8) Realis erectio per Episcopum aut ejus Vicarium cum mandato speciali facta.
- 9) Consensus Domini territorialis diversis in circumstantiis requisitus.

Ad erectionem Ecclesiae sine Cura deposcitur

- 1) Rationabilis causa.
- 2) Consensus Episcopi.
- 3) Locus decens ac habilis.
- 4) Ut nemini fiat praejudicium.
- 5) Sufficientes redditus.
- 6) Erectio realis.
- 7) Domini territorialis assensus.

§. XVII.

Quisnam teneatur subministrare sumtus ad aedificandam novam Ecclesiam? De sumtibus quidem ad Ecclesiam aedificandam necessariis hinc inde mentio jam facta est. Cum autem res ista longiori indigeat inquisitione, hinc praecipue in erectione Ecclesiae plane novae x) notandum venit, an ista ex urgente, aut tantum arbitraria causa erecta sit. Ultimo

x) De erectione Ecclesiarum collapsarum inspiciatur inferius §. XXX.

timo in casu fundator, benefactor, aut quaecunque nomen habeat, non tantum solus ad aedificium absolvendum obligatus est, sed de sufficienti etiam illius donatione, sub qua & futurum fabricae onus continetur, providere tenetur *y*). Primo autem in casu, urgentis nempe causae, omnes antiquae Ecclesiae redditus, quales sunt *primo* oblationes, obventiones, *secundo* decimae hunc in finem impenduntur *z*), ita tamen, ut dictae Ecclesiae matrixi pars congrua relinquatur, neque decimator ultra competentiam grave-
tur *a*). Si autem *tertio* Ecclesia matrix hoc praestare haud queat, tunc parochiani ad contribuendum pro viribus cogi possunt *b*). Verum si neque his adhi-
bitis,

y) Vid. §. XI.

z) Arg. cap. 4. de Reform. Sess. 21. Conc. Trid. in verbis: Arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocunque pertinentibus &c. Quamvis hoc Capitulum tantum de congrua portione Parochi loquatur, tamen ex rei connexionem ad ipsum etiam Ecclesiae aedificium concludi potest, cum ex una parte parochia absque Ecclesia existere nequeat, ex altera parte in antecedentium contextu de novis Parochiis sermo sit, cujus pars est Ecclesia.

a) Cap. Ad audientiam X. de Eccles. aedif. C. 12. X. de Praebend. Cap. 1. eodem in 6. REBUFF. de erect. in Cur. n. 5. FAGNAN in d. Cap. Ad audientiam n. 4.

b) Trid. Sess. 21. Cap. 4. in verbis: Et si necesse fuerit, compellere possit populum ea subministrare.

bitis remediis sufficienter Ecclesiae prospectum sit, res defertur ad ipsum Sacrorum Antistitem Ecclesiae matricis, qualis est primo Praelatus qualiscunque, a quo dependet Ecclesia *c)*, secundo Episcopus *d)*, qui ejusdem beneficia unire *e)*, unius praebendae redditus ad id adplicare *f)*, imo etiam ditioribus Ecclesiis ejusmodi necessariam dotationem injungere potest *g)*. Si autem omnia haec remedia haud sufficiant, tunc collectio elemosinae permittitur, aut aedificium aliquod privatum in Ecclesiam convertitur, quia omnino convenientius est, cultum divinum in loco alias eidem inepto potius celebrare, quam gregem absque ovili sacrorumque administratione, praesentissimo aeternae salutis periculo exponere. *h)*

§. XVIII.

c) Can. 2. dist. 70.

d) Can. 2. Caus. 16. q. 3. Can. 4. C. 10. q. 1. Can. 7. C. 10. q. 2.

e) FAGNANUS in Cap. Ad audientiam n. 5. ubi allegat declarationem S. Congregationis.

f) Late AMOSTAZO de Caus. piis L. 5. C. 4. n. 38. seqq.

g) Idem L. 5. C. 4. n. 44. allegans LAYMANNUM.

h) Ex eadem causa adferunt LESSIUS de Just. L. 2. C. 34. Dub. 12. n. 5. DE LUGO de Just. Disp. 35. Sect. 2. n. 9. quod etiam indignus in casu necessitatis, & in defectu aliorum ad animarum curam suscipiendam ordinari possit.

§. XVIII.

Agitur de De onere fabricae in praesens tra-
Congregatio- stanti mihi non inopportuno videtur,
ne fabricae pauca quaedam de congregatione fabri-
S. Petri. cae S. Petri Romae praemittere. Haec nu-

merabat olim suo in gremio 60. Assessores, unum-
 que Judicem, sed CLEMENS VIII. aliam ei dedit for-
 mam. Ducit autem dicta congregatio ortum suum
 a JULIO II, qui ad aedificationem, conservationemque
 Basilicae S. Petri Romae illam erexit, & multa eidem
 privilegia concessit, eique non exiguos assignavit re-
 ditus. Est autem ad curam praedictae Ecclesiae ge-
 rendam praecipue constituta, & ex permisso Papae
 PII V. invalidas rerum ecclesiasticarum alienationes
 examinat, sibiue tertiam earum partem adpropriat,
 tantaque gaudet hisce in causis amplitudine, ut eas-
 dem ab omnibus omnino judiciis possit avocare, ha-
 berque insuper facultatem puncto usurarum, legato-
 rum, & similium dispensandi, nullique, nisi sum-
 mo Pontifici subiecta est, atque duae illius sententiae
 eandem, ac tres aliae conformes, efficaciam habent. i)

§. XIX.

i) JULII II. Const. 23. CLEMENTIS VIII. Const. 3. & 9.
 PAUL. III. Const. 31. JULII III. Const. 15. PII V.
 Const. 56. 95. 96. 97. & 98. SIXTI V. Const. 102.
 ALEXAND. VII. Const. sub dato 30. Aug. 1655. VI-
 CENT. PETRA in Comment. ad Const. Apost. Tom. 2.

§. XIX.

Cuinam antiquitus onus fabricae incubuerit? Cum Ecclesiae eo ipso, quia earum usus est necessarius, vetustate tamen ruinae periculo non tantum exponantur, sed saepius & reipsa corruant, ad illas conservandas, collapsasque erigendas singularis nos adigit necessitas. Tempore antiquorum Romanorum templa inter aedificia publica, *k)* communiaque numerabantur, & hinc ex redditibus publicis *l)* eadem conservabantur, atque Censorum *m)* & Aedilium *n)* curae suberant, quos postea Curatores
 Uuuuuuuu 2 ope-

ad Const. HONORII 3. n. 48. f. 237. & alibi. DE LUCA Relat. Rom. Cur. forens. Optandum sane foret, ut fundatio quaecunque suis ex redditibus, v. g. decimis &c. annuatim quidquam colligeret, collectum retineret, usque dum casus reficiendae Ecclesiae existeret, tunc enim media contra malum semper forent paratissima.

k) THOMAS REINES. Class. IX. Inscript. n. 54. JACOB. GUTHER. de Offic. dom. aug. L. 2. C. 13. pag. 396. edit. lips.

l) L. 18. §. 5. & 10. ff. de muneribus, qualia erant vestigalia. Cic. L. III. Epist. 2. Legata ad opera publica. L. 7. ff. de oper. publ. Ad hoc institutae pollicitationes. L. 7. ff. de pollicit. Specialis Imperatorum civiumque liberalitas. CAPITOLINUS in Antonio Pio c. 8. Item L. 2. ff. de oper. publ.

m) Cic. Lib. III. de LL. c. 3.

n) DION. HALIKARN. L. VI. c. 90.

operum publicorum o) subsequebantur. Tempore autem Christianorum Ecclesiae communi totius Catholicorum Corporis dominio adnumerabantur, consequenter ipsae etiam communibus ex sumtibus erant conservandæ. Sed hoc remedio plane opus non erat, quia fere omnes Christi fideles tum temporis ex speciali, ac devota quadam liberalitate Ecclesias conservare eisque elegantiores, quam antiquitus habebant, formam reddere aemulabantur q). Refrigesciente autem hoc devotionis fervore, inquirendum, ad quem modo onus fabricæ devolvatur. Quemadmodum rei proprietario rem suam conservandi onus incumbit, illeque diversis ex causis ad illud cogi potest r); ita quoque æquum ac justum erat, Ecclesias privatorum dominio exemptas ex sumtibus earundem propriis conservari, idque eo magis, quo certius Leges tum ecclesiasticæ, tum civiles Ecclesias optimo in statu custodire juberent s), atque propterea

o) REINES. loc. cit. SUETONIUS c. 37. n. 1. JACOB. GUTHER. de offic. Aug. L. 2. c. 13.

p) EUSEB. Lib. 10. Hist. eccles. c. 5.

q) EUSEB. Lib. 10. c. 2. Idem Author de vita CONSTANTINI L. 2. c. 43. item c. 41.

r) L. 2. §. 17. ff. Ne quid in loc. publ. L. 46. ff. de damn. inf. L. 7. ff. de offic. Praesid. L. 8. C. de aedif. priv.

s) Conf. L. 10. de hæret. & Manich. L. 14. pr. C. de Ss. Ecclesiis. L. 42. & 46, ibidem. Conf. Edict. Loth. Imp.

rea etiam cuilibet actionem desuper instituere permitterent^t). Ecclesiae autem in privatorum dominio remanentes ab illis quoque conservandae erant^u). Propria Ecclesiae bona quod concernit, illa sive in aliis quibuscunque redditibus consistere, cum in finem impendebantur^x), & cum interdum res Ec-

Uuuuuuuu 3 clesiae

Imp. de An. 824. apud HARDUIN. Tom. IV. Conc. p. 1262. Concil. Lond. de A. 1268. apud eundem. Tom. VII. p. 628. Synod. Exoviens. de An. 1287. c. 16. apud HARDUIN. cit. l. p. 1091. cum quo etiam conveniunt tam catholica, quam protestantica mandata ecclesiastica. Sic habet instructio parochialis Herbipolensis de 26. Martii 1691. §. 25. sequentia: „Vi-
 „ gesimo quinto solle er ebenfalls Kirchen-Capellen-
 „ Pfarrhaus- und Schulgebäu oft und fleißig besich-
 „ tigen, und Sorg tragen, damit sie in baulichem
 „ Weesen erhalten werden, oder wo sich ein Schad-
 „ haftigkeit ereignen sollte, demselben bey Zeit, al-
 „ lermassen es geschehen kann, oftermals mit gerin-
 „ gen Kosten vorbeugen, und verhindern. „ Add.
 Ord. Consist. & Visit. Marchic. C. 13. & 25. item Ord.
 Eccles. Magdeb. c. 24. §. 1.

t) PECK. in Tract. de aedif. Eccles. C. 27. L. 28. in fin.
 Cod. de Episcop. & Cleric. L. 46. §. 6. eod. Nov.
 131. C. 1. in fin. L. 1. ff. de loc. & itin. publ.

u) Haec est conclusio, quae ex ipsa naturali ratione conse-
 quitur; sed conf. L. 10. Cod. de haeret. & Manich.
 Nov. 67. c. 2.

x) Hoc ipso, quod Ecclesiae privatorum patrimonio ex-
 emtae

clesiæ inæqualiter essent divisæ y), orta est exinde
redituum partitio, quorum aliquibus in locis quar-
ta z), aliis autem tertia a) pars ad Ecclesias ædifican-
das

entae sint, suum proprium debent habere patrimo-
nium, ac sic se ipsas conservare; hinc sub nomi-
ne dotis semper quoque requisita ad fabricam sunt
intelligenda. Conf. Nov. 67. c. 2.

y) Notatu digna hic est opinio Episcoporum in Concilio To-
letano IV. congregatorum: „ Avaritia radix cuncto-
rum malorum, cuius fitis etiam Sacerdotum mentes
obtinet. Multi enim in amore Christi & Martyrum
in parochiis Episcoporum basilicas construunt, ob-
lationes conscribunt; Sacerdotes haec auferunt, at-
que in usus suos convertunt. Inde est, quod cul-
tores Sacrorum deficiant, dum stipendia sua perdunt.
Inde labentium basilicarum ruinae non reparantur,
quia avaritia sacerdotali omnia auferuntur. Pro qua
re constitutum est a praesenti Concilio, Episcopos
ita dioeceses suas regere, ut nihil jure praesumant
auferre. &c. „ Apud HARDUIN. Tom. III. Conc.
p. 587. item Can. 60. c. 16. q. 1. Can. 6. c. 10. q. 1.

z) Apud HARDUIN. Tom. 2. Concil. pag. 408. item Can.
28. c. 12. q. 2. ubi id a Papa SIMPLICIO de An. 467.
adfirmatur. Item GELASIUS in Epist. V. ad Episc. Lu-
can. apud HARDUIN. l. c. c. 27. pag. 904. Item Can.
17. c. 12. q. 2. Conf. Can. 26. c. 12. q. 2. & Can. 30.
ibid. HARDUIN. Tom. 3. p. 509. Capitulare GREGORII
II. de anno 714. c. 5. apud eundem l. c. p. 1862. Con-
cil. Wormat. de a. 868. c. 7. apud eundem Tom. 5. p.

das adplicata fuit. Verum enim vero & hæc reddituum divisio ob diversos abusus *b)* abrogata est, & redditus fabricæ speciatim destinati parocho adscripti sunt *c)*. Majoribus autem in Ecclesiis in certum fabricæ patrimonium sunt collecti, & asservati *d)*, quod etiam quibusdam in Ecclesiis parochialibus fieri cœpit *e)*. Jam hoc ipso, quod hæc quarta fabricæ parochis & beneficiatis concederetur, ex sequela quadam necessaria etiam onus fabricæ ad illos devolvebatur *f)*, quid? quod cum decimæ inter Ec-

Uuuuuuuu 4

clesiæ

739. & C. 47. p. 744. in Constit. RICULFI Episcopi de a. 889. c. II. ibid. Tom. 6. P. I. p. 416. Conc. Triburiense de an. 895. ibid. p. 443.

a) Veluti in Hispania. Conc. Tarracon. cap. 8. relat. in Can. c. 10. q. 1. In Braccarensi I. de An. 561. c. 7. apud HARDUIN. Tom. 3. p. 351.

b) Vid. superius not. y.

c) Conc. Emeritense de An. 666. c. 16. apud HARDUIN. c. 1. p. 1004. Conc. Tolet. XVI. c. 5. apud GRATIAN. in Can. 3. caus. 10. q. 3. THOMASIN. P. 3. de discipl. eccl. L. 2. c. 23. & 24.

d) Addit. WILHELMI Parisiensis Episcopi ad Constit. Gallic. c. 12. apud HARDUIN. Tom. 6. P. 2. p. 1978. item Constit. RICARDI BORI de an. 1217. c. 70. apud eundem Tom. 7. p. 107. Synodus Colon. de a. 1300. c. 14. 15. ibid. pag 1221.

e) BOEHM. Jus Eccles. Tom. 3. p. 1001.

f) Conc. Tolet. XVI. superius allegat. item L. V. Capit.

clesiæ redditus semper computarentur, earum etiam quarta ad fabricam directe pertineret, hi quoque ad partem aliquam hujus oneris ferendam obligabantur g) ad quod successu temporis plura alia accessere onera, de quibus singillarim in sequentibus tractandum.

§. XX.

De iis, qui Ecclesiis directe aut indirecte detrimenta adferunt. Inter eos, qui tum ad reedificandam, tum conservandam Ecclesiam tenentur, sine dubio primo numerandi veniunt illi, penes quos ruinæ culpa, aut ob damnum, dolum, aut ob propriam negligentiam residet, & hæc tam Jure Naturæ, quam Lege Divina, Ecclesiastica ac Civili res manifesta, ac declarata est h); queis & ii Præsules acce-

c. 229. apud BALUZ. Tom. I. cap. 868. L. 5. cap. 323. p. 892. & seqq.

g) Conc. Tribur. de a. 859. c. 13. in fin. apud HARDUIN. Tom. 6. P. 6. p. 443.

b) Hinc OVIDIUS:

Facta manu culpaque tua dispendia sentis.

Leges Divinae habentur Luc. cap. 5. Exodi c. 2. & 12. Humanae vero continentur in L. Si fidejussor. ff. mandat. L. 25. §. Culpa. ff. Locat. L. Quodsi Ephesi ff. de eo, quod cert loc. L. 27. §. 9. L. 31. ff. Locati. & Cap. 14. c. 17. q. 4. HYGINUS P. mandat: „Siquis Ecclesiam igne combusserit, quindecim annis poeniteat,

accedunt, qui aut negligentia hujus rei culpam habent, aut damno, dum possunt, remediis congruis non occurrunt *i)*, istamque obligationem ad hæredes transire dubio caret *k)*. Ecclesia tamen in bonis damnum committentis tacitam hypothecam non habet, multo minus in concursu aliis creditoribus tacitam hypothecam habentibus præfertur *l)*. Fusius ista demonstrat AMOSTAZO *m)*.

Uuuuuuuu 5

§. XXI.

teat, & eam sedulo restituat. „ Papa JOANNES Cap. 21. §. fin. C. cit. & q. Siqui monasteria, vel loca Deo dicata, & Ecclesias infringant, deposita, vel alia quælibet inde abstrahant, damnum novies componant. Conf. Cap. 16. X. de for. compet.

i) Glossa in Cap. placuit 16. q. 3. cap. 1. X. de Praesumpt. SEGURE in Director. Jud. I. P. c. 10. BOBADILLA L. 5. Polit. c. 1. n. 142. JUL. CAPPONI Tom. I. c. 35. PECKIUS de Reparat. Eccles. c. 7. n. 1. seqq.

k) Cap. 5. X. de Raptor. & ibi BARBOS. item Cap. fin. X. de Sepult.

l) Hoc defendit PECK. l. c. cap. 3. VALLENSIS in Parat. Jur. Can. ad L. 3. T. 48. §. 2. n. 1.

m) Hypotheca enim tacita locum tantum habet, ex Lege expressa, non ex paritate rationis Lex expressa neque adest, neque allegata a PECKIO æquitas canonica absque speciali lege subsistit. Allegatur quoque a NOVARIO cap. 5. X. de rap. & de privil. miserabilium priv. C. 49. n. 2. Ast non de hypotheca, sed tantum de transi-
tione debiti in hæredes loquitur; quamvis enim Ecclesiae pupillis comparari soleant, privilegium tamen hypo-

§. XXI.

*Ecclesia-
rum redi-
tus, & qua
ratione ex
iisdem Ec-
clesiæ sint
conservan-
dæ?*

Damna cum non semper culpa aut dolo aliorum contingant, sed plerumque ob vetustatem ipsius ædificii eveniant, talia damna ut resaricantur, alia oportet exquirere media. Superius quidem mentio jam facta est, quod, si damna in re propria absque dolo aut culpa alterius fiant, ista in ipsum proprietarium redundant; Ecclesia vero cum fuimet sit domina, illius redditus & proventus iterum in censum veniunt. Reditus vero, quos Ecclesia habet, duplicis generis sunt. Alii nempe sunt, qui vel in ipsa Ecclesiæ fundatione ad fabricam factam rectam conservandam, vel fabrica jam exstructa eum in finem destinata sunt. Alii sunt, qui ad communes, & quaslibet Ecclesiæ necessitates procurandas ex patrimonio Ecclesiæ proveniunt, qui redditus sub nomine piæ administrationis (*der Gotteshauspflege, des Heiligen*) dignoscuntur. Illos quod attinet, ipsa eorum descriptio & nomen ad Fabricæ reparationem & conservationem destinantⁿ⁾, multis-
que

hypothecae strictissime est interpretandum, cum vergat in praejudicium tertii. Conf. Rot. apud BORAT. Decis. 891. n. 6.

ⁿ⁾ Cap. un. c. 10. q. 3. C. 27. c. 12. q. 2. Cap. 2. & 4. X. de Eccles. aedif. Concil. Trid. Sess. 21. cap. 7. verb. „ Ex redditibus quomodocunque ad eandem pertinentibus.

que adeo in locis, præsertim in Ecclesiis Cathedralibus istiusmodi redditus etiamnum supersunt, & nomine reddituum fabricam restaurantium o) veniunt. Reparatio autem Ecclesiæ non ex iis solummodo redditibus, qui ad fabricam conservandam destinati sunt, sed & ex reliquis, quæ deductis necessariis supersunt, facienda est p). Fundamentum hujus nascitur partim ex obligatione proprietarii, partim ex præsumptione fortissima, Ecclesiam quamlibet sufficienter dotatam, necessarioque instructam fuisse patri-

tibus. SPERELL. Decis. 69. n. I. & DD. communiter. Observandum autem hic est, antiquam reddituum ecclesiasticorum divisionem in quatuor partes factam fuisse proportionem geometricam, non vero arithmetica. PAUL. SARPUS in Tract. des benefices art. 7. ita scribit: Il ne faut pas croire, que cette division fut en quatre parties arithmétiques & égales, mais bien avec proportion. Car le nombre de Clercs quelques Eglises requeroit une portion plus forte, que celle des pauvres, au lieu, que c'étoit le contraire dans les autres, où il y avoit beaucoup de pauvres & peu de Clercs, & comme dans les grandes villes la dépense de la fabrique étoit plus grande, que dans les petites, chaque Eglise, qui acceptoit le decret de partage en quatre, faisoit cette division avec une proportion différente selon la différence de besoin.

o) Das Bauamt. BALUZ. miscell. L. III. p. 26.

p) Conc. Trid. Sess. 21. c. 7. vers. cit. & Authores communiter.

trimonio ad eam reparandam & reædificandam, hocque patrimonium soli fabricæ destinatum pederentim cum aliis Ecclesiae redditibus confusum esse, consequenter Ecclesiam ipsam ad sui reparationem, sicut primis temporibus per Quartam fabricæ debuit, & hodie teneri, tritum enim est adagium *q*): Ecclesia locuples ad sua aedificia aliorum opem non potest implorare, sed semet debet conservare. Idem pleraeque Ordinationes Ecclesiasticae Catholicorum aequae Protestantium eloquuntur *r*). Ultra modum autem
id

q) BARTHEL. Annot. ad univ. Jus Can. L. 3. T. 48. adn. 8. p. 319.

r) Ordinatio ecclesiastica Herbipolensis 11. Aprilis 1657. hanc in rem promulgata sequentis est tenoris: „Nachdem man von vielen Jahren hero vernehmen müssen, wie daß sowohl wegen nothwendigen Bau- und Reparirens der Kirchen und Pfarrhäuser allhiefigen Wirzburgischen Diöces, als auch wegen Abhörung der Gottshäuser und Wallfahrtsrechnungen allerhand Difficultäten, Mißverständnissen, und Ungelegenheiten sich ereignet haben, solchen aber damit fürz hin gänzlich abgeholfen, und keine fernere unnöthige quaestiones movirt werden mögen; Als befehlen Wir hiemit gnädigst und wollen, daß, so viel die Bau- und Reparationskosten betrifft, wofern in dergleichen Fällen weder der Heilige, noch die Gemeind solche zu tragen vermag, weniger schuldig zu seyn erweisen kann, alsdann die Zehentherrn durchgehends

id non extendendum, sed ita capiendum est, ut isto in casu Ecclesiae beneficium competentiae relinquatur, vi cuius illa ad reparationem fabricae plura conferre haud obligatur, quam ea, quae salvis expensis singulis annis necessario faciendis, conferre potest, eum ut in statum emergat, quo subsequis quoque temporibus ad reparationem contribuere quid possit r). Dos Ecclesiae, si magna sit, & in immobilibus consistat, adhibitis necessariis solemnitatibus
ad

hends (welche ihre vorschützende Exemption nicht zu belegen haben) hierzu der Zehenden Proportion nach zu concurriren schuldig seyn, und dieses pro evidenti norma & regula, gleichwie anderer Orten, observirt werden solle: Damit aber die Pfarrer von dem jährlichen Baugeld nicht befreyet seyen, wird einem jeden seine leidentliche Quota assignirt werden, welche sie nicht nach ihrem Belieben in dem Pfarrhauß verwenden, sondern ihrem Rural Dechanten bey jährlicher Visitation ohne einige Weigerung erlegen. Dieser aber unsere fernere gnädigste Verordnung hierüber erwarten solle. 2c. Ordinatio ecclesiast. Saxoniae art. gen. 32. sic habet:

Die Pfarrkirche, Pfarrhäuser und Kirchneren sollen nach Gelegenheit jedes Orts, so viel möglich, von den Kirchen-Einkommen erbauet werden.

- s) Ex ipsa aequitate naturali id dimanat, ne nimio onere Ecclesia pereat, neque, quod in favorem introductum, in odium detorqueatur.

ad fabricam refarciendam & conservandam alienare immobilium partem quoque permiffum est t).

§. XXII.

De redditibus Ecclesiarum fortuitis & accidentalibus.

In classem reddituum fabricæ conservandæ destinatorum referuntur quoque, I. Legata fabricæ destinata, II. Quota funeralis, III. Oblationes, IV. Pœnæ Clericis concubinariis indictæ, V. Reditus Episcoporum absentium. *Imum* si consideremus, legata ad fabricam eidem quoque impendenda esse, res ipsa, & voluntas legantis loquuntur, eaque Parochi ad eandem, nec ad alios usus, sub quocunque prætextu, convertere tenentur u). *Idum*, Quotam nempe funeralem si contemplemur, ea secundum consuetudinem, an & quomodo introducta sit, dijudicanda venit x), consistitque in eo, ut aut de illo, quod quis relinquit Ecclesiae, in qua sepulturam eligit, certa pars, v. g. quarta Ecclesiae ipsius parochiali priori obveniat y), aut quando Ecclesiae pro sepultura quid legat.

t) PROSPER LAMBERT. postea S. P. BENEDICT. XIV. Inst. eccles. Inst. 100. f. 266. edit. Venet. de 1750.

u) WEX. Ariadne Carol. Canon. P. 4. cap. 6. §. 1. n. 9. f. 186. Ab ejusmodi legatis quota funeralis nequaquam deduci potest. Rota apud PIASEC. P. 2. cap. 5. art. 4. n. 40. per text. Cap. ult. de testam. & c. 31. X. de V. S.

x) Cap. 8. & 9. X. de Sepult & ibi DD.

y) VALLENS. & DD. ad Tit. X. de Sepult.

legat. Priori in casu quota funeralis audit, posteriori vero sub nomine legati ad sepulturam, vel funeralium venit, cum juribus stolae, aut impensis funeris nequaquam confundenda; cum jura stolae alio longe ex capite, nempe aut propter laborem, aut ad grati animi ob pasturam spiritualem testationem persolvantur. Sicuti vero quota funeralis singulis in locis non viget, ita quibusdam in locis receptum est, ut ea fabricae adplicetur, a) quae consuetudo observanda, & redditus exinde provenientes fabricae adplicandi sunt. *Illium*, oblationes, si intueamur, eae vel ideo reparandae fabricae sunt impendendae, quod praesumptio militet fortissima, omnes tempore nascentis Ecclesiae exstructas aedes sacras ex meris oblationibus erectas fuisse, non obstante consuetudine, quae oblationes certis in locis utplurimum Parocho, Episcopo aut Ecclesiae addicit c) *IVium*, Clericorum concubinariorum poenas
 si

z) WEX. l. c. n. 7.

a) WEX. l. c. n. 6. LARA de annivers. L. 1. C. 25. n. 17. MANCIN. Dissert. 10. n. 20. FRANZO in Appar. de Protest. n. 90. LOTTER de re benef. L. 2. q. 4. n. 13. AMOST. de caus. piis L. 6. c. 7. n. 27. allegantes Synodum Toletanam.

b) PITON. de Controv. Patron. Tom. 2. alleg. 54. n. 24. 25. & 35.

c) V. g. Walthurae in Odenwald Archiepiscopatus Moguntini.

si perpendamus, id Concilio Tridentino *d)* suam debet originem, & determinationem tertiae partis reddituum annuorum afficit fabricae adplicandae. Id vero cum sacrosancta Synodus Tridentina Episcopi arbitrio reliquerit, totum ex illius voluntate dependet, cui, si determinavit semel, **A**riētissime erit insistendum. *U*tum redditus videlicet Episcopi absque justa causa & ultra tempus absentis si cernamus, ii aut pauperibus illius Episcopatus distribuendi, aut fabricae Ecclesiae adplicandi sunt *e)*.

§. XXIII.

d) Sess. 25. de reform. sequentia legantur. „ Prohibet S. Synodus quibuscunque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo, vel extra detinere, aut cum iis ullam consuetudinem habere audeant, alioquin poenis a sacris Canonibus vel Statutis Ecclesiarum impositis puniantur. Quodsi a superioribus moniti ab iis se non abstinuerint, tertia parte fructuum, obventionum ac proventuum beneficiorum suorum quorumcunque & pensionum ipso facto sint privati, quae fabricae Ecclesiae aut alteri pio loco arbitrio Episcopi applicetur: Si vero in delicto eodem, cum eadem, vel alia femina perseverantes secundae monitioni adhuc non paruerint, non tantum fructus omnes ac proventus suorum beneficiorum & pensiones eo ipso amittant, qui praedictis locis applicentur, sed & a beneficiorum ipsorum administratione quoad Ordinarius, etiam uti Sedis Apostolicae delegatus, arbitrabitur, suspendantur, &c. &c.

e)

§. XXIII.

Quidnam operetur consuetudo respectu oneris fabricae? Sicut vero omnibus in rebus, ita hac quoque in materia consuetudo vim legis habet, istaque consuetudo suis vestita requisitis legalibus ita semper observanda est, ut, qui vi istius consuetudinis reparare, aut aedificare aedes sacras obligabatur, & postea ad id teneatur, nemoque alius hoc onere premendus sit *f*). Quamvis vero consuetudo vi legis gaudeat, istam

e) Sess. 23. Cap. 1. de reform. in Conc. Trid. Siquis autem (quod utinam nunquam eveniat) contra hujus decreti dispositionem abfuerit, statuit S. Synodus, praeter alias poenas adversus non residentes sub PAULO III. impositas & innovatas, ac mortalis peccati reatum, quem incurrit, eum pro rata temporis absentiae fructus suos non facere, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi detinere posse; sed teneri, aut ipso cessante per Superiorem ecclesiasticum illos fabricae Ecclesiarum aut pauperibus loci erogare. &c.

f) Doctrina haec est communis eorum, qui Civile & Canonicum Jus explicant, nullaue indiget probatione; cum vero in toto materiae hujus decursu id saepius occurrat, ex infinito Canonum & Authorum numero aliquos tantum adducam. Sic jam in Cap. 20. de an. 793 apud BALUZIUM Tom. I. pag. 546. ad antiquam consuetudinem provocatur. Add. Cap. 2. X. de Obsequiis. Cap. 9. X. de Simon. Cap. 9. X. de eccles. aedif.

PEK.

istam tamen a lege insignem differentiam comitem haber, quod lex alleganda tantum, consuetudo vero probanda sit. Quidnam vero hac in re ad probandam consuetudinem desideretur, id duobus SCHULTHESIUS g) punctis circumscripsit, frequentia scilicet actuum,

PERK. de eccles. aedif. Cap. 9. BELLET. Disquisit. Cler. tit. de Clerico debitore §. 13. n. 8. SURD. Conf. 254. n. 9. AZOR. Inst. moral. P. 2. L. 9. c. 3. q. 10. MARTA de Jurisd. P. 2. c. 38 n. 9. BARBOS. P. 3. alleg. 64. n. 5. CAMPANILLUS in divers. Rubr. 12. c. 13. SPERELIUS Decis. 69. n. 18. SALGADO de regia Protect. P. 3. c. 5. n. 1. DIANA P. 8. Tract. 7. Resol. 16. vers. Quando. AMOST de caus. piis L. 5. c. 6. n. 75. REINK. de regim. saec. & eccles. L. 3. class. 1. c. 3. n. 17. CARPZ. Jurispr. eccles. L. 2. def. 338. n. 2. JCTi Argentoratenses Vol 2. Conf. 34 n. 6. SPEIDEL. Spec. Notab. voc. Kirch & Pfarr. KLOK. de contrib. c. 10. sect. 1. n. 16. NIC EBERHARD. Jur. Consist P 2. Conf. 35, n. 6. FINCKELTH. de Jur. Patron. Cap. 4. n. 39. Conf. Tubing. Tom 2. Conf. 53. p. 293. item Conf. 130. p 695. BOEHM. Jur. Eccles. Protest. L. 3. tit. 48. §. 72. CHLINGENSP. de decimis. Aff. 99 n. 2. Rot. Rom. in recent. D. 184. n. 5. Pact. 17. PACIAN. Conf. 7. n. 104. L. BARO DE CRAMER Weßl. Nebenst. 7. Th. 4. Abh. §. 8. allegans praejud. CRAMER in obs. Jur. univ. obs 384. VALLENS Parat. Jur. Can ad lib 3 tit. 48. & ibi Can. communiter, in specie ENGEL, BRAUN, ZOESIUS, SCHAMBOGEN, REFFENSTUEL, PROSPER LAMBERT. Inst. eccles. Inst. 100. VAN ESPEN. Jur. Eccles. P. 2 c 8. g) Lib. 2. q. 76. per tot. in spec. n. 80. 95 & 121. seqq. ubi

actuum, & tempore, si quod sit, lege definito. Ex quibus sua sponte sequitur, ut, siquis nulla, aut legis, aut consuetudinis necessitate adactus fabricam reparaverit, id pietatis potius causa fecisse videatur, quin necessitate reficiendae fabricae denuo existente

XXXXXXXX 2

id

ubi sic habet: „ Nos tamen haec omnia requisita ad fori usum revocantes arbitramur, duo saltem in consuetudine articulanda & probanda esse necessaria, nimirum actuum pluralitatem & praescriptionem, siue tempus actus istos praescriptione iusta continuans. Nam probata actuum pluralitate eo ipso inde resultat probatio frequentiae; rursus probata actuum frequentia & temporis transcurso, cetera omnia, ut maiorem populi partem usam esse, ut ex cetera scientia animoque habendae consuetudinis consensisse, omnino praesumatur. KLOK. Tom. 3. C. 182. n. 44. Neque ad hanc praescriptionem titulus & bona fides requiritur; sed tacitus populi, vel illius, qui populum repraesentat, consensus, qui ex diuturnis moribus colligitur, & est loco tituli & bonae fidei. „ Quod ut declaretur adhuc magis, notandum insuper est, quod duo actus, nisi adsint contrarii, sufficiant. CARPZOV. Jurispr. for. P. 2. C. 3. def. 22. in fin. HAIN Obs. ad WESENB. ff. de leg. n. 9. v. Actuum frequentia. Tempus autem ad introductionem ejusdem contra Jus determinatur 40 annis; decem vero annis, praeter Jus robur accipit. MASCARD de Probat. Vol. I Conc. 424. n. 6. Tit. Decimae. c. 77. HUNN. in Encyclop. Jur. univ. P. 1. T. 4. c. 3. n. 25. Conf. Tubingens. alleg.

id pro consuetudine venditandum sit, *b)* quamvis, qui saepius id fecerit, neque sibi de reversalibus prospexit, desuper probationem non existentis consuetudinis subire teneatur.

§. XXIV.

Variae Regionum & morum prout diversi-
Consuetudi- tas est, ita variant quoque consuetudi-
nes provin- nes, quarum quasdam tangam; ita tamen,
ciales circa ut easdem pro validis, obligationemque
onus fabri- producentibus non agnoscam prius, nisi
cae, v. g. in defectu localium & singularium con-
Galliae, Ar- suetudinum.
chiepiscopa-
tus Mogun-
tini, Episcopatus Herbipolensis, Belgii, &c. &c.

SECTIO I.

Consuetudo Galliae.

In Gallia usu est receptum, ut non solum Episcopi & Abbates propriis Ecclesiis, sed ipsi etiam Parochi & Rectores teneantur singuli contribuere ad fabricam, si redditus supersint, item Beneficiati, qui decimas, fructus, census &c. &c. accipiunt, item Parochiani. - - - Communis praxis Galliae est, ut
 Eccle-

b) Rota apud FARINACIUM in Posth. P. I. Dec. 454. in fin, & P. I. Dec. 545. n. 3. URROTIGOTTI de Eccles. cathed. cap. 13. n. 10. AMOSTAZO loco cit. c. 6. n. 76.

Ecclesiae chorus, ubi sunt Clericorum sedilia, ab ipsis Clericis, navis autem a laicis restauretur.

CABASSUT. Jur. Can. theor. & prax. Cap. 25.

L. 2. n. 2. & 4.

SECTIO II.

Consuetudo Archiepiscopatus Moguntini.

In Moguntina dioecesi decimatores tenentur tantum ad chorum, quia hunc ajunt pro sacerdotio esse: Navim autem, sive das Langhaus pro populo, quam etiam sibi construere debet.

BARTHEL Annot. ad Jus Can. L. 3. T. 48. f.

320. PICHLER Jus Can. Tit. cit. n. 4.

Si reparatio concernat solum chorum, tenebuntur indubie Patroni, si decimis gaudeant, secus si non. Navis Ecclesiae ad parochianos secundum vulgaria spectat. Si utrumque? necesse erit docere, quare & quo ex fundamento decimatores ad utrumque obligentur.

Ita nomine Vicariatus Moguntini Aschaffenburgensis Commissarius ejusdem GEORGIUS WEBERUS sub dato 19. Sept. 1698. rescripsit Decano Capituli Episcopienensis ad Tuberam BERNARDO HELFERICH; prout ex autographo descripsi.

In Archidioecesi Moguntina turris pro parte Ec-

XXXXXXXX 3

clesiae

clesiae non habetur, prouti navis, hinc ad eandem parochiani sunt obstricti.

L. B. de CRAMER Wehl. Nebenst. P. 7. 4.
Abh. §. 4. pag. 103.

SECTIO III.

Consuetudo Episcopatus & Ducatus Herbipolensis.

Huc praesertim referendum Rescriptum de anno 1687. quod superius §. XXI. retuli in nota r).

In Diœcesi Herbipolensi, si non adsint sufficientes redditus, nec ex speciali recessu, aut observantia constet, cui onus fabricae incumbat, decimatores ad aedificandas aut reparandas ecclesias obligari, *communiter* * receptum est.

Idem quoad decimatores etiam laicos i) passim observatur.

SEC-

* Prudenter Author utitur verbo: *communiter*. Praxin per hoc, nequaquam tamen uniuersalem indigitando: Dum enim Mandatum hic allegatum, & supra in extenso relatum, ante decimatores obligat parochianos, illudque non tantum sit tempore emanationis rite publicatum, typisque tunc expressum, & denuo nouae Mandatorum Collectioni Anno 1776 insertum, illud tanquam Lex tamdiu obligabit, donec illius abrogatio evidenter fuerit demonstrata: sola enim praeiudicia, quae variis ex circumstantiis possunt esse orta, & quae de casu ad casum applicanda non sunt, hanc abolitionem haud probant.

i) BARTHEL Annot. ad Jus Can. Lib. 3. T. 48. p. 319.

SECTIO IV. *

Consuetudo Belgii.

Serenissimi Principes (Lovanienses Domini) suo
 Edicto possessoribus decimarum cum aliquo modera-
 mine onus imponunt, si fabrica non sit sufficiens,

¶¶¶¶¶ 4

nec

* Jus Colonienſe.

Iuxta Concilia Colonienſia & Edictum Archiepiſcopi
 Maximiliani Henrici, nec non ſubſequorum de Annis
 1715 & 1740. Aedificio Eccleſiae ex redditibus propriis
 primo conſulendum eſt, ſi hi non ſufficiant, vocan-
 tur decimatores maiores, non tamen patroni ac bene-
 ficiati, niſi fuerint decimatores: His de-vel non ſuf-
 ficientibus ſuccedit Communitas; generaliter tamen
 diſpoſitum eſt, vt decimatores maiores ad Eccleſiae
 parochialis nauim, loci communitas ad turrin cum
 omnibus & ſingulis Eccleſiae appendicibus, Paſtor
 vero ad Chorum conſeruandum & reparandum tenea-
 tur, quae etiam obligatio ad Vicarios perpetuos, ſal-
 ua tamen eorum congrua, extenditur Haec ſupra
 allegatus WESTHOFFER in cit. Diſſ. P. II. Vbi ratione
 Eccleſiarum Filialium §. 5. ſic concludit:

De Eccleſiarum filialium aedificiis ordinatio no-
 uiſſima Colonienſis ita diſponit: Redditibus fabricae de-
 ficientibus, ſi Eccleſia fuerit filialis, ad petitionem &
 commoditatem populi erecta, ipſi parochiani eadem
 Eccleſia vtentes ad praestandos ſumptus compellantur,
 & quidem ad omnia ferenda onera, nauis, pauimen-
 ti, appendicum, turris & chori; verum num indi-
 ſtincte de omnibus Eccleſiis filialibus haec Ordinatio
 eſt intelligenda? R. Negative; ſed tantum de filiali-
 bus non parochialibus

nec per fructus Ecclesiae subveniri queat, piorumque oblationes non sint tantæ.

ZOES. Jur. Can. L. 3. T. 48. n. 5.

In locis, quae ante erectionem novorum in Belgio Episcopatum fuerunt, sub dioecesi Leodiensi, onus extruendi domum parochialem incumbere consuevit incolis sive communitati.

VAN ESPEN Jur. Eccl. P. 2. c. 8. n. 7. &
L. B. DE CRAMER Obs. Jur. univ.
Obs. 384.

SECTIO V.

Consuetudo Archidiaconatus Arduensis Ecclesiae Leodiensis per Extractum ex statutis generalibus Dioecesis Leodiensis.

NOS AEGIDIUS FRANCISCUS DE SURLET, illustris Ecclesiae Leodiensis Canonicus, ac in eadem Arduennae Archidiaconus, Praepositus Secularis, & Collegiatae Ecclesiae S. Bartholomaei Leodiensis ac Dominus in temporalibus loci DE ROOST, &c. &c.

Omnibus has visuris salutem in Domino. Fidem facimus & attestamus ad petitionem & instantiam Reverendi Domini JOANNIS MARLET, Pastoris pagi seu loci d'Ortho, ac Decani nostri Concilii Bastoniensis, prout & aliorum dicti loci Parochianorum, infra dictos articulos ex Statutis archidiaconalibus patriae & dioecesis Leodiensis impressis &
rite

rite inconcusseque observatis per infra scriptum Notarium nostrum fideliter extrahi & debite collationari fecisse, eosdemque collationatos & auscultatos concordari vidisse. In quorum fidem praesentes sigillo nostro parvo muniri, & per praetactum Notarium expediri jussimus. Datum Leodii ex aedibus nostris sub anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto mensis Julii die quinta.

Sequuntur Articuli.

De oneribus reparationum & aliis.

Ut autem praemissa omnia debite & ordinate fieri possint, litiumque & difficultatum circa reparationes & alias obligationes oriri solitarum occasio amputetur, quid cuique oneris juxta usum Statutaeque antiqua & consuetudines iucumbat, visum fuit praesenti constitutione definire & declarare.

Primo. Dicimus ergo & decernimus majoris, seu grossae, ut vocant, decimae possessores cujuscunque parochialis Ecclesiae in Archidiaconatu nostro constitutae teneri & obligati ad constructionem, reparationem & adaptationem Navis Ecclesiae, hoc est, murorum, pavimenti, coelaturae seu testudinis, ostii, ferae, clavis & tecti, exceptis trabellis, vulgo Weres, turri vicinioribus.

Secundo. Item ad constructionem, reparationem, & adaptionem & consecrationem summi alta-

ris cum decenti tabula, & iis omnibus, quae tum ad Missarum in ea ordinariarum celebrationem sunt requisita. Sigillatim ergo obligantur ad subministrandum praeter praexpressa, tapetum unum lapidi altaris contiguum, tres quatuorve mappas & cooperitorium, quo sordes ab altari arceantur, ejusdemque antipendium, albas duas cum amittibus & cingulis, casulam cum stola & manipulo, quinque aut sex mantilia, calicem competentem cum patena & aliquot purificatoriis, facculoque & corbella, in quibus recondantur. Corporalia duo cum bursa condecante, pocella, quibus ministretur, vinum ipsum & hostias, cereosque cum candelabris pro Missarum ordinariarum celebratione toto anni decursu necessaria, missale congruum, & integrum graduale, antiphonarium, psalterium, sive breviarium, pulpitum sive armarium ad illa conservanda, cappam processionalem, tabellam pacis.

Tertio. Tenentur iidem praeterea subministrare, adaptare, & intertinere campanam majorem sive bannalem (quae per totum decimagium audiri possit) cum omnibus ad ejus pulsum requisitis. Et si matriculario non est de sufficiente mercede provisum, tenentur cum parochianis mediatim illam praestare. Denique tenentur ad ea onera, quae illis a Concilio Tridentino sunt imposita; signanter quoad competentias Pastorum supplendas; nec non etiam ad providen-

videndum de tauro & verre illi, a quo decimas percipiunt, privilegiis pactisque notoriis in contrarium semper & ubique salvis.

Quarto. Et si quid praemissorum tam in aedificiis, quam in ornamentis & aliis perire, destrui, labefactari, pollui, profanari, vel quocunque modo, vel cujuscunque culpa deficere, vel inutile reddi contigerit, debebunt praefati possessores illud repraestare, reparare, restaurare, & ad usum debitum reaccommodare, aut de novo providere; poteruntque per officiatos nostros ad hoc cogi, etiam per arrestum decimae, a quo arresto, ubi de notabili defectu constiterit, non facile recedetur, nequidem ob praestitam cautionem, nisi defectu reipsa reparato, poterunt ipsi nihilominus contra similis culpa seu damni reum agere, sed sine dilatione supplementi defectuum ex ipsa decima indilate praestandi.

Quinto. A praememoratis oneribus omnibus & singulis immunem esse declaramus portionem pastoralem, sed pro tertia duntaxat majoris decimae parte; ita, ut, siquid praeter illam ex decima Pastor percipiat, ad praedicta teneatur pro quota tertiam excedente. Ratione vero ipsius tertiae aut notabilis portionis arbitrio nostro ex ipsa decima percipiendae tenetur Pastor ad constructionem, reparationem & intertentionem chori, hoc est, murorum ejus cum pavimento, coelatura, tecto & fenestra orientali,
nisi

nisi aliunde praestetur, in hoc tamen casu parochiani tenentur ad vecturam materialium requisitorum, Pastore illis moderatum potum ad refrigerium subministrante. Ubi autem Pastor non gaudet tertia majoris decimae portione, ad onus chori tenentur possesores decimae minoris, seu majoris, ad nostrum arbitrium.

Sexto. Parochiani vero tenentur turrim, si a muris navis separata est, cum campanili aedificare & restaurare, campanam secundam cum omnibus & singulis ejus appendicibus subministrare, appendices item, sive lateralialia ejusdem navis, siquae sunt, adesse debent, construere & reparare, fenestras vitreas in choro ponere, nisi a Pastoribus vel nobilibus praebeantur, Coemeterium muris & clausura debita cingere; subministrare debent praeterea baptisterium, seu sacrum fontem cum decenti coopertura, cancellisque & clausura, tabernaculum venerabilis Sacramenti bene firmum, clausum & ornatum, nisi tabulae altaris sit insertum; quo casu tenentur ad id grossae decimae possesores, monstrantiam, quae diebus solemnibus populo exhibeatur, Ciborium, quo asservetur, & ad infirmos deportetur, cum lampade seu paterna ad id subserviente; Lampadem aliam coram Venerabili appendendam, oleumque, quo lumen ibidem continuo foveatur, quod ubique in parochialibus fieri serio mandamus, vasa sacri chrismatis &
li-

liquorum aliorum sacrorum, albas cum amictibus & cingulis, tunicasque sive dalmaticas pro Diacono & Subdiacono, & alia, si quae habere voluerint, ornamenta iis pretiosiora, quae a decimae possessoribus praebere debent, pro quibus tamen, aliisque Ecclesiae ornamentis poterit ex fabrica aliquid subministrari, cappam funeralem, cistamque, in qua ejusmodi ornamenta reponantur, rationale sive parochiale & processionale, imaginem Crucifixi & alias laterales, imaginem Patroni, vexillum sacrum, suggestum, confessionale, vas aquae benedictae cum aspersorio.

Septimo. Tenentur insuper parochiani in fundo libero, & ab omni exactione taliisque libero aedificare domum pastorem commodam, culina, cameris, pecuariis, horreo, granario, equili, bovili, porcili, clibano & aliis, si quae sunt, aedificiis necessariis instructam; sed pro ratione pastatus & bonorum ad eum spectantium duntaxat; ita, ut, si Pastor segetes aut foenum ex patrimonio, vel aliunde colligat, non debeant parochiani pro hujusmodi horreum ampliare, & sic in coeteris. Tenentur tamen ad horrei ampliationem pro novalibus, si quae Pastori obvenirent.

Octavo. Porro domum ita exstructam, quoad leves & quotidianas reparationes, intertinere non obligantur Parochiani, sed Pastor ipse, qui etiam,

si quid ejus culpa in aedificiis praedictis notabiliter labefactaretur, aut totaliter periret, ad talis ruinae reparationem teneretur, ac per parochianos compelli posset, ipsis tamen ad materialium vecturam (quam quoquo casu praestare debent) sub sobrii potus per Pastorem subministratione, obligatis.

Nono. Etsi contingeret, Pastorem aliquem in levioribus defectibus reparandis negligentiores invenire, unde ruinae gravioris periculum immineret, poterunt parochiani instituere visitationem, per justitarios & expertos, parochiae tamen sumptibus faciendam, qua facta, si necesse fuerit, cogi poterit Pastor, ut defectus notatos suppleat, & imminenti ruinae occurrat.

Decimo. Ejusmodi vero visitationem statim ab alicujus Pastoris assumpto Concilii Decano, fieri praecipimus & mandamus, imposito etiam super defuncti bonis arresto, donec defectus, siqui reperiantur ejus culpa contigisse, reparati sint. Quodsi huic mandato nostro parochiani non paruerint, non erunt postmodum in querelis ob similes defectus formati audiendi.

Undecimo. Altaria, capellasque parochialibus adhaerentes reparare debent fundatores, eorumque haeredes, si noti sint, sin minus, illi, qui eis utuntur, aut denique ipsorum altarium Rectores, si pingues

gues inde percipiant proventus; si vero proventus fuerint tenues, subveniant parochiani, ad hoc arbitrio nostro compellendi. Ornamenta vero, & reliqua ad missarum celebrationum requisita cum imagine Patroni altaris administrare debent Rectores.

Duodecimo. Si autem extent capellae quaedam a parochiali quidem separatae, sed sub parochiae districtu constructae, quarum ignoti sunt fundatores; illae reparabuntur a locorum incolis, qui illis utuntur, nisi quod Rectores providebunt de tecto & fenestra orientali (si notabilia exinde percipiant emolumenta) quorum est de ornamentis altaris similiter providere.

Locus Sigilli in cera nigra.

Inferius erat scriptum, per extractum ex supra tactis Statutis Archidiaconalibus, signatum, RUTGERUS SCRONS, Notarius, de mandato nobilis, generosi, ac admodum Reverendi Domini Archidiaconi suprafati speciali, in fidem.

SECTIO VI.

Consuetudo Terrarum Bavaricarum Dioeceseos Augustanae.

Wann ein Kirchen oder Pfarrhof Gebäu von neuem zu führen, oder dabey eine nothwendige Reparation vorzunehmen, und darzu von der Kirchen, Parocho loci, Patrono, Decimatoribus der Gemein-

de ein proportionirter Beitrag zu thun, soll zwischen denenselben förderist die gütliche Handlung gesamter Hand vorgenommen, und da selbige nicht Statt hätte, cumulative verhandlet und erkennt werden, was Rechtens; da sie aber differenter Meinung wären, hat man die Sach beederseits an die hohe Herrn Principalen zu bringen, welche sich auf eine solche beliebige Weiß miteinander vernehmen werden, wie am füglichsten daraus zu kommen, indessen hat kein Theil fürzufahren, sondern es in statu, quo, zu lassen.

Concordata Ducatus Bavariae de A. 1684.

Jan. 29. num. 22. refert CHLINGENSP. de Decim. Assert. 100. num. 3.

SECTIO VII.

Consuetudo Palatino - Neoburgica.

Daß die Collatores und andere zu denen Kirchen: Pfarr: und Schul: Gebäuen ihre gebührende Hülfe reichen, und die Unterthanen darzu scharwersen, auch darzu durch die Obrigkeiten angehalten werden sollen.

Ordin. Palat. Neoburg. Art. 54. apud WERNDE vom Zehendreht cap. 9. in addit. p. 166.

§. XXV.

De Statutis, pactis, & servitutibus in mate-

Haec igitur in materia collationis ad aedificia ecclesiastica faciendae consuetudo, quae vim legis habet, normam facit fimi-

ria fabricae. similibus in casibus aequae, ac ipsa lex, & ordinationes desuper promulgatae, quarum in censum quoque venit obligatio ex pacto, vel servitutis jure dimanans. Ad obligationem ex Statuto fluentem quod attinet, illorum fundamentum ex notione legis, & obedientia legi exhibenda eruitur. Quae vero praevio §pho de consuetudinibus enarravi, ut plurimum ex Statutis nascuntur, cum ex origine sua non aliud quid sint, nisi consuetudines, quae accedente obligatorum approbatione promulgatae sunt. Ea hic omnia repetere superfluum duco, unumque desuper Statutum universale Concilii Tridentini *a)* adduxisse sufficiat, quod hisce continetur formalibus. „ Cum illud quoque valde curandum sit, ne ea, quae sacris ministeriis dedicata sunt, temporum injuria obsolescant, & ex hominum memoria excidant; Episcopi, etiam tanquam Sedis Apostolicae Delegati transferre possint beneficia simplicia, etiam Juris patronatus, ex Ecclesiis, quae vetustate vel alias collapsae sint, & ob eorum inopiam nequeant instaurari, vocatis iis, quorum interest, in matrices, aut alias Ecclesias locorum eorundem, seu vicinorum, arbitrio suo; atque in iisdem Ecclesiis erigant altaria, vel Capellas sub iisdem invocationibus, vel in jam erecta altaria vel Capellas transferant, cum omnibus emolumentis, &

oneri-

k) Cap. 7. sess. 21. de reform.

oneribus; prioribus Ecclesiis impositis; parochiales vero Ecclesias, etiam si Juris patronatus sint, ita collapsae refici & instaurari procurent ex fructibus & proventibus quibuscunque, ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus; qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum parochianos omnibus remediis opportunis ad praedicta cogant, quacunque appellatione, exemptione, & contradictione remota. Quod si nimia egestate omnes laborent, ad matrices, seu viciniore Ecclesias transferantur: cum facultate, tam dictas parochiales, quam alias Ecclesias dirutas, in profanos usus, non sordidos, erecta tamen ibi cruce, convertendi., Quaeestio vero, an haec Tridentini dispositio Protestantes obliget? negativa responsione ab iis hac ex ratione excipitur, quia partim Decretis Conciliorum vi P. W. Art. XI. §. 13. inter Protestantes nulla est autoritas, partim dum & ipsum Tridentinum Concilium in reformationis materia universaliter receptum haud est, & consequenter diversis in locis diversa est ratio concurrendi ad aedificia ecclesiastica. Id quidem mihi extra omne dubium positum est, quod Tridentinum tanquam lex Ecclesiastica Protestantes non tantum in regione, ubi A. Confessio viget, verum etiam si in regione degant, ubi Religio Catholica floret, & Tridentinum recep-

tum

tum non est, haud liget; verum si Protestantes in terris habitent Catholicis *l)*, ubi Tridentinum receptum est quoad hunc passum, decisioni ex Tridentino factae in materia aedificiorum ecclesiasticorum tenentur perinde, ac Catholici in territorio protestantico viventes, se ordinationibus ecclesiasticis Protestantium extra res conscientiae conformare tenentur. Quamvis enim Concilium Tridentinum lex ecclesiastica sit, materia tamen ista meram politicam secundum ipsorum Protestantium principia sapit, cujus directio propria est Dominis territorialibus; hinc eos in territorio Catholico existentes obligat, utpote quod nil eorum conscientiae repugnans imponit. Vi Instr. P. W. Art. V. §. 48. in verbis: „Modo ipsis occasione Processus nihil injungatur A. C. vel conscientiae contrarium.,, Si tertius quidam, qui nec vi Statuti, vel observantiae fabricam factam tectam servare tenetur, vi pacti, aut servitutis ad id se obliget, illum nullo non tempore haec obligatio stringit; pactis enim turpe nil continentibus obligare se quis potest, quod obligationis vinculum eo fortius evadit, quo certius Reipublicae utilitatem promovet. *m)*

Y y y y y y y y 2

XXVI.

l) Resp. Tubing. Tom. 9. Conf. 26. p. 275. seqq. BOEHMER. Tom. I. consult. Dec. 4. n. 119. L. B. DE CRAMER Wehl. Nebenst. P. 8. Abh. 4. §. 7.

m) PITON. discept. forens. Tom. 3. Dis. 121. n. 18. L. 6. §. 2. ff. si servit. vind.

§. XXVI.

Origo & applicatio de novo aedificanda aedificia ecclesiastica *decimarum.* collatio fit facienda, id ex disquisitione, an decimae inter redditus Ecclesiasticos referantur, potissimum dependet. Cujus quaestionis decisioni, ut quaedam de origine & progressu decimarum praemittam, necesse est.

Conservationem Ecclesiarum, & sustentationem ministrorum a religione separari haud posse, sana unumquemque ratio edocet.

Ipsa vero religio cum in Jure Naturae fundetur, prona inde fit consequentia, conservationem Ecclesiarum, & congruam ministris ejus suppeditandam ejusdem originis esse, & ideo Deus Israelitis legem ferens decimam omnium fructuum partem Tribui Levi *n)* tradendam esse praecepit. Quamvis vero id indubitatum sit, quod Leges Israelitis datae Ceremonialia aut judicialia pertractantes nullam Christianis obligationem imponant, quatenus nil morale exinde elicitur; attamen dum lex decimis praestandis morale quid contineat, illam quoque, quatenus moralis est, Christianis observandam esse, haud ambigendum.

Thesin istam naturalem repetit novum Testamen-

n) Exod. c. 22. Levit. 27. Num. 18. Malach. 33.

mentum o), hisce fere terminis, quod ille, qui altari ferviat, & vivere de eo debeat, & istud est ipsum morale resultatum Testamenti veteris. Quod vero loco alimentorum ministris Ecclesiae praebendorum decima praecise pars fructuum omnis generis exhibenda sit, id est legis positivae Ecclesiasticae, quod vel inde colligitur, dum primis Ecclesiae Catholicae seculis decimarum usus plane nullus extitit, & Clerici sua alimenta, & aedificia ecclesiastica, reparationem eorundem, ex primitiis, oblationibus, & eleemosynis consecuti sunt p). Offerendi vero fervor cum refrixerat, aedificiorum, similiumque reparatione & conservatione necessaria permanente Ecclesia ad praescripta veteris Testamenti reversa est, deposcendo a fidelibus decimas, cui fideles vel ideo refragari haud volebant, quod originem ipsarum divinam extitisse nossent.

ORIGENES, qui initio Saeculi III. scripsit, introductioni decimarum suas consecravit q) operas, ha-

¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ 3

buit-

o) LUC. c. 10. MATTH. c. 11. PAUL. I. ad Corinth. 9. item Epist. I. ad Tim. c. 5. 17.

p) Confer. AMOSTAZO de caus. piis L. 8. c. 1. n. 10. ubi temporales mutationes ratione reddituum enumerat. BARTHEL. Annot. ad Jus Can. L. 3. T. 30. ad n. 2. BOEHM. Jur. Eccles. cit. tit.

q) FLEUR. dans l'histoire ecclesiast. Tom. 2. pag. 161. THOMASS. de vet. & n. Eccles. Discipl. Lib. 1. C. 3. §. 9. BASNAGE de decim.

buitque hac in re comites *r*) HIERONYMUM & AUGUSTINUM, quorum scripta consilii magis, quam legis causa allegari queunt. Hi tamen conatus rem universalem non efficere *s*). Quamvis enim Canones Nicaeni sicuti & Concilii Gangraeni *t*) solutionis cujusdam in fructibus factae mentionem injiciant, ii tamen omnes non de decimis, sed de primitiis loquuntur. Majorem decimis usum dedit sextum Ecclesiae seculum *u*). Subsequentia vero tempora vim legis *x*) eis tribuere, ita quidem, ut nullum superfit dubium,

r) THOMASS I. c. IV.

s) Apud HARDUIN. Tom. I. Conc. pag. 510. qui autem Canones a multis pro supposititiis venditantur.

t) de a. 325. in Epist. Synod. apud HARD. cit. l. p. 530.

u) & *x*) Ex secundo Concilio Turonensi de a. 567. apud HARD. Tom. 3. p. 268 extractas desuper admonitiones ferias reperies. In Gallia vi Constit. Chlotar. de an. 560. c. II. apud BALUZ. Tom. I. Capit. p. 8. Ecclesiae assignantur decimae agrorum, pratorum, & porcorum, & in secundo Matiscon. Concilio de 583. cap. 5. expressum prostat mandatum: „ Unde statuimus, ac decernimus, ut mos antiquus a fidelibus reparetur, & decimas ecclesiasticis famulantibus ceremoniis populus omnis inferat, quas sacerdotes aut in pauperum usum, aut in captivorum redemptionem erogantes suis orationibus pacem populo, ac salutem impetrent. HARD. T. 2. p. 461. Idem in seculo septimo docet c. 24. Capitulum THEODORI Cantuariensis apud HARD. T. 3. p. 1772. circa annum 688. octavo & nono seculo

dubium , quin decimae ex sua origine in numero
redituum Ecclesiasticorum, & certa earum jam pars

¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ 4

secu-

culo decimarum praestatio legibus civilibus statuta est. Cap. CAROL. M. de 801. apud BALUZ. T. I. p. 359. c. 6. sic habet: „ Ut unusquisque cunctos sibi pertinentes erudiat. ut sciant, qualiter decimas totius facultatis Ecclesiis divinis debite offerant. „ Interim & illud monendum, quod his temporibus decimae duplices praeter simplices in usu fuerint: Proprietarii fundorum decimas tantum persolvebant, cum e contra ii, qui bona colebant ecclesiastica, duplices decimas, aut sic dictas decimas & nonas penderent. REGINO de Eccles. L. 1. c. 43. c. 45. seqq. p. 46. edit. BALUZ. NATAL. ALEXAND. ad sec. 8. hist. Eccles. c. 5. art. 5. §. 4. Consuetudo & lex de decimis praestandis in devictas & noviter conversas ad Religionem provincias extendebatur. V. g. a Carolo M. in Saxoniam. Confer SCHATEN. Hist. Westph. L. 8. p. 519. & 521. BALUZ. T. I. p. 246. & 250. Poeta saxo ad annum 803. apud LEIBNIT. T. I. rer. Brunsvic. p. 153. NATAL. ALEXAND. l. cit. COINTIUS ad a. 798. n. 17. Quod tamen sine difficultatibus raro factum. De Hungaria vid. REYN. ad an. 1328. n. 83. De Schottlandia CRAG. Jur. feud. Lib. I. tit. 15. §. 6. De Ducatu Hollsteiniensi HELLMOLD Chron. Slav. L. 1. c. 91. De Thuringia author vitae Viperti Comitis Croycensis c. 11. §. 30. quod reperitur T. I. rer. Lusat. p. 27. De Polonia FLEURI. Hist. eccles. Tom. 12. L. 58. §. 45. p. 404. Quae subsequentibus Conciliis corroborata sunt, Conc. Lateran II. & IV. Conc. Mogunt. IV. c. 75. Concil. Trid. Sess. 25. de reform. c. 12.

seculo nono Ecclesiasticis destinata fuerit y); atque hinc confectarium, omnia ea, quae de redditibus ad reparationem, vel aedificationem aedium Ecclesiasticarum dicta sunt, & de decimis praedicari posse.

§. XXVII.

Variae Ex superius deductis, ratio, quod
decimarum decimae reparationi aedificiorum Ecclesia-
species. sticorum impendendae sint, repetitur ex eo, quod decimae pars sint reddituum Ecclesiasticorum. Sicut vero omnes decimae five sint personales z), five praediales a), five mixtae b), five majores

y) Capit. CAROL. M. de 801. apud BALUZ. Tom. I. Capitular. C. 7.

z) Decimae personales sunt eae, quae ex lucro sola hominum industria producto penduntur, velut ex re mercantili, militari &c. Cap. 28. X. de Decim. Can. Decimae caus. 16. q. 1. BARBOS. de offic. & potest. Paroch. P. 3. c. 28. n. 9. Hujus autem generis decimae, siquidem ex eo, quod deductis impensis, labore & sumtibus supererat, solvebantur, multis subhaeserunt litibus, & hinc in defuetudinem abierunt, & in eorundem locum Jura Stolae secundum quorundam opinionem surrogata sunt. BARTH. Annot. ad Jus Can. L. 3. T. 30. ad n. 1.

a) Praediales decimae audiunt illae, quae ex frugibus terrae debentur, velut ex vino, frumento, oleo, feno, pomis &c. Cap. 20. & 32. X. de Decim. Cap. fin. X. de Paroch. REBUFF. de decim. q. 3. n. 28.

b) Mixtas multi admittunt decimas, iisque adnumerant deci-

jores *c*), five minores *d*), five decimae animalium, vulgo *Blutzehend*, *e*) five ecclesiasticae *f*), five laica-

Y n n n n n n 5

les

decimas ex pecoribus, lana &c. MONET. de decim. c. 3. n. 9. PALAO TOM. 2. Tract. 10. p. 1. n. 2. CANIS. de decim. c. 2. n. 1. quamvis communis sententia eas praedialibus associet.

e) Decimae majores communiter praestantur ex farre, tritico, avena, hordeo, ciceribus, lentibus, fabis, similisque generis frugibus, quas culmus producit. BESOLD. Thes. pract. verb. *Zehend*. Quamvis si fruges, quae ex culmo non crescunt, magna in quantitate campis in certo districtu pro frugibus e culmo provenientes destinatis implantentur, illae nihilominus decimatori decimas majores habenti solvendae sint. BARTH. l. c. ad n. 1. pag 285. hinc fructus subterranei, qui infra terram crescunt, & maturescunt, quales sunt *Grundbirn*, *Potacken* &c. quos etiam alibi oleribus accensent, & propterea inter decimas minores referendi essent, majoribus adnumerantur. CRAMER Wehl. Nebenst. 12. Th. 3. Abh. §. 9. f. 35. Hac vero in re ordinationes provinciales, nec non consuetudo normam faciunt.

d) Inter decimas minores referuntur fructus reliqui ex culmo haud enixi, ut olera, rapae, linum &c. BESOLD. loc cit. Quo & pertinent betae nigrae, vulgo *Kangersen*, *Mangold*, *Dickruben* &c.

e) Decimae sanguineae, *Blutzehenden*, vocantur illae, quae ex pecoribus neonatis v. g. ex equis, vaccis, porcis, gallinis, anseribus & anatibus &c. &c. solvuntur.

f) & *g*) Decimae veteres praesumptionem spiritualium pro se

les g), five antiquae b), five novalium i), five universales k), five particulares l), sunt redditus ecclesiastici; sic etiam ex quolibet decimarum genere collatio ad aedificiorum ecclesiasticorum reparationem fieri debet.

§. XXVIII.

De decimis laicalibus.

Quaestio, an decimator laicus ad reparationem aedificiorum ecclesiasticorum conferre teneatur, decisa nondum est, & a multis responsione negativa excipitur, praxi aliis

habent; cum partem constituent reddituum ecclesiasticorum; dum vero & antiquiori aevo laici decimas possederunt originarie, aut alio in eos modo devenerunt, quaedam decimarum ecclesiasticarum laicales evasere. Conf. Instr. P. W. art. V. §. 47. Vid. etiam §. 29.

b) & i) Decimae novales adpellantur, quae persolvuntur ex iis praediis, de quibus, an culta unquam fuerint, nec vola, nec vestigium adest. Quae vero ex fundis olim jam in culturam redactis, de qua signa adhuc deprehenduntur, pensitantur, quasi novalium nomine compellantur, reliquae decimae veteres vocitantur. Vid. §. 30.

k) l) Decimatorem universalem adpellamus illum, qui praesumptionem decimarum ex omnibus fundis, & ex omnis generis frugibus pro se habet. Qui vero certo tantum in districtu decimas recipit, est decimator particularis. His tamen non obstantibus unus decimator universalis vini, alter decimator universalis reliquorum fructuum esse potest.

aliis in locis contrarium docente *m*). Nunc ego operam meam in eo figam, ut decimarum laicalium originem & differentiam demonstrem, singularumque fundamenta indicem.

Decimas dari mere laicales vel id certum efficit, quod quilibet sua bona alteri ea conditione tradere possit, ut ille, cui tradita sunt, decimam partem fructuum exsolvat, exempla hanc in rem ex decima parte mineralium effossorum Domino territoriali exhibenda facile eruuntur *n*). De his vero nullus mihi sermo est; Collationis enim ad aedificia ecclesiastica ob decimas faciendae fundamentum consistit in eo, quod sint redditus ecclesiastici; hujus vero generis decimae cum ecclesiastici redditus haud sint, necessaria sit sequela, ex iis nil deberi ad aedificia ecclesiastica, nisi quatenus decimae laicales aut ecclesiasticae unquam fuere, aut tales ex post evasere.

Tunc

m) BARTHEL, in Annot. ad Jus Can. L. 3. T. 30. ad n. 8. f. 319. ita scribit: „ Si non adsint sufficientes redditus, nec constat, cui onus fabricae incumbat, in Dioecesi Herbipolensi ex generali consuetudine tenentur decimatores laici reparare Ecclesias, quia decimae ex primaeva sui institutione & fundatione pertinent ad sustentationem Parochorum, & per consequens etiam ad conservationem Ecclesiarum. “ Conf. SCHWEDER Vol. II. Disp. in Append. p. 45. usque 275.

n) MEIBOM Tom. 3. Rer. German. p. 207. FRANC. DE Roy Lib. 2, Inst. Jur. Can. Tit. 12. §. 15. in fin.

Tunc enim iisdem adplicabilis est definitio, & per consequens etiam definitum. Jam temporibus CAROLI MARTELLI Domini territoriales, tanquam administratores bonorum ecclesiasticorum, isthæc suis vasallis, quin & decimas concedebant o), ut & CAROLUS M. p): imo nec soli Domini territoriales, sed & ipsi Episcopi, reliquique Antistites ecclesiastici ad devinciendos sibi arctiori nexu vasallos id factitarunt q), contra quos mascule se opposuit Pontifex prohibitionem suam interponendo, & retrotraditionem urgendo r). Multi capellas in pagis erexerunt, sibi que census loco decimas reservarunt s). Multi decimas

vi

o) PETR. DE MARCA in not. ad Conc. Claramont. c. 7. BOEHMER de Feudis §. 6. seqq. VADIAN. apud GOLDAST. Tom. 3. rer. Allemann. p. 10. DE ROY l. cit.

p) AGOBARDUS tempore Imperatoris Caroli M. Archiepiscopus Lugdunensis de dispens. rer. Eccles. edente BALUZIO §. 15. p. 97. PETR. DE MARCA l. cit.

q) ARNOLDUS Lubec. Lib. 3. Chron. c. 18. ALTESERRA de orig. feud. c. 5.

r) ARNOLD. l. cit. jung. c. 3. C. 16. q. 7. GERARD DU BOIS in histor. Paris. eccles. L. 10. c. 7. §. 9. HARDUIN. Tom. VI. P. 1. Conc. p. 755. THOMASSIN. P. 3. de V. & N. Eccles. Discipl. L. 1. c. 2. §. 16.

s) Conc. Meldense de An 845. c. 75. apud HARDUIN. T. 4. p. 1499. Concil. Confluent. de a. 922. c. 4. apud HARD. Tom. 6. p. 1. p. 591.

vi sibi adpropriarunt *t*), quarum haud paucae postea ad monasteria pervenere *u*): usque dum Concilium Lateranense novam desuper prohibitionem interposuerat, laicos decimarum ecclesiasticarum incapaces declarando *x*): qua tamen prohibitione haud impediante per Pacem Religiosam & Westphalicam multae decimae in manus laicas devenerunt *y*). Causae istae enarratae potissimae sunt originis decimarum laicalium. Signa characteristica decimarum I. ab earundem possessore, hujusque antecessore *z*) repetenda veniunt, haud exclusa contrarii probatione, cum decimae ecclesiasticae in personas laicas, & laicales decimae in personas ecclesiasticas devolvi queant. II. Signum non leve est & illud, si decimae Parocho pro congrua sint assignatae, aliaeque expensae ecclesiasti-

t) DU BOIS l. c. L. IO. c. I. §. IO. Conc. Troslejan. a. 909, apud HARDUIN. Tom. 6. p. I. fol. 519. seqq. c. 6. CRANZ. Lib. I. Metrop. c. 2. ubi notandum, quod ad avertendas decimarum invasiones, & ad eas non omnino amittendas decimae per transactionem plus, vice simplici ad laicos transierint.

u) PETR. DE MARCA ad c. 7. Conc. Clarmont. p. 263. edit Lipsiens.

x) Quod anno 1129. celebratum fuit, can. 9. & 14. apud HARD. Tom. 6. p. 2. p. 1687.

y) Instr. Pac. Westph. Art. V. §. 46. 47.

z) L. B. DE SCHMIDT Semicent. 2. Controv. 26. n. 8. LINK. Diff. 3. de Decim. feud. Th. 4. seqq.

fiasticae ex iis faciendae *a*). Dubium si intercedat, decimaene sint ecclesiasticae an laicales, praesumptionem pro ecclesiasticis parit fundata in Jure pro iisdem intentio, qua destituuntur laicales. Conclusio a posteriori III. subinde signum hac in re efficit: nam cum *α*) decimae ecclesiasticae vix, aut certe non nisi adhibitis requisitis solennitatibus alienentur, laicales vero, utpote in commercio *b*) existentes & sine iis recte alienentur. Cum *β*) decimarum ecclesiasticarum Judex in petitorio sit Ecclesiasticus, laicalium vero Judex laicus *c*); Cum *γ*) ad praestationem decimarum ecclesiasticarum coactio in renuentes fiat excommunicatione; ad solutionem vero laicalium eadem fiat remediis civilibus *d*). Cum *δ*) parochiae praesumptionem pro decimis universalibus habeant, laici non item *e*) & cum *ε*) denique decimae laicales perinde, ac reliqua Jura Civilia tempore lege definito, ecclesiasticae vero, aut plane non, aut elapsis demum 40. annis praescribantur, his quoque argumentis.

a) CRAMER Wehl. Nebenst. 7. Th. 4. Abh. §. 8. f. 105.

b) BOEHM. Jur. Eccles. L. 3. T. 30. §. 41. p. 119.

c) KLOCK. Vol. 4. Conf. I. n. 104. seqq. item n. 98. GAIL. I. Obs. 38. CARPZ. L. 1. Jur. Consist. def. 138. n. 5.

d) Instr. P. W. Art 5. §. 48. Conf. Conc. Sabin. c. 12. & 24. Clement. de decim. c. I. Cap. I. de Decim. in 6. Concil. Trid. Sess. 25. c. 12. de Reform.

e) Cap. 29. X. de Decim.

f) BOEHM. loco cit.

mentis ab effectu desumptis ad decimas, vel laicas, vel ecclesiasticas signa constituuntur.

§. XXIX.

An Possessores decimarum laicalium teneantur concurrere? Eorum, qui ex decimis laicis g) collationem ad aedificiorum ecclesiasticorum reparationem fieri debere contendunt, fundamenta sunt ista: I. Afferunt decimas sua jam ab origine Ecclesiis fuisse destinatas, & II. Onus ex decimis ad aedificia ecclesiastica contribuendi, esse reale, ac proinde personam decimantis, laicane sit, an ecclesiastica, non esse attendendam, cum realium ista sit natura, ut non quaeratur, quis possideat, sed an possideat, ac proinde III. per alienationem decimarum in personam laicam decimas suam non immutasse naturam, cum res quaelibet suo cum onere transeat. Qui vero decimatorem laicum a refectione aedificiorum ecclesiasticorum immunem defendunt h), sequentes ad
asser-

g) Conf. SCHWEDER Vol. 2. Diff. in Append. ubi allegantur magno agmine Authores, in specie CHOPPINUS L. 3. de Polit. eccles. T. 4. n. 20.

h) NIC. EVERHARD. Vol. 2. Conf. 35. JOAN. CONR. PEJER de Jur. Patron. in alien. Territ. Cap. 9. §. 16. BOEHM. T. 1. Conf. J. Eccles. Resp. 4. MANZ. decis. Palat. q. 30. n. 26. ZYPEUS l. c. Conf. 4. VALLENS. Parat. ad L. 3. T. 48. n. 4. PICHLER Jur. Can. ad Tit. cit. n. f.
No.

assertum suum corroborandum adducunt rationes : Ajunt enim, I. Onus concurrendi ad reparationem vel aedificationem Ecclesiae decimatori laico, nec Civili, nec Canonico Jure imponi, neque, II. quamvis ista quaestio agitata saepius sit, desuper decisionem Pontificis extare, & III. omnes Juris Canonici Commentatores & interpretes de isto onere laico imposito, ne mussitare quidem, ac IV. Decimatorem laicum non esse parochianum, & consequenter nec tanquam talem concurrere debere, atque V. Decimas laicas non esse redditus ecclesiasticos; cessante ergo ratione, & cessare rationatum, hocque certius fieri VI. in decimatore A. C. adducto, qui vi P. W. nec Lege Dioecesana, nec Concilio Tridentino obligatur, & VII. Hoc tantum de decimatore ecclesiastico loqui, & praesertim VIII. extra omnem haesitationem nunc positum esse, quod decimae non sint Juris Divini, sed in patrimonio, atque de iisdem quotidie investiturae fiant.

His fundamentis juxta se positis media quadam via incedendum esse existimo. Enimvero decimae vel sunt avulsae ab Ecclesia ante Concilium Lateranense, vel post illud? Si prius: decimator laicus ab onere fabricae liberatur; Sin posterius: tunc sub-

di-

NOVAR. de rehit. Eccles. n. 5 & 57. ZYPEUS de Paroch. Conf. 4. n. 2. & plur. alleg. in Conf. Tubing. T. 9. C. 26. p. 275.

distinguendum hoc videlicet modo: Vel illa decimarum alienatio in manus laicas facta est cum consensu Episcopi, vel sine eo? Si consensit in alienationem, decimator laicus decimas cum consensu ejusdem alienatas accipiens onere fabricae exoneratur. Si non consensit, onus decimis inhaerens ad decimatorem laicum pertransit, quae tamen regula limitationem admittit in hoc, si nempe Laicus Jus decimandi ultra hominum memoriam quasi possideat, alienatio ad manus laicas ante Concilium Lateranense facta i), & talis decimator ab onere fabricae liber esse praesumitur. Sicuti vero, quando onus fabricae parochianis incumbit, isti ideo illud exantlare jubentur, quia viventes in communione lucris & oneris fiunt participes, suamque ex ista communione sustentationem repetunt, ita eadem ex ratione decimatorem laicum decimandi Jus ante tempora Lateranensis Concilii repetentem ad idem pro rata adstringi existimo. In istam quae me deducunt sententiam, rationes sequentes refero: α) Decimae, prout communis fert opinio, non sunt Juris Divini, sed Juris Ecclesiastici po-

i) ENGEL Jur. Can. L. 3. T. 30. §. 26. KLOCK. *Vot. Camer.* 70. n. 10. LAYMANN. ad c. 7. n. 6. X. de praescript. WERNDE vom Zehendreht. L. 1. c. 3. GUTIEREZ. *pract. quaeft.* L. 1. quaeft. 15. n. 7. & q. 60. HUGO DE ROY *Inst. Jur. Can.* L. 2. Th. 12. §. Olim quidem. LAUTERE. Vol. 2. C. 53. n. 26.

positivi k), β) & hinc easdem onus fabricae diutius non comitatur, quam, quamdiu sunt in patrimonio Ecclesiae, nam sicuti γ) Reditibus ecclesiasticis cum solennitate alienatis & per hoc imminutis, emtor non tenetur onus fabricae subire, ita, quin idem in alienatione decimarum obtineat, nulli relinquitur dubio, cum δ) decimarum alienatio ante saepe memoratum Concilium Lateranense facta tanquam valida sit agnita l), & ε) de subsequis cum summi Pontificis consensu factis idem sit dijudicandum, ex ratione, quia, quod potuit ALEXANDER III., hoc & potest CLEMENS XIII. Istis autem requisitis absentibus ipse quoque contractus & alienatio nullius plane est roboris, & hinc onus jam saepius memoratum decimis adhaeret. Ad fundamenta autem pro Protestantibus allata §. XXV. respondi.

XXX.

k) COVARR. Tom. 2. Var. Resol. L. I. c. 17. ZOES. n. 12. de decim. FELICIANUS DE OLIVA de for. eccles. P. 3. q. 38. n. 5. CANIS. de Decim. c. 3. n. 7. LEURENIUS de foro benef. P. I. q. 465. SARPIUS des benefices art. 21. q. 1. MONETA de decim. c. I. n. 11. BARTHEL Annot. ad L. 3. T. 30. ad n. 2. fol. 286.

l) Cap. 7. X. de his, quae fiunt a Prael. absque Conf. Capit. c. 25. X. de decim. ALTESERRA ad hoc cap. c. 2. de decim. in 6. URBANUS II. Conc. Clarmont. I. S. 6. pro.

§. XXX.

An decimae novales ad hoc onus adstringantur?

Decimator novalium, an teneatur ad onus fabricae? quaeritur. Isthaec in quaestione videndum, an decimatores quoque antiquarum decimarum huic oneri subsint, nec ne? ultimo in casu decimator novalium liber esse jubetur, priori vero in casu quaeritur, quisnam illarum sit quasi possessor? si Dominus sit Territorialis, tunc illis fruitur Jure Territoriali, atque a reddituum ecclesiasticorum rationibus subducuntur, & per hoc onus fabricae ignorant; sin vero earum novalium quasi possessorem constituas Parochum, aut decimatorem universalem, tunc easdem non inepte ad redditus ecclesiasticos referes, eodemque, quo aliae decimae, graves onere merito praedicabis.

§. XXXI.

Ad quid teneantur praedia a decimis, aut ex parte, aut omnino immunia?

Casus quidam singularis hic attentione dignus est, an nempe possessores fundorum decimarum onere immunitum, vel an ii, quibus trigesima tantum pars fructuum praestanda est, ad onus fabricae concurrere teneantur? In affirmativam abeunt quidam, sententiae suae rationem in eo ponentes, quod liberi a decimis semet ipsos quasi deciment; sed sanior sententia est negativa, eique observantia fere universalis infervit, cum multis stipe-

tur fundamentis; I. enim ejusmodi bona decimis haud obnoxia ecclesiastica extitere nunquam, & per consequens onere concurrendi ad fabricam nunquam pressa deinde II. illa bona decimas non exhibent, & inde caeteris paribus, ratio ad fabricam quidquam conferendi evanescit, ac III. ipsa a decimis immunitas istud involvit; nam cum dicimus, rusticus habet immunitatem a decimis, per hoc nequaquam intelligimus, quod sibimet ipsi praestet decimas; resultaret enim IV. exinde absurdum, quod semetipsum quis decimet, cum, quod meum est, meum amplius fieri nequeat.

§. XXXII.

An Praesumptio oneris fabricae sit contra Decimationem.

Ex haecenus deductis fuit illatum a CRAMERO *m*) factum, videlicet auctoribus illis (inter quos HARPRECHT *n*) & praecipue WERNDE *o*) qui dicunt, quod possessor decimarum indistincte aedes sacras & scholas conservare, & destructas reaedificare debeat, fidem nullam esse habendam, sed hac in re observantiam prae omnibus respiciendam esse, ista vero non determinante, vel dubia existente, ad Jus commune recurrendum esse *p*). Aliam istud supple-

ditat

m) Wehl. Nebenst. 7. Th. 6. Abh. §. 9. f. 406.

n) Resp. 90. n. 103. seqq.

o) Vom Zehendreht.

p) Conf. NIC. EVERH. Con. Vol. 2. Conf. 35. n. 5. seqq.

dirat regulam, hanc videlicet, quodsi decimator quidam tribus aut quatuor ultimis fabricae reparatae casibus haud contribuerit, ex parte illius stet praesumptio immunitatis, sicque onus probandi in alium libertatem istam in dubium vocantem conjiciat.

§. XXXIII.

Ad quid Concurrant Patroni. Non decimatores tantum, sed & patronos fabricae reparandae obligatio praemit. Est autem patronus, qui in aliqua Ecclesia exercet Jus patronatus; hoc vero consistit in eo, quod ad vacans beneficium personam idoneam ab Episcopo instituendam praesentet, atque reliquis ex Jure patronatus defluentibus q) Juribus fruatur, quae fere hisce continentur versiculis:

33333333 3

Patro-

q) Doctores communiter ad Tit. de Jur. Patron. & in Tract. spec. ubi utilitates ad amissim recensentur.

r) Rota apud GREGOR XV. Dec. 308. n. 3. REIFFENST. Jur. Can. L. 3. T. 48. n. 22. BARBOS. de offic. Paroch. P. 1. c. 13. n. 8. seqq. BALMASIUS de collecti. q. 56. n. 6. AMOSTAZ. de caus. piis L. 5. c. 6. n. 23. ALEX. SPERELL. decis. 69. n. 10. CORTIADA Decis. 18. n. 8. CARPZ. Jurispr. eccles. def. 336. n. 8. BOEHMER Jur. paroch. Sect. 7. c. 8. §. 5. ubi Responsum adducit. PECK. de Eccles. aedif. c. 34. n. 1. FINKELTH. de Jur. patron. c. 4. n. 79. PROSPER LAMBERTIN. post BENEDICTUS XIV. Inst. eccles. Inst. 100.

*Patrono debetur honos, onus, emolumentum,
Praesentet, praesit, defendat, alatur egenus.*

Collationes beneficiorum in aliquibus Ecclesiis vel praesentatione patroni, & subsecuta Episcopi institutione, vel libere ab Episcopo fiunt. Priores Ecclesiae vocantur patronales, posteriores liberae collationis. Praeterea patronorum aliqui praeter Jus praesentandi ad beneficium Ecclesiasticum vel aliis gaudent adhuc Juribus, usu nempe aut usufructu praediorum ecclesiasticorum, vel sterili, absque aliis commodis fruuntur Jure patronatus, Jure proedriae, loco in presbyterio, & Jure antipelargiae, vi cujus redacti ad incitas alimenta ab Ecclesia accipiunt.

Quaeritur ergo, an patroni, & quales ad onus fabricae adstringantur? & respondetur: Patronus, qui non tantum honores Juri patronatus annexos, sed alias quoque utilitates percipit, in proportionem utilitatis acceptae onus fabricae sentit *t*). Aequitate enim I. aequius nil est, quam ut ille, qui percipit commodum, percipiat etiam incommodum, & II. Concilium Trident. ad istud tales adstringit possessores, III. certo certius est, quod extincta Ecclesia

Jus

s) Sess. 21. de reform. c. 7. in verbis: „ Omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt.

2) VALLENS. in Parat. ad L. 3. T. 3. §. 7. & DD. communiter.

Jus quoque patronatus extinguatur; qui enim vult, quod consequitur, & id velle debet, quod antecedit, atque ille, qui Jus patronatus exercere percupit, illud, cum Ecclesiae adhaereat, ut conservet, ad reparationem & reaedificationem Ecclesiae sua ut conferat, tenetur. Adnotandum autem hic est, quod hoc onus patroni eo non sit extendendum, ut ad paupertatem redigatur, & congruam sustentationem *u)* amittat, isto enim in casu Jus antipelargiae nasceretur, ecclesiaeque ad ipsius sustentationem teneretur, istudque onus non absolute, sed, ut Canonistarum *x)* verbo utar, causative ad Patronum spectat; patronus enim aut Jus patronatus derelinquere, aut fabricae onus subire debet.

Sicut vero patronus non tantum ex utilitatibus Ecclesiae participat, sed & Juribus fruitur honorificis, quae alicujus quoque aestimationis sunt, ita & patronus solis gaudens honoribus onere fabricae se

33333333 4

exone-

u) PITON. de controvers. Patron. alleg. 12. n. 9.

x) PROSP. LAMBERTIN. l. c. SPERELL. decis. 67. n. 10. PANIMOLL. decis. 6. annot. 2. n. 15. Rot. decis. 145. n. 2. Inde requiritur & necessarium est, ut de statu aedificiorum ecclesiasticorum certior fiat Patronus, eique terminus ad se declarandum praefigatur. Sic tertia Augusti a. 1686. Capitulo Ragusano a S. congregatione terminus 6. mensium ad aedificationem Ecclesiae Umblae in oppido, aut ad derelictionem Juris patronatus datus est. LAMBERT. Inst. cit. 100.

exonerare haud potest y), eo videlicet in casu, quando illi, qui huic operi vel ex consuetudine, vel ex statuto, vel ex fructuum perceptione subsunt, oneri isti ferendo pares haud sunt; suntque Authores z), qui patro-

y) LAMBERT. de Jur. patron. L. 3. a. 2. q. 7. n. 5. & 7. BALLET. disq. Cleric. P. 1. Tit. de Cleric. debit. §. 14. n. 20. BARBOS. ad Conc. Trident. cit. Cap. 7. n. 8. SOLORZAN. de Jur. Indiarum T. 2. c. 23. n. 14. AMOSTAZ. Tract. cit. c. 6. n. 20. PITON. cit. alleg. 12. n. 4. cum plurimis ibi allegatis.

z) TANDUTI L. 1. Resol. benefic. c. 38. BOEHM. Jur. Eccles. Tit. 48. L. 3. n. 75. ita scribit: „ Interim aequum omnino foret, ut Patroni ad minimum conjunctim cum parochianis ad refectionem concurrent. Prius vel inde justificari potest, quod Ecclesiae tales patronorum patrimonio adscribantur, ejusque sequelam & accessorium constituent, adeoque juxta regulam, qua quilibet Dominus rem suam reficere tenetur, ad refectionem earum teneantur. Quia tamen parochiani simul inde utilitatem sentiunt, percipiuntque, & Ecclesiae patronatae, quae olim fere oratoria privata tantum erant, hodie Ecclesiarum publicarum & parochialium faciem induerunt, concurrere pro parte ad refectionem tenentur, ad minimum, ut operas, mit Ross. und Handarbeit, praestent, id quod, ubi peculiares ordinationes deficiunt, indicendum est. „ Quia etiam CARPZ. L. 2. Jurispr. Consist. def. 336. n. 8. 9. ab hoc onere non prorsus absolvit patronos, sed hoc illis una cum Parochianis imponit, simulque Rescripto illustrat, Collatorem & Parochianos ad hoc

patronum in tali casu ad classem parochialium referunt, & alteram dimidiam sumtuum partem patrono, alteram vero dimidiam parochianis ferendam imponunt; quamvis non desint & alii Doctores *a)*, qui istud onus tergori patroni excutiant; at eorum autoritas evanescit, si clara inspiciantur Tridentinae Synodi verba, & rationes a me superius allatae curatius perponderentur, taliumque Doctorum asserta illo tantum in casu quidquam operantur, si alii vel de Jure, vel de consuetudine prae patrono onus fabricae portant, imo, si licet dicere, quae res sit, datur casus, in quo unus & solus Patronus fabricae sumtus expendit. Finge enim, quendam Jus patronatus titulo donationis adeptum esse, nunc vero dotem Ecclesiae, & per consequens etiam partem oneri

3000000 5

fabri.

onus concurrere. - - - Quantum autem patroni conferre teneantur, haud determinatum est. Quid ergo in dubio dicendum, si antiqua desit observantia, nec ordinationes ecclesiasticae id definiant? Consistorii tunc arbitrio standum esse, nemo in dubium vocabit, quod ex rationibus adductis impensas in refectionem faciendas commodissime ita distribuet, ut dimidium Parochiani ferant. Sicuti enim & patroni & parochianorum interest, aedes hasce fartas, tectasque servari, ita vix aequior oneris hujus distributio, quam jam dicta adduci poterit.

a) Conf. Resp. Univ. Tubing. in Conf. Tubing. Vol. 2. Conf. 53. n. 293.

fabricae destinata evinci, hocce in casu certe cura & reparatio fabricae Patrono adpertinet *b)*.

§. XXXIV.

Quid conferat Episcopus ad Cathedralibus & alias Ecclesiis.

Beneficia curata quibusdam in Ecclesiis libere confert Episcopus, & istis in Ecclesiis onus fabricae a multis in Episcopum rejicitur. His autem acriter se opposuit PROSPER LAMBERTINI *c)*. Quando Episcopus intuitu Ecclesiarum in considerationem venit, id fit vel ratione Ecclesiarum ipsius in dioecesi sitarum, vel intuitu ipsius Ecclesiae Cathedralis. De Ecclesiis ergo Cathedralibus primo agendum.

Ecclesiae Cathedrales, cum sint matrices, vel matres omnium Ecclesiarum in dioecesi erectarum, praeprimis factae, rectaeque conservandae sunt. Ab initio sumtus fabricae impendendi Episcopo & Canonicis adhuc in communione viventibus ex redditibus communibus fiebant; communione vero ista dissecta reddituum pars mensae Episcopali, pars Canonicis, & pars fabricae cessit *d)*, atque hinc quoad refectio- nem Ecclesiarum Cathedralium sequens observanda est

b) AMOSTIZ. de Caus. piis L. 5. C. 6. n. 24. & L. 2. c. 8. n. 49.

c) Inst. Can. 100.

d) Conf. supra §. 21. Vid. BOEHM. Jur. Eccles. L. III. T. 48. §. 60.

est regula: Reparatio Ecclesiarum Cathedralium 1) ex propriis earundem redditibus procuranda, nisi ob-
stet consuetudo contraria, & 2) ex quarta reddituum
episcopalium parte e); hac vero non sufficiente 3)
ex Canonorum contributionibus, neque istis suffi-
cientibus, 4) ex Clericorum inferiorum f) collatione,
queis 5) a nonnullis g) proventus beneficiorum va-
cantium adnumerantur.

Collationem ad onus fabricae ab Episcopo facien-
dam quod concernit, hic aliquorum h) ex opinione
quartam reddituum tam praeteritorum, quam futuro-
rum partem conferre ideo tenetur, quia quarta fa-
bricae impendenda, si separata non sit, Episcopo
cessisse creditur i), ideoque ex illa quarta contribu-
tionem

e) BEROJUS Conf. 3. n. 6. Rota apud FARINAC Decis.
627. n. 3. P. I. AZOR de re benefic. L. I. q. II.
n. 78. BARB. P. 3. alleg. 64. n. 5. AMOSTAZ. de
caus. piis L. 5. c. 6. n. 65. Cap. fin. de his, quae
fiunt a major. part. Capit. CARD. DE LUCA Theatr.
verit. & just. T. I. P. 4. disc. 29. n. 9. BARBOS.
ad Concil. Trid. Sess. 21. c. 7. fol. 147. n. E.
REIFFENSTUEL ad L. 3. T. 48 n. 28.

f) Auth. alleg. jung. CRAMER Wehl. Nebenst. 7. Th. Abh.
4. §. I, f. 101.

g) REIFFENSTUEL Jus Can. Tom. 3. Tit. 18. L. 3. n. 28.

h) URROTIGOYTI de Eccles. Cathed. c. 13. n. 17.

i) Can. Decernimus. C. 10. q. 3. Can. 27. Caus. 12. q. 2.
Can. un. C. 10. q. 3. Cap. 13. C. 12. q. 2.

tionem nullam fieri posse, & contributionem Episcopo incumbentem restitutionem potius, quam collationem esse, & inde Doctores insuper Episcopum ad adplicationem cunctorum reddituum condemnant *k)*, cum e contra alii defendunt, expensa quarta, Episcopum & Canonicos pro rata teneri *l)*; massa enim fabricae extincta singuli redditus Ecclesiae ad fabricae conservationem destinati sunt, & hinc omnes ex redditibus illis participantes reficiunt, quae opinio sua non caret aequitate, nisi quarta fabricae soli Episcopo attributa, aut speciales fabricae redditus prostant.

§. XXXV.

Ad ecclesiarum parochialium in dioecesi sitarum reparationem nullam Episcopus facit contributionem; quoad istarum enim refectionem Concilium Tridentinum *m)* Episcopo nullam curam imponit. Cui non solum Jus commune, sed & Authores personas ad fabricae curam obligatas recensentes adstipulantur, nullamque Episcopo, qua conferentis ad easdem, mentionem faciunt, id quod BENEDICTUS XIV. *n)* fuse & solide deduxit. GONZALEZIUS quidem *o)* opinioni hac

k) Salva tamen congrua. URROTIGOYTI. l. cit.

l) AMOSTAZ l. cit n. 69.

m) Conc. Trid. Sess. 21. c. 7. d. Reform. Sess. 7. c. 8. de Reform.

n) PROSPER LAMBERTIN. Inst. Can. 100.

o) Ad Tit. 48. L. 3. Decret. n. 6.

hac in re favet particulari, adstruitque, Episcopo tunc, quando ex defectu spatii reaedificanda est Ecclesia, id faciendum esse; cum vero vi §. 18. Episcopus ad erectionem novae aedis sacrae non adstringatur, hinc etiam, quando eadem amplianda est, liber esse perhibetur.

§. XXXVI.

Ad quid concurrant Beneficiati, Parochi, & similes. Reparatio Ecclesiarum, prout saepius dictum, in regula ex ipsius Ecclesiae patrimonio depromenda est; cum vero redditibus Ecclesiarum plerumque fruuntur Beneficiati, hos quoque ad earundem conservationem obligatos esse, in aprico est *p*). Benefici-

p) Conc. Aurel. 1. Cap. 7. Conc. Mogunt. 1. c. 42. c. 1. X. de Eccles. aedif. Cap. de his ibid. Conc. Meldens. Cap. 62. Conc. Colon. 2. c. 23. P. 3. C. Priscis. c. 10. q. 3. C. un. ibid. Concil. Emerit. c. 16. Tolet. 10. in Epist. Flav. aegica. Conc. Rom. sub EUGENIO II. c. 15. Conc. Trid. Sess. 21 c. 7. de Reform. URROTIGOYTI de Eccles. Cathed. c. 13. n. 25. ANT. AUGUSTIN. in Epitom. Jur. Lib. 13. T. 1. PETR. GREGOR. Lib. 1. Par. Jur. Tit. 4. c. 11. PECK. de repar. Eccles. c. 14. BOBADILLA Polit. L. 2. c. 18. n. 136. SOLORZANO de Jur. Ind. Tom. II. Lib. 3. c. 23. & in Polit. L. 4. c. 23. BAREOS. 3. P. alleg. 64. n. 4. PROSPER LAMBERT. Inst. eccles. Instit. 100. ubi Parochum ad expendendos in fabricam redditus superfluos condemnat, defenditque, parochum ad

beneficiati autem duplicis sunt generis, seculares nempe & ecclesiastici. Primorum ad classem referuntur communiter vasalli, & pensionarii ecclesiarum *q)*; ad secundorum vero numerum veniunt ii, qui beneficia Ecclesiarum tenent spiritualia, v. g. Altaristae *r)* &c. Quoad primos idem Jus, quod superius de decimatoribus laicis statuimus, obtinet; respectu secundorum vero singularem attentionem promeretur Parochus.

Parochiae vel sunt cum investitura, vel sine ea, & per consequens tantum commendae, & Parochorum quidam sunt actuales, quidam habituales, quidam vero vicarii perpetui &c. Parochi cum com-
menda

simile esse obstrictum, etiamsi damnum in fabrica tempore prioris Parochi contigerit, salvo regressu contra antecessorem, ejusque haeredes, allegans VENTRIGLI. rer. eccles. Lib. 2. annot. 18. n. 37. GONZALEZ. ad L. 3. tit. 48. Jur. Can.

q) GONZALEZ. ad Cap. I. & BOEHMERUS L. 3. T. 48. §. 66. existimant., verbum, beneficia in Cap. i. X. cit. Tit. de his &c. capiendum esse de feudis, beneficiorum enim termino feuda tunc temporis indigitare commune erat.

r) Quales sunt juxta GONZALEZ loc. cit. Rector, beneficiati, decimatores, commendatarii, pensionarii &c. ubi allegat BARBOS. de Jur. Eccles. L. 2. c. 4. n. I. VALASC. Consult. 175. n. 20. SALGAD. de Protect. Reg. P. 3. c. 5. Conf. etiam LAMBERT. l. cit.

menda sunt, qui ad nutum Episcopi sunt amovibiles, & plerumque congrua tantum fruuntur. Parochi cum investitura sunt Parochi perpetui, nec sine perpetrato ab iis gravi delicto amoveri queunt a parochia, inque eos omnes parochiae reditus proficiuntur. Parochi actuales sunt, qui cura sua parochiae praesunt; habituales vero Parochi vocantur ii, quorum nomine alius parochiae curam exercet, qui-que Parocho actuali congruam tantum exhibent. Isti Parochi actuales, si pro omni tempore parochiae sint addicti, Vicarii perpetui audiunt. Ex his aequae ac ex superius deductis pellucet, Parochos cum investitura constitutos & habituales ad reparationem fabricae adstringi, in tantum scilicet, quantum eorum excedit congruam s); quod etiam in reliquis procedere potest, ita tamen, ut eorumdem congrua ad quantitatem statui convenientem redigatur t).

Bene-

s) PROSPER LAMBERT. inst. 100. defendit, quod in determinatione congruae sola Parochi sustentatio prae oculis habenda sit, non vero expensae pro conviviiis & amicis factae. Ita BARBOS, c. 7. cit. Conc. Trident. n. 9. 10. hicque ait, Rectorem Jus decimandi exercentem plus, quam quartam ad reparandas aedes sacras contribuere debere. Cui sententiae etiam subscribit MICHAEL DE CORTIADA decis. 80. n. 16. KLOCK, de Contrib. c. 10. n. 42. BOEHM. Jur. Paroch. Sect. 7. c. 3. AMOSTAZO Lib. 5. c. 6. n. 27. & seqq.

t) In Episcopatu Herbipolensi sic occasione decimi

Beneficiati congrua salva una cum Parocho ad reparationem fabricae pro rata concurrunt, cum veros Ecclesiae redditus percipiant *u)*; si vero beneficium eorum a parochiali Ecclesia est separatum *x)*,
regula

denarii Parochi trecentis florenis, congrua Beneficiati residentis ducentis florenis, Sacellani vero congrua centum & quinquaginta florenis per Decretum de 19na Maji 1758. determinata fuit; sed ista ad lineam mathematicam haud reducenda; haec enim congruae determinatio ex redditibus naturalibus facta est, qui minori in pretio ad $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{2}$. aestimabantur: & hinc congrua sic determinata pro quarta parte major evadet.

u) LAMBERT. l. cit. sic refert, allegans praejudicium de die 24ta Martii 1657. „ Narniensis Episcopus a S. Congregatione Concilii exposulavit; an possit beneficia (quorum tituli translati fuerunt in aliam Ecclesiam, quae restauratione indigebat) quacunque dignitate Beneficiati fulgeant, & etiam si gaudeant Palatinorum privilegiis, ad restaurandam Ecclesiam, in quam transferuntur tituli, quatenus restauratione indigeat, gravare: his S. Congregatio responsum ejusmodi fecit: Dictos rectores beneficiorum etiam in quacunque dignitate constitutos teneri post translationem secutam ad futuram restaurationem Ecclesiarum, ad quas beneficia fuerunt translata. Confer. alleg. Auth. n. a.

x) LAMBERT. cit. Inst. 100. Sic reperitur jam in Capitular. Reg. Franc. Lib. 5. C. 229. apud BALUZ.

regula superius posita fallit, si Ecclesia parochialis est reficienda; secus vero res se habet, si Ecclesia beneficiata, vel habitatio Beneficiati reparatione indiget, tunc enim quoad istam superior regula adplicanda est y). Quando vero parochi ex congrua ad fabricam quid contribuunt, modicum est, quod pendunt, & sub nomine pecuniae reparatoriae, Baugeld, aedibus parochialibus impenditur z).

§. XXXVII.

T. I. Capit. p 868 „Episcopi operam dent. ut Presbyteri Ecclesias destructas sibi pertinentes juxta vires emendent. „ Conf. Lib. 5. C. 3. p. 892, item Conc. Lond de A. 1268. C 18. apud HRA-
DUIN. T. 7. Concil. p. 628. Synod. Oxon. de A. 1287. c. 16. ibid. p 1091.

y) BOEHM. Jur. paroch. Sect. 8 cap. 3. §. 5. In Episcop. Wireeb. pecunia reparationi fabricae destinata 5. efficit florenos franconicos. Ordinationes ea de re praecipientes de 1686. & 1693. sic determinant:
„ Das Baugeld soll nicht pro libitu jährlichen in den Pfarrhof verwendet, sondern jährlich dem Rural = Dechanten bey der Visitation zugestellet, und von selbem aufbehalten werden. De 22ta Martii 1686. „ Es soll von allen und jeden Pfarrern und Beneficiaten das jährlich schuldige Baugeld zu nothwendiger Unterhalt = und Ausbesserung inhabender Behausungen alle Jahr richtig erlegt, ein ordentliche Rechnung darüber geführt, und ein Exemplar davon dem Land = Dechanten bey seiner Local - Visitation vorgelegt, und zu dem Ende zu =

§. XXXVII.

*Ad quid
Parochiani,
& in specie
an tenean-
tur ad ope-
ras.*

Parochiales Ecclesiae cum in utilitatem
Parochianorum erectae sint, iique com-
moda animae exinde hauriant, ipsi quo-
que parochiani in aliorum contribuentium
defectu, aequitate sic deposcente, ean-
dem reficere jubentur *a)*, imo, quod
magis

gestellt werden, damit er solche nicht allein fleißig durchgehe, sondern auch bey seiner Dechaney-Registratur hinterlege. Ordinat. eccles. de 30ma Jul. 1693. §. 138. „Es soll forthin kein Pfarrer, Frühmesser oder Beneficiat ohne Vorwissen und schriftlich erhaltene Erlaubniß ihres vorgesetzten Land-Dechants, oder desjenigen, der sie anstatt des Dechants zu visitiren hat, etwas verbauen, ausgenommen, was die unumgängliche Noth erfordert, und keinen Aufschub leidet, bis auf des Land-Dechants Visitation; Was wider diese unsere gnädigste Verordnung ausgehen wird, als z. E. was für Fenster, Defen, welches sie oder ihre Hausgenossene selber verbrochen oder verderbt hatten, zu flicken, und auszubessern, Schloth zu fegen, oder aber für ohnnöthige, und allein Lust halben und nach eigenem Belieben vorgenommene Gebäu, als Badstuben, Sommerhäuser, und dergleichen, soll in der Rechnung durchstrichen, und was nach solcher Durchstreichung am gewöhnlichen Baugeld abgeht, völlig bezahlt werden. Ibidem §. 139. Addat. §. 140. & 141. ejusd. Ord.

a) Conc. Trident. Sess. 21. c. 7. de Reform. BOEHM.

magis adhuc est, quibusdam in locis, ubi contribuentes alii, v. g. decimatores, patronus, parochus, beneficiati &c. existunt, parochiani nihilominus aedificium erigere jubentur *b*). Id vero, utut se habeat, omni tamen dubio caret, parochianos, casu reficiendae, aut reaedificandae Ecclesiae existente operas suas curru & manu praestare debere *c*), idque si negent,

U a a a a a a a a 2

prae-

Jur. Eccles. L. 3 tit. 48. §. 70. & Jur. Paroch. Sect. 7. c. 3. n. 6. Doctores & Canonist. commun. ad tit. X. de aedif. Eccles. PECK de aedif. Eccles. c. 22. CARPZ. Jurispr. eccles. L. 2. def. 339. PROSPER LAMBERT. Inst. 100. Concil. Mediolan. 5. sub CAROLO Tit. 4. GONZALEZ. ad cap. 1. X. de Eccles. aedif.

b) Capit. 20. de a. 793. apud BALUZ. T. 1. Capitular. p. 546. PECK c. tr. c. 9. BARBOS ad cap. 4. X. de Eccles. aedif. n. 3. BOEHM. Jur. Eccl. l. c. § 72.

c) BARTHEL in Annot. Jur. Can. ad L. 3. tit. 48. f. 321. sic scribit: „ Et pro coronide observandum, quod, cuicunque onus fabricae incumbat, subditi tamen operas manuales & alias, Hand = und Fuhr, frohn, praestare teneantur, quicunque sint subditi, sive nobilium, sive Capitulorum, ex fortissima praesumptione, & maxima aequitate, quia, qui sentit commodum, debet sentire & onus, & nisi concludenter possint probare privilegium & exemptionem, semper indistincte omnes pro Rata iterum bonorum teneantur operas manuales & alias praestare. „ CARPZOV. Definit. Consistor. tit. 22. def. 340 BOEHM. Jur. Eccles. Lib. 3. Tit. 48. §. 73. & 75. Et hoc

∞
∞
∞
∞

praesumptione contraria gravari. Ex hac vero concurrenti ad aedificia ecclesiastica necessitate necessario quoque fuit illud, consensum contribuentium ante ipsam reparationem suscipiendam praerequiri *d*). Ei enim, qui solvere debet, & necessitatem inspicere, & super negotio suscipiendo consilia agitare permittendum. Sin vero parochiani necessitate moram haud ferente renitantur reficere, mediis ad id
tum

in Episcopatu Wirceburgensi dubio caret; hanc enim in rem undecima Augusti 1690. Ordinatio prodiit, quae parochianos & filialistas operas manu & curru facere jubet, quae Ordinatio 5. Febr. 1722. ad omnium locorum subditos extensa est, nec ista Ordinatio novi quid continet, sed antiquam & legalem in se consuetudinem complectitur; & hinc, cum Allershemii 1613. ecclesia esset reaedificanda, & Condominus Joannes Henricus Geyer dictus zu Giebelstadt suos subditos ab operis ad novum ecclesiae aedificium praestandis avocaret, mandato, cui obedientia quoque praestita, anno 1614. die 13ta Februarii id expressit piissimae memoriae Episcopus JULIUS. Omnia ista declarat Mandatum de 26ta Martii 1759. Simile quid in Archiepiscopatu Moguntino Eminentissimus Archiepiscopus ANSELMUS FRANCISCUS rescripsit 15ta Maji a. 1685. cum aedes Parochi Uffigheimensis de novo essent; extruendae.

d) BOEHM. Jur. Eccles. l. c. § 74. & Jur Paroch. l. cit. §. 6. PECK. T. cit. c. 19. CARPZ. L. 2. Jurispr. Consist. def. 336. in fin.

tum spiritualibus, tum secularibus adiguntur e). Occluduntur enim iis fores aedis sacrae, parochus discedit f), nec ipsi parochiani onus istud parochiam derelinquendo subterfugiunt g); fraudem enim sic legi inferrent.

§. XXXVIII.

Quinam veniant sub nomine Parochianorum, Filialistarum, extraneorum, forensium? &c. Cum parochianos ad fabricam conveniant sub tribuere debere stabilitum sit, videndum quoque est, quinam parochianorum numero veniant; Decisio autem hujus quaestionis dependet ex eo, an videlicet contributio ad fabricam onus sit reale, vel personale, an vero mixtum, five patrimoniale?

Aedes sacrae ob hominum, parochiales vero Ecclesiae praecipue ob parochianorum utilitatem eriguntur. Ista vero utilitas cum in solas personas, non vero res & bona dimanet, infertur exinde, collectionem ad fabricam onus esse personale ex parochialitatis nexu profluens. Cum vero collectiones tum ordinariae, tum extraordinariae pro modo possessionis bonorum cujuscunque commensurentur, ul-

U a a a a a a a a 3

terius

e) GUTTIEREZ Can. quaeft. c. 21. n. 152. in fin.

f) SPERELLUS Episcop. Augubinus Decif 68. n. 5.

g) BARBOS. ad Conc. Trid. cit. cap. 7. n. 13. Conf. Argent. Vol. 2. Conf. 14. n. 11. seqq. n. 19.

terius elicitur, contributionem geometricam *b)*; idque eo magis, quod Authores defendunt, erectionem Ecclesiae ad exigendam collectionem a subditis Domino territoriali causam esse sufficientem *i)*. Igitur filialistae, tanquam veri parochiani, isto se onere exonerare nequaquam possunt, nisi in casu, ubi filialistae proprias aedes sacras & parochianas tenent, tunc ad reficiendam matricem nil conferunt, ne duplici premantur onere; istas vero dum non habent, dicta superius eis adplicanda sunt, proportionem tamen cujusque patrimonii servata *k)*. In aliquibus etiam locis filialistae tertiam impensarum partem ferre tenentur *l)*. Extraneorum, sive forensium ratione sedulo advertendum, ad quodnam genus referantur *ii)*, qui contribuere jubentur. Alii enim in loco Ecclesiae reficiendae aedes, aliaque possident praedia, habitant vero alibi, & istorum est, suis pro facultatibus

b) BOEHM. Jur. Eccles. Protest. lib. 3. tit. 48. §. 76. n. 6. & Jur. Paroch. Sect. 7. c. 3. n. 9. AMOSTAZ. de Caus. piis L. 5. c. 6. n. 39. Arg. L. 1. Cod. de Apoch. publ. & ibi Glossa & BARTOL. n. 8. PECK. de Repar. Eccles. c. 10. n. 3.

i) KNIPSCH. de Civit. imperial. L. 2. c. 17. n. 80. KLOCK. de Contrib. cap. 10.

k) BARTHEL. Annot. ad Jus Can. L. 3. T. 48. f. 320. CARPZ. Jurispr. Consist. L. 2. def. 345. WEHN. Obs. pract. voce Filial. CARPZ. Def. 343. n. 11. BOEHM. l. cit. §. 74. n. 4. Jur. P. §. 8.

l) Quemadmodum in Saxonia, BOEHM. Jur. P. cit. §. 8.

tibus contribuere *m*); merum enim accidens est, quod habitent in alio loco, proventus tamen ex bonis ibi fitis hauriunt, & integrum iis est, suam ibi pro luitu figere sedem, & ejusmodi personae, si ab ista obligatione eximerentur, nasceretur inde istud absurdum, ut isto se onere liberent, aliquos per annos alio se conferre, praedia vero sua retinere, & sic onus sibi incumbens in alios excutere possint *n*). Qui ergo intuitu domicilii parochianus est, ille quoque etiam si duobus in pagis domicilium habeat, in unoquoque loco ad fabricam sumtus suppeditare cum aliis tenetur *o*); & hinc inquilini, qui Juribus Civium non gaudent, ob parochialitatis nexum conferre tenentur. Alii, forenses bona quidem intra parochiam contenta possident, sed destituti sunt ibidem domicilio proprio, & isti ab onere fabricae in thesi *p*) eximuntur, quia fundamentum oneris fabricae nexus personalis ex parochiali Jure proveniens hic deficit *q*).

U a a a a a a a 4

Alii

m) CARPZ. def. 341. BOEHM. l. cit. §. 7. AMOSTAZ. L. 5. c. 6. n. 42. seqq. SANCHEZ. Conf. 2. c. 4. dub. 45. n. 7. PECK. de Reparat. Eccles. c. II. PROSPER LAMBERT. Inst. Can. 100.

n) SPEIDEL. Spec. notab. voc. Kirch. BARBOS. cit. all. 64. n. 7.

o) CARPZOV. def. 341. BOEHM. Jur. P. I. cit. §. 7.

p) Consuetudo enim & Statuta regulam limitant. PECK. c. II. n. 5.

q) KLOCK. c. 10. cit. Sect. I. n. 67. PECK. c. II. LINK

Alii vero forenses sunt, qui nec domicilium, nec immobilia bona detinent in parochia, sed interdum ibi alimentorum quaerendorum, aut alterius rei causa commorantur, & in istos onus fabricae ob defectum fundamentorum ex personali, & reali Jure collectionis defluentium, nequaquam cadit *r*). Parochiani igitur omnes tam ecclesiastici *s*), quam seculares, tam nobiles *t*), quam ignobiles, cives & villici ob nexum parochialitatis ad fabricam concurrunt. Sed quaeritur, quid Juris sit, circa incolas diversae Religionis exercitio addictos? Ante decisionem hujus quaestionis dispiciendum, an addicti diversae Religioni actus participant parochiales in Ecclesia reparanda, an vero ob diversitatem Religionis ad ecclesiam reficiendam Jura stolae, sicuti v. g. Judaei &c. pendant; isto in casu pro parochianis habentur, & contribuere tenentur, nequaquam vero si separato & independenti Religionis exercitio utantur *u*). Verum
omnia

de Jure Templorum c. 5. n. 45. CARPZ. Jurispr. Consist. L. 2. def. 349. VAN ESPEN Jur. Eccles. univ. P. II. T. 16. §. 24.

r) AMOST. Lib. 5. c. 6. n. 54. seqq. cum multis ibi allegatis.

s) BALSAMEDA q. 56. n. II. AMOST. c. cit. n. 17.

t) PECK. c. 22. n. 4. BOEHM. Jur. Par. Sect. 7. c. 3. §. 7. STRYK. in not. ad Jus Eccles. BRUNNEMANN. Lib. 2. c. 2. 29.

u) BOEHM. Jur. Eccles. T. 3. L. 3. tit. 48. §. 79. n.

omnia isto in §. dicta non obtinent prius, nisi in defectu observantiae.

§. XXXIX.

Adplicatio reddituum communium ad fabricam. Propter erigendas, reficiendasque aedes sacras collectas indici posse, priori in Spho demonstratum dedi. Fundamentum autem hujus asserti potissimum est in eo, quia totius communitatis interest, exercere Religionem, ea quoque ad exercitium illius habendum aedes sacros erigere, & erectas conservare debeat. Quod principium ipsis haesit Politicis x), qui Religionem froenum ad coercendam plebem venditant. Si ergo collectio indici possit, multo magis pecunia communitatibus in promptu jam existens in eundem usum converti potest; illa vero haud sufficiente ad collectionem deveniri etiamnum potest y).

§. XL.

An Domini territorialis con- Religio, & hinc etiam Ecclesiae magnus territorialis con- na ad felix regimen commoda conferunt, inde aliqui z) foveant sententiam, quod, *Naaaaaaa* 5 Domi.

x) BARBOS. in Polit. T. I. disc. 12. RIBADENEIRA en el Principe Christiano c. I.

y) REIFFENSTUL Jur. Can. univ. T. 3. Tit. 48. Lib. 3. Decret. n. 22. f. 981.

z) GONZALEZ. ad Tit. de aedif. Eccles. BOEADILLA Polit. L. 2. c. 18. n. 135.

currat ad Dominus Territorialis in casu necessita-
onus fa- tis ad Ecclesias factas tectas servandas
bricae. obstrictus sit, & ad corroborandam sen-

tentiam suam provocant ad Regentes tum veteris Testamenti *a)*, tum ad Reges ethnicorum *b)*, tum ad Imperantes Christianorum *c)*: quin adeo in Jure Canonico *d)* istam se deprehendere obligationem autumant. Sed ex istis obligatio nulla extunditur, verum, quando in casu necessitatis Imperantes id faciunt, mera liberalitas est, nullis laudibus sat extollenda.

§. XLI.

De aliis Post eos, qui in regula ad erigen-
subsidiis, v. das, reficiendasque Ecclesias obstringun-
g. de adpli- tur, ad ea devenitur, ex quibus expensae
 facien-

a) Fecere id JOAS & JOSIAS Paralip. c. 14. & lib. 1. Reg. c. 12. & 22.

b) SÜETONIUS in vita AUGUSTI Caesar. c. 30. inquit:
 „Aedes sacras vetustate collapsas, aut incendiis absumptas refecit.„ & OVIDIUS Lib. 2. Fast. canit de eo:
Templorum positor, templorum sancte refector.

c) Hos enumerare hic superfluum est, cum Historici de CONSTANTINO, CAROLIS, HENRICIS, OTTONIBUS &c. sufficientia producant testimonia.

d) Can. 16. dist. 96. in verbis: „Boni Principis est, ac religiosi, ecclesias contritas, atque conscissas restaurare, novas aedificare.„

catione alia- faciendae sunt in casibus extraordinariis,
rum funda- Haec vero Ecclesias reficiendi remedia ex-
tionum, de traordinaria ut plurimum a consilio Anti-
collectione stitum ecclesiasticorum, an nempe com-
eleemosyna- moda, vel effectui danda sint? & a de-
rum, vulgo terminatione Episcoporum *e)* dependent,
Bau: Bet- & hinc, cum singula hic enucleare meas
telsteuer, de supra vires sit, praecipua tantum addu-
Ecclesiarum cam. Inter ista praecipuum, & maxime idoneum
destructione. remedium est destinatio aliarum foundationum.

Ecclesiastica bona pro sua indole e commercio exiverunt, piisque usibus dedicata sunt, & hinc sine dubio & conscientia aedificandis & reparandis Ecclesiis impenduntur *f)*. Istud vero dum fit, observandum ante omnia est, ut I. nullum fundatio damnum patiatur neque ita exhaustiatur, ut in posterum semet conservare nequeat, & II. ut alia non prostent remedia, ac III. reparatio vel aedificatio sit necessaria, atque IV. praescriptae observentur solennitates; idcirco si Ecclesia parochialis reparatione indiget, in ipso autem Ecclesiae parochialis loco, aut etiam alibi beneficium pingue reperiatur, id facile transferri, &

e) Concil. Trid. Sess. 21. c. 7. de Reform. PROSP. LAMBERT. Inst. 100.

f) AMOST. l. cit. BARBOS. alleg. 64. n. 4. REIFFENST. Jur. Can. L. 3. T. 48. n. 28.

& matrix Ecclesia exinde conservari potest; ista vero in translatione V. id in attentionem venit, ut per illam, saltem per epikiam mens fundatoris non tollatur. Quisnam vero hac transferendi potestate gaudeat, de hoc Canonistae nondum convenere. Aliqui g), istam potestatem Episcopo concedunt, alii vero b) eandem Reservato Pontificis accensent. Me judice, videndum est, an integra fundatio in alium finem impendatur? istud si fiat, cum sit alienatio vere talis, i) Consensus Pontificis est necessarius. Si vero non fundatio ipsa, sed tantum redditus illius per aliquot annos alteri fini destinantur, id ad potestatem Episcopi referendum est, cum sic non adsit alienatio, k) atque ejusmodi in casibus Episcopus etiam ratione Exemptorum tanquam Sedis Apostolicae

Dele

g) LAYMAN. in Summ. L. 4. Tract. 2. c. 12. n. 16.
URROTIGOTTI de Eccles. Cath. c. 13. n. 58.

b) RICCIUS in prax. forens. Dec. 24. & 25. GRATIAN. Discept. forens. c. 5. n. 9. 10. 17. BARBOS. P. 3. alleg. 64. n. 17.

i) Extrav. I. de Reb. eccles. In Hispania sine dubio haec facultas competit Episcopo, cum ista extravagans ibidem non obliget, AMOST. L. 5. c. 6. n. 62. sed Juri Communi ibi statuitur. C. Si exceptione Caus. 12. l. q.

* Hoc quoque in Germania obtinet, cum itidem certum sit, dictam Extravagantem acceptatam aut receptam nunquam fuisse.

k) AMOST. n. 62. BARBOS. P. 3. alleg. 65. n. 39. Redditi enim inter res mobiles referuntur.

Delegatus *l)* procedit, & praeterea casu paupertatis in Ecclesia existente aliis Ecclesiis incumbit, eleemosynas de suis redditibus superfluis erogare; *m)* istam vero aliquorum annorum adplicationem reddituum veram eleemosynam esse, nemo haerebit.

His deficientibus ad collectas precarias devenitur, & Episcopus ad loca confinia quosdam mittit, veridicis instructos attestatis, qui pios homines eleemosynam rogent *n)*. Ista Ecclesiis casuris subveniendi methodus aequitatem sociam habet, cum casu necessitatis subsidium quaerere liceat, nemoque propterea ad dandum quid adigatur, & suum cuique arbitrium relinquatur.

Ista vero omnia si possibilia haud sint, aut ob frequentiam aliarum Ecclesiarum ruinosa derelinqui possit, destructione ruinosae finis controversiae imponitur; isto autem in casu *1)* redditus Ecclesiae collapsae in aliam sunt transferendae, *2)* locus, ubi Ecclesia erecta erat, ad usus religiosos, vel etiam profanos, non tamen sordidos, est convertendus, & *3)* in perpetuam rei memoriam crux ibi figenda est *o)*.

Quae BOEHMERVS *p)* de Ecclesiarum superfluarum
demo.

l) Conc. Trid. cit. cap. 7.

m) AMOSTAZ. n. 63.

n) GUTTIEREZ. cit. alleg. 10. n. 6. URROTIGOYTI de Eccles. Cath. c. 13. n. 125.

o) Conc. Trid. cit. c. 7.

p) Jur. Eccles. L. 3. T. 48. §. 40.

demolitione scribit, quod ea nempe antiquis jam temporibus usu frequentata fuerit, vera quidem sunt; ast conclusiones ex iis deductae mirum in modum claudicant; nam falsum in primis est, quod ex ista Ecclesiarum destructione bonorum ecclesiasticorum secularisatio palliari queat, cum redditus Ecclesiae sic destructae aliis bonis ecclesiasticis incorporarentur, locusque in proprietate maneat Ecclesiae, licet ad usus seculares converti queat. Deinde & falso illud nititur supposito, ex eo, quod Domino territoriali tribuere volunt ex Jure ecclesias ruinosas destruendi, Jus amortizationis oriri, nam istud Jus Domino territoriali tributum nondum omnino eliquatum, interque illud, & Jus amortizandi nulla omnino paritas, aut similitudo intercedit. Lex enim amortizationis prohibet alienationem bonorum immobilium ad manus mortuas fieri, cum e contra Ecclesiae destructae Juris maneant Ecclesiastici, nullumque cum Civili Jure absque consensu Interessentium nexum admittant.

§. XLII.

*Ordo con-
currentium
ad onus fa-
bricae, eo-
rumque
Rata.*

A §pho XX. usque huc mentio continuo facta est eorum, quibus onus fabricae incumbit. Nunc designabo ordinem, secundum quem tenentur, assignaboque partem uniuscujusque pro modo utilitatum vel eorummodorum. Ecclesiae

vel

vel reaedicandae, vel reficiendae *q*) obligatio respicit

I. Ad illos, qui sua culpa damnum aedificio inferunt, & hi quidem in totum, vel solidum omnes sumtus ferre tenentur. §. XX.

II. Oneri fabricae subsunt ii, qui vel ex pacto, vel ex servitute ad id obstringuntur, vel in totum, vel pro parte. §. XXV.

III. Ii, qui vi observantiae hoc onus jam antea gestarunt, pro modo ab observantia praescripto. §. XXIII. & XXIV.

IV. Illi, quibus Statutum provinciale istam obligationem imponit, pro parte in Statuto determinata, §. XXV. Cum enim Statutis per consuetudines derogetur, hinc ii, qui ex Statuto tenentur, illis, qui ex consuetudine huic oneri subsunt, postponuntur.

V. Iis vero, qui sub numero III. & IV. recensentur, etiamnum praelocandi sunt redditus Ecclesiae, ex quibus tota reparatio, salva dote, facienda, nisi observantia contraria tales redditus liberet; quod tamen nunquam praesumitur, §. XXI. & XXII. Quod
vero

q) PROSPER LAMBERT. Inst. Can. 100. MONZALEY, ad Decret. L. 3. T. 48. C. 1. n. 7. & ibi Canon. communiter, ut VAN ESPEN, SCHMALZGRUBER, PICHLER, SCHMIER, REIFFENST., BARBOSA, VALEENSIS, BARTHEL, BRAUN, SCHAMBOGEN, ENGEL, BOEHMER, &c.

vero de reparatione ex redditibus Ecclesiae facienda dixi, illud istam in se continet adhuc limitationem, ut Ecclesiae factis expensis tantum adhuc maneat residuum, quantum ei ad procurandos sumtus quotidianos necessarium est.

VI. Veniunt decimatores & patroni utiles pro rata fructuum, salvo competentiae beneficio, & quidem in solidum, §. XXVI. & XXXIII.

VII. Parochi, & reliqui Beneficiati in totum, salva tamen competentia, & rata fructuum obligantur, §. XXXVI. in Ecclesiis vero Cathedralibus & Episcopus sua confert. §. XXXIV.

VIII. Parochianos, aut eorum redditus communes hoc onus tangit; parochiani vero in solidum, ad omnes nempe sumtus tenentur pro numero domiciliorum, & servata domiciliorum, & patrimoniorum proportione. §. XXXVII. XXXIII. XXXIX.

IX. Contributiones incertae veniunt, velut collectae a Domino territoriali ob istam causam indictae. §. XL. Contributio Episcopi, §. XXXV. Collectae precariae ab extraneis rogatae, §. XLI. Mutatio aut translatio reddituum ecclesiasticorum; §. XLI. his vero omnibus malo haud medentibus sequitur

X. Integrae aedis sacrae demolitio. §. XLI.

§. XLIII.

De Congrua, bene- Rati, congruae, & competentiae frequentior facta in antecedentibus est mentio;

ficio compe- tio; in quonam autem consistant, id ex-
tentiae, & plicat ANTONIUS FABER *r)* sequentibus:
computa-
tione Ratae. „ Quanta autem debeat esse congrua por-
tio, hoc ex judicantis arbitrio dependet, qui pro
qualitate personarum, & quantitate reddituum illam
aestimare debet, ita tamen, ut Parochus habeat ad
victum & vestitum necessaria, nec decimarum pos-
sessor in plus condemnetur, quam quanti decima est. „
Quomodo autem calculus ineundus, de eo altum
tenet silentium. In Archiepiscopatu Toletano unicui-
que, qui redditus participat ecclesiasticos, deducitur
singulis annis $\frac{1}{3}$, aut $\frac{1}{4}$ ta reddituum, idque frequen-
tatur tandiu, donec summa necessaria adest. Alibi
reditus, v. g. decimarum per tres annos collectarum
pro norma sumuntur, & sic partes decimatorum ad
collationem faciendas dispescunt. Sed duo isti modi
fini obtinendo meo iudicio haud sufficiunt; nam 1)
inaequalitas exinde resultat, quod uno anno plures,
altero pauciores fundi colantur, Jus vero decimandi,
ob quod contributio fit, singulis annis fit idem. Si
2) proventus decimarum per triennium percepti
pro fundamento contribuendi accipiantur, potest ali-
quis decimas pro vili pretio locare, & sic ad mino-
rem

r) In Cod. L. I. T: 2. def. 52. in pr. & L. 3. def.
22. & 23. item MAYNARD. L. I. Decis. Thes. 39.

rem quantitatem ad fabricam conferendi se obstringere; commodum enim minus ad fabricam conferendum locationis conductionis pro minori pretio factae certe refarcit. 5) Praeterea 3) evenire potest, ut in uno decimatore ii anni, qui infortunio aeris, aut grandinum injuria &c. steriles extitere, pro norma ponantur; in alio vero decimatore ii anni, quibus fatum per tales injurias triste haud fuit, aut ut fruges nascantur uberrimae, vites vero nil producant, isto in casu decimator vini vel nil, vel modicum saltem conferret ad fabricam, cum tamen, si provenus aliorum annorum calculo subjecti fuissent, ratione Juris & quantitatis fundorum plus contribuere debuissent. Cui nequaquam obstat, quod hisce annis plus haud perceperit, & consequenter ad plus obligari haud potuerit; idem enim & aliis decimatoribus evenire potest, & hinc ratione Juris decimandi sub nullam cadit attentionem. 4) Quicumque anni pro norma accipiantur, semper lites exsurgent, si vero ii tantum anni regulam constituent, in quibus fundi coluntur, decimatorum alter prae altero sic gravari potest,

s) AMOST. L. 5. c. 6. n. 27.

r) Ponamus, summam expensarum esse v. g. 4000. flor. Si partem decimarum annuam pro 500. aestimemus, tunc flor. 1. dat. 8. flor.; qui ergo in locatis decimis 10. florenos minus accipit, is lucrum habet 80. florenorum, & loco 100. tantum 20. solvit.

potest, & exinde 5) lites quidem continuæ, nulla vero certa & determinata ad fabricam concurrendi quantitas exsurget.

Me Judice ista quoque in materia, prout contingit ratione onerum & tributorum civilium ratio quantitatis fundorum decimabilium, eorumque qualitatis habenda est, & istud tanto æquius esse existimo, quanto certius est, quod tunc, quando Parochiani onus fabricae sustinent, eorum quota conferenda per aes & libram quoque præstanda; & hinc nil obstat, quin id decimatoribus quoque adplicetur; proportio enim tributaria, sive colantur fundi, sive non, eadem semper permanet. *

§. XLIV.

Quisnam sit Judex in litibus circa onus fabricae, & quomodo fiat executio sententiae. Occasione contributionis ad onus fabricae lites non sunt raræ, quæ Judici decidendæ sunt; sed quaeritur, quisnam in materia decimarum Judex competens sit? Alii Judicem solum constituunt u) Episcopum, alii x) præventioni fori

BBBBBBBBB 2 quoad

* In Archi-Dioecesi Moguntina ipsos fundos decimabiles mensurari ac taxari exempla nos docent, prout id recentissime in Parochia Hundheimensi ad effectum deductum est.

u) AMOST. de caus. piis L. 5. c. 6. n. 77. & innumerâ eodem loco allegati.

x) PECK. de Reparat. Eccles. c. 28. BARBOS. P. 3. Alleg. 64. n. 8.

quoad civile & Ecclesiasticum iudicium y) locum faciunt. Fundamenta prius asserentium sunt, 1) quod non tantum antiquiora Concilia, Capitularia & Leges, hoc Episcopo munus deferant z), sed & 2) Concil. Trid. a) id expresse confirmet, & quod 3) tota materia versetur in rebus ecclesiasticis, hincque omnem laicum Iudicem de iisdem iudicandi esse incapacem b). Posterioris vero sententiae fautores fundamenta sua 1) ex antiquo testamento repetunt, provocantque ad JOAM & JOSIAM c), qui curam & Iudicium ejusmodi rerum tenuerunt. Deinde 2) ajunt, erectionem Ecclesiae esse officium boni Principis d), ergo & curam, & dominium eminens: 3) causam decimarum esse piam, & in hac quoque a Iudice laico iudicium accipi posse e). 4) Inquiunt, Dominum territorialem protectorem esse Concilii Tridentini

y) BOEHM. J. Eccles. L. 3. tit. 48. §. 44. & seqq. item 51. id Jus Dominis territorialibus simpliciter adferit; illius autem sententia ad Protestantes restringenda est: apud eos enim Dominus territorialis Episcopum quoque repraesentat.

z) Illa allegat in extenso BOEHMER. l. cit. §. 45. & 49.

a) Conc. Trid. Sess. 21. c. 7. de Reform.

b) Rota apud SERAPHIN. Dec. 1047. n. 3.

c) Lib. 4. Reg. c. 12. & C. 3. Paralip. L. 2. c. 24.

d) Cap. ult. dist. 96.

e) TIRAQUELL. de Caus. piis. Priv. 150.

dentini, & hinc etiam Judicem *f*) in hac causa. Verum haec tanta non sunt, suo ut robore gaudeant; nam ad 1) quod attinet, argumentum ex Testamento veteri ad novum haud bene formatur, cum Levitae in Lege Mosaica nullam constituerint hierarchiam, paucisque tantum a laicis discrepaverint *g*). Deinde ad 2) si Principes Ecclesias erigant, bonum opus operantur; sed exinde necdum sequitur, quod in causis ecclesiasticis etiam sint Judices. Ad 3) causa quidem pia semper est resectio Ecclesiarum, sed quando causae piae vel res, vel personas ecclesiasticas concernunt, Judicis secularis potestas nulla est, ergo a pari in hoc casu. Ad 4) Protectio Concilii Tridentini nequaquam in judicando consistit, sed in exequendo, & nuda advocatia; alias enim ex isto capite omnium Tridentini contentorum Judex esset Dominus territorialis, quod sane nemo adferet.

Fundamenta isti sententiae contraria si propius intueamur, potissima eorum ratio in eo residet, quod, cum Ecclesiae ex redditibus ecclesiasticis erigantur & reficiantur, in ea causa Judex ecclesiasticus solus sit competens. Verum istud si ea ex facie spectetur, quod non sit quidquam praecise spirituale, sed tan-

§§§§§§§§§§ 3

tum

f) Observantia id testatur in Hispania & Gallia, quia & in Archiepiscopatu Moguntino ejusmodi causae saepius etiam Judici saeculari conceduntur.

g) ABULENS. L. 4. Reg. c. 12. 2. P. art. 1.

rum eidem adnexum, tunc eadem prodibit decisio, quam superius de Judice in causis decimarum dedi. Sit ergo fundamento illud, quod utriusque Juris Licentiatum & Consil. Aulicus BRAND *b)* de praxi Dicasteriorum desuper profert his verbis: „Sed redeamus e diverticulo, unde eramus digressi. Causas decimarum, Juris patronatus &c. ordo nunc postulat. Illae sunt vel seculares, aut laicales, ut vocant, vel ecclesiasticae aut clericales. Cumque illae bonorum mere profanorum adinstar habeantur, has vero, ut inter res quoque sacras numerentur, Juris sacri monitum sit, *i)* ex praemisso supra (§. 16. & 25) principio aequè patet, non tantum, si de illis quaestio sit, *1)* optime judicare civilem Judicem supremosque Imperii Senatus, five in prima, five in altera Instantia, *k)* sed & *2)* si de his mota sit controversia, & super possessione retinenda vel recuperanda, five facto possessionis, modo decimas percipiendi, fructibus decimarum, earumque praestatione, earum solutione denegata, occupatione earundem injusta, adversus moram in solvendo neccentes, decer-

b) Them. Select. Jur. Can. Them. 2. c. I. §. 39. seqq.

i) Cap. 3. X. de Judic. Cap. 5. X. de decim.

k) Generatim: Si causae qualitas Jurisdictioni supremorum Imperii tribunalium non obstet in prima instantia, non etiam obstat in altera, & sic e converso. TAFINGER Instit. Jurispr. Cam. §. 683.

cernenda executione, *l*) similibusque capitibus mere civilibus vertatur controversia. Ubi id tamen semper observandum, ut omnia illa mixti deinde habeantur fori, id est, ut tam profanus, quam religiosus judicare tum possit magistratus, sicque praeventioni inter civilem & ecclesiasticum Judicem locus omnino dari debeat. *m*) Contra vero, si de Jure, vel proprietate a possessione etiam acquirenda *n*) lis incidit, ut, quando actor petit decimas sibi praestari, reus neget se ad earum solutionem adstringi, v. g. quia Jure singulari esset a praestatione liberatus, aut alii, quam actori eas solvere deberet, vel quia dicit, se ita convenisse cum superiore, ne solvat, aut quia decimae petuntur, de re decimis non obnoxia &c.

BBBBBBBBBB 4

tunc

l) GAIL. L. I. Obs. 38. n. 4. JOACH. MYNSINGER Cent. 2. Obs. 67. & cent. 5. obs. 10. aliique.

m) CRAMER obs. 282. sic inquit: „Hinc in causa der Nehlaacher Thals Unterthanen contra Ehur Trierisches Consistorium denegatum fuit in Camera 17. Apr. & 6. Maj. 1757. mandatum cassatorium, & de non trahendo causam civilem ad forum ecclesiasticum incompetens &c., quod ex hoc principio petebant actores, quia nulla ecclesiastici Judicis in causis super possessione decimarum Jurisdictio,

n) Quia adnexam tunc habet Judicium causam proprietatis JAC. MENOCH. remed. 15. recuper. poss. n. 235.

tunc ad solum ecclesiasticum Judicem pertinet jurisdiction. „ o)

Ista quaestioni de onere fabricae adplicata sequentia pariunt resultata.

I. Si fabrica sumtibus laicorum conservetur, aut lis moveatur adversus laicum, aut etiam adversus personam ecclesiasticam propter bona tamen temporalia, Judicium Judicis seculari vindicatur.

II. Quaestio ergo de reficiendis ecclesiis, de obligatione ex pacto, servitute, vel observantia oneris istius, vel de interpretatione Statuti provincialis secularis, vel de vi, ac robore consuetudinis, de collatione laicorum, de quarta parochianorum ad decisionem Judicis secularis pertinet.

III. Lis super quanto collationis, super mora in illa praestando commissa, super divisione aequali hujus oneris, a Judice itidem seculari dijudicatur p).

IV. Si vero fabrica ex redditibus ecclesiasticis conservetur, aut collatio ad eandem reparandam a personis ecclesiasticis, aut a laicis quidem, sed ob percipiendos ex proventibus ecclesiasticis redditus petatur „

e) Ita, ut nec in Judicem profanum valeat compromissum. BORELL. de Compromiss. §. 2. gloss. I. 313.

p) Praejudicia hanc in rem adfert CRAMERUS in seinen Wehl. Nebenst. 7. Th. 4. Abschn. item Obs. Jur. univ. obs. 384.

tur, aut contributio ab ipsa Ecclesia, patrono, parrocho, Beneficiato, decimatore Ecclesiastico exigitur, aut Statutum Ecclesiasticum hac in materia interpretatione indigeat, foro ista competunt Ecclesiastico.

V. Si controversia partim ad seculare, partim ad ecclesiasticum forum pertineat, commodamque haud admittat separationem, tunc Judici Ecclesiastico subordinatur *q*).

VI. In causa ad seculare forum qualificata Judex laicus & ecclesiasticus concurrentem habent Jurisdictionem, & sola praedominatur praeventio, sed non vice versa, quoad forum ecclesiasticum & seculare fundatum; ex g. n. 4. & 5.

Sententiae Judicis si non paretur, sententia in executionem a Judice danda venit. Ista in judicio seculari est promptissima, mediaque ad illam sunt 1) arrestum decimarum, aliorumque reddituum huic oneri subsectorum *r*). 2) Venditio talium rerum aequae, ac 3) publicatio aliorum bonorum. Judex vero Ecclesiasticus omnibus, quae sufficientia videntur, in

§§§§§§§§§§ 5

exe-

q) GRATIAN. T. I. L. I. c. 238. n. I. & 31.

r) Id, quod ex Jure tacitae hypothecae, quam fabrica in bonis Ecclesiae habere fertur, originem suam trahit. PECK. de Repar. Eccles. c. 18. CARPZOV. Jurispr. Const. L. 2. def. 338. n. 10.

executione sententiae suae, remediis utitur s), im-
ponit 1) censuras 2), suspendit 3), amovet 4), ex-
communicat t), 5) si Episcopus Dominus sit terri-
torialis, reusque, ille quippe, qui conferre tenetur
ad fabricam, in illius habiter territorio, tunc me-
dia quoque Judicis secularis adhibet in executione
suae sententiae; Si vero reus vel in ipsius territorio
haud sit, vel territorio destituatur, 6) in subsidium
imploratur brachium seculare u), & sic suus sen-
tentiis vigor nascitur, idque eo magis, cum ejus-
modi in causis, ut omnis appellatio & exemptio
impediatur, Jus, fasque deposcant x); sed quae
de Appellatione inferui, quoad effectum tantum
suspensivum, non vero quoad devolutivum Ap-
pellationis restringenda sunt y); favor enim Ec-
clesiarum accelerat quidem executionem sententia-
rum, sententias vero fors injustas justas nequaquam
efficit. *

XLV.

s) Conc. Trid. cit. c. 7. in verbis: Omnibus remediis
opportunis ad praedicta cogant.

2) Conc. Meldens. c. 62.

u) Conf. BRAND. Them 2. supra cit.

x) Conc. Trid. c. 7. in verbis: quacunque Appellatione,
Exemptione & Contradictione remota.

y) BARBOS. l. cit n. 16.

* Frequenter ii, quibus onus fabricae incumbere credi-
tur, se eo eliberatos esse defendunt, aliosque suum in
locum

§. XLV.

De Sum- Praeterea quoad sumtus ad aedes fa-
tibus ad re- cras praestandos inter necessarios, utiles,
parationem & eos, qui ad quaerendum majus orna-
necessariis, mentum, plusque idonei accurata fer-
Et quinam vanda est distinctio. Sumtus necessarios
eosdem ferre ferunt ii, ad quos alias onus fabricae
teneantur. respicit: necessarii vero sumtus reputantur omnes
 ii,

locum ad id obstrictos esse contendunt; quid jam in hoc casu agendum sit, inquisitionem meretur. Communiter Judices ad sic dictum provisorium recurrunt, & eos, quos Regula primo loco ad onus ferendum tangit, salvo Jure ad suppeditandos sumtus interimistice condemnant. Huic Processui aequitas assistit, sed non nisi certis praesuppositis & existentibus circumstantiis; Primo etenim desideratur, ut ejusmodi aedificationis aut reparationis talis sit necessitas, quae moram non fert tantam, qualis ad litem inter Contributioni obnoxios terminandam requireretur. II. Fundamenta ex utraque parte litigantium ita sint dubia, ut nec in possessorio summario nec ordinario, multo minus petitorio iudex sententionare queat: cum enim per provisorium vel sequestratio vel Executio decernatur, sane species erit ejectionis ex possessione, ad quam tanquam medium summe extraordinarium, confugiendum non est, nisi deficientibus ordinariis, & minus extraordinariis, existenteque necessitate ac certo periculo ex mora orituro. Quae uberius deducta legi possunt in Diss. proxime emittenda.

ii, qui expendendi sunt, ut ecclesia facta & tecta conservetur, & sic contra ruinam muniatur. Necessariis praeterea & ii adnumerantur, qui ad ampliandam aedem sacram ob ingentem populi copiam faciendi sunt. Utiles impensas suppeditant ii, qui utilitate fruuntur, sic v. g. sumtus pavimenti superioris in templo, vulgo der Emporkirche, faciunt parochiani. Organa ab ipsa Ecclesia comparantur, conservantur. Granarium, sive cellam fructuariam reparant illi, qui suas ibi fruges reponunt. Sumtus vero ad solum decorem comparandum, v. g. pretiosarum picturarum in Ecclesia rurali, nimiae, aut non necessariae ampliationis 2) templi, erectionis columnarum &c. praestandos exhibet vel ipsa Ecclesia, aut ille, qui talia fieri imperat. Quod denique sumtus illos attinet, quibus factis magis idonea fit Ecclesia, v. g. fornacis erectio in sacristia, illos expendunt ii, quibus commodum illud accedit. Hoc si facere renuant, commodo quoque carere jubentur.

§. XLVI.

Quisnam Quae de expensis in ipsas Ecclesias ad Ecclesiarum adpertinentias infumendis differui, ea quoque circa accessoria, & adpertinentias obtinent a). Illarum quasdam percurram. das adstrictus sit.

XLVII.

2) PITON. de Controv. Patron. alleg. 12. n. 13. seqq.

4) BARROS. P. 3. Alleg. 64. n. 6. in f. item ad Cap. I. &

§. XLVII.

De con- Praecipue Ecclesiarum parochialium
sursu Filia- & matricum adpertinentiae sunt templa
listarum, filialia; sicuti vero Ecclesiae parochiales
& conser- absque filialibus optime consistunt, sic
vatione Ec- in hoc casu filialistae matricem visitare,
clesiarum eandemque reparare tenentur; si vero
filialium. filialistae propriam possideant Ecclesiam, tunc ipsa
 postulat aequitas, ut filialem Ecclesiam propter com-
 modum inde perceptum conservent *b)*; quamvis ra-
 tione reddituum, decimatorum, beneficiatorum &c.
 in filiali Ecclesia eadem obtineant regulae, quas ra-
 tione matricis obtinere dixi.

§. XLVIII.

De con- Inter essentielles Ecclesiae partes re-
servatione feruntur choris & navis Ecclesiae. Cho-
chori & na- rus sedes est Clericorum, & proprium
vis Ecclē- eorum Ecclesiae *c)*; reliqua Ecclesiarum
siae. pars in longitudinem porrecta locus est laicis pro-
 prius *d)*. Ista templorum dispartitio admodum an-
 tiqua

1. & 4. X. de Eccles. aedif. ubi allegat declarationem
 Congregationis. PROSP. LANBERT. Cap 100. BOEHM.
 J. E. P. L. 2. T. 48. §. 23. in fin.

b) BARTHEL. Annot. ad J. Can. T. 48. L. 3. f. 320.

c) Hinc ista pars Ecclesiae presbyterium dicitur, prohibi-
 bitumque ibi laicos sepeliri. Conf. Geistl. Regierungs
 Decretum de dato Wirzburg 28. Aug. 1748. §. 8.

d) DU CANGE in Glossar. voc. Navis.

tiqua e) & ratione proprietatis & usus ita inuenta est, ut Clerus, aut personae redditibus ecclesiasticis fruenter chorum, parochiani vero navim Ecclesiae conservare debeant f); iis vero in locis, ubi ista consuetudo probari haud potest, ibi sub nomine Ecclesiae tam chorus, quam navis Ecclesiae venit, cum alterum sine altero haud intelligatur.

§. XLIX.

Sacristiae. Pars Ecclesiarum accessoria sunt sacristiae, ubi custodiuntur res ad cultum divinum necessariae, quales sunt vasa, vestimenta, thesaurus Ecclesiae, lumina, cerei, oleum, vinum, hostiae, candelabra, aliique apparatus, & exinde sacristiani nomen emerfit, qui curam sacristiae tenet g). Sacristia cum sit locus Ecclesiae perquam necessarius, hinc pars est Ecclesiae, & quidem pars ipsius chori, hinc quoad conservationem & reparationem ejusdem regula de ecclesiis praestabilita subintrat.

§. L.

Turris, campana- Turres & campanae templorum partem essentialem haud constituunt, dum
primae

e) Conc. Londin. de a 1342. c. 4. apud HARDUIN. Tom. 6. Conc. p. 1647.

f) De Gallia & Brabantia id testantur PECK. c. 13. VAN ESPEN. P. 2. Jur. Eccles. Tit. 16. c. 5. §. 26. seqq.

g) Conc. Mediolan. I. P. 2. tit. de offic. Sacristae. Conc. Tolet. I. Cap. 9. & ex eo Cap. un. X. de offic. Sacristae

rum & bo- primae aedes sacrae talibus omnino de-
 rologiorum. stituebantur, & turre ab initio tantum
 pro ornamentis templis imponebantur, postea vero
 in parochianorum gratiam superstruebantur, cum
 alias definitum sacri celebrandi tempus nesciissent,
 aut praecone, sive convocatore ad id indiguissent,
 eique mercedem assignare debuissent. Praeterea cam-
 panarum usus ad dispellendas tempestates,* convo-
 candos cives, ad indicandas calamitates publicas,
 & similia, comparatus est, quod evidenti itidem signo
 est, parochianos ad turrin conservandam, reparan-
 damque adstringi b), si turris Ecclesiae in navim
 ejusdem non tanquam continuum influat; si vero
 turris ipsi Ecclesiae navi innexa sit, tunc juxta CRA-
 MERUM i) pro parte ipsius Ecclesiae habenda est, &
 per consequens, cui incumbit reparatio navis, eidem
 & reparatio turris incumbit, ex regula, quod accessio-
 rium sequatur principale; id quod non levem exinde
 praesumptionem sortitur, quod nemo turrin navi
 Ecclesiae superimponi patiatur, si ad id sese ab ini-
 tio haud obstrinxit. Caeterum quibusdam in locis
 viger

* Ut vulgo creditur.

b) LINK. de decim. feud. disp. 13. §. 2. VAN ESPEN
 l. c. §. 28. & 29. Simile quoque de horologiis Ecc-
 lesiarum statuendum venit.

i) Wehl. Nebenst. 7. Th. 4. Abh. S. 4.

viget consuetudo *k*), ut, quando turris superimposita choro, ad decimatores: si vero alii Ecclesiae parti superstructa sit, ad parochianos reparatio respiciat: Aliis vero in locis Ecclesia ipsa & parochiani aequalibus partibus sumtus ferunt.

§. LI.

Testi, Absque tectis, januis & fenestris
portarum templa aut apertae assimilarentur casae,
& fenestrarum. & sic furtis paterent, atque despectui
 essent, aut sine iisdem Religioni haud bene litari, sacraque, ut decet, peragi non possent. Fenestrae igitur & similia pars necessaria sunt ipsius Ecclesiae, eorum ergo sumtus ferendi sunt ab iis, qui ipsam Ecclesiam reficere tenentur; eidemque, cui onus, chorum reficiendi, incumbit, onus quoque injectum est, curam habendi fenestrarum choro infertarum, turriumque eidem superstructarum; nequaquam vero refectio turrium & fenestrarum navi Ecclesiae superstitarum ad illum spectat, nisi cum choro & navim refarcire teneatur *l*).

§. LII.

k) Conf. §. 24. Allegans observantiam, eandem semper probare debet. CRAM. l. c. §. 10. ubi alleg. praejud. in caus. Speneris. Domkapitul contra Pfalz Zweybrücken. de a 1754.

l) Conc. Londin. de a. 1324. apud Harduin. Tom. 7. Conc. p. 1647. ita habet cap. 4. „ Tum naves & tectum

§. LII.

Cathedrae, sedium confessionalium, aliarumque. In regula quidem sumtus in Ecclesiae conservationem convertendi ex ipsius Ecclesiae patrimonio per deducta subministrandi sunt, siue necessitas, siue decor, aut commodum Ecclesiae id jubeat, patrimoniumque illius sufficiat; illo vero haud sufficiente, ad contributionem aliorum recursus fit. Cum verum quaedam ad solum, & magis commodum parochianorum usum comparata sint, ita & eorundem tam provisio, quam conservatio ad eosdem solummodo pertinet. Inter illa veniunt sedilia *m)*, confessionales sedes, cathedrae. Ratione sedium *n)* est notandum & illud; quod, si sedes vel haereditariae, vel certis personis assignatae sint, atque ex illis nulla
in

tectum Ecclesiarum intus & exterius, puta campanile, altare, & imagines, & fenestras quoque in dictis navibus existentes, & coemeteriorum clausuras reparare suis sumtibus tenentur. Vid. Conf. Tubingensia de 1743. ad Q. 2.

m) CARPZ Jurispr Eccles L. 2. def. 338. LINK de Jur. templorum c. 5. n. 85. PHILIPPI de Subselliis templorum. cap. 2. §. 3.

n) De Sedibus in Ecclesia, variaque earundem specie, qui plura desiderat, is adeat modo citatos Authores & BOEHM. Jur. Paroch. Sect 5. c. 2. KREBS. de ligno & lapide P. I. Class. 10. Sect. 2. §. 3. seqq.

I. Abschn. XV. Sect.

CCCCCCCC

in Ecclesiam utilitas derivetur, proprietarii aut usufructuarii earundem onere eas conservandi sese exonerare haud queunt, nisi Ecclesiae certus exinde canon pendatur, tum enim Ecclesia easdem conservare obstringitur.

§. LIII.

*Organi
& instru-
mentorum
musicorum.*

Organa, aliaque Instrumenta musica Ecclesiae haud ita necessaria, sed tantum ad augendum cultum divinum comparata sunt; Ecclesiae ergo eorundem curam subeunt, ista vero instrumenta cum magis vivam in parochianis devotionem tam internam, quam externam prognerent, hinc ab aequitate haud abludit, si parochiani sumtus in erectionem organi & comparisonem lignorum ad ejusdem organi fundamenta necessariorum procurent, operasque praestent, nisi consuetudo aliud jubeat.

§. LIV.

*De cura
altaris, cum
ejusdem ad-
pertinentiis,
qualia sunt
operimenta,
candelabra,
effigiesCruci.*

Altare mensa est, in quo holocaustum fit incruentum; o) ista oblatio cum sit summum essentiale Religionis Catholicae, & altare pars summe essentialis Ecclesiae existit, hinc ad illum, qui aut totam Ecclesiam, aut chorum saltem conservare debet, quoque cura erectionis altaris

o) BARBOS. Jur. univ. L. c. c. 7. n. I.

fixi, imagi- altaris chori in facie totius aedis sacrae
nes, anti- collocati refluit; ista vero obligatio fo-
pendium, lummodo ad tigna, five coementa altaris *p)*
tabernacu- restringitur, ad ornamenta illius haud
lum, cibo- extendenda; haec enim, v. g. taberna-
ria, para- culum, paramenta *q)*, fons sacer, eibo-
menta, cali- rium, sacra hyrotheca, calices, vexil-
ces, vexil- la, candelabra, cruces, antipendia, ima-
la, bapti- gines, vel ipsa Ecclesia, vel parochiani procurare
sterium. debent. Reliqua altaria sub contributionem eorum,
 qui ordinarie conferunt, haud veniunt, cum dote
 speciali indigeant, nec sine ea erigantur *r)*.

§. LV.

De Coe- Coemeteria communiter adjacent
meteriis, Ecclesiis; cum vero in privativum paro-
eorumque chianorum usum constituta sint, & iis fo-
muris, lis eorundem cura objicitur, tam quoad
 muros & portas, quam quoad aedificia colligendis
 demortuorum ossibus destinata, cum eadem, praeci-

CCCCCCCC 2

pue

p) Plura de altaribus desideranti adeundus est AMOSTAZ.
 L. 5. c. 8. & 9.

q) Ratione paramentorum Doctores prae parochianis Be-
 neficiatos obligatos esse docent, ita post plures alleg.
 BARBOS ad Cap. 1. X. de Eccles. aedif. REIFFENST.
 Jur. Can. L. 3. T. 48. n. 28. PROSP. LAMBERTIN. Inst.
 Can. 100.

r) Arg. c. Ecclesiae. 18. de Consecr. Dist. 1. LAMBERT. de
 Jure Patron. L. 5. P. 1. q. 21. n. 16. AMOST. L. 5. c. 8.
 n. ult.

pue antiquioribus temporibus, pro securitate in bellorum injuriis habenda cavernis in parochianorum utilitatem circumdata sint.

§. LVI.

De erectione & conservatione aedium parochialium.

Cum ille, qui servit altari, & vivere de eo debeat, ex Jure tam Naturali, quam Divino & Canonico efformatur regula, quod ministris Ecclesiae de alimentis quoque providendum sit. Alimenta cum etiam habitationem complectantur, s) Parochis quoque & caeteris Beneficiatis illa, praeter stabula & horrea, praesertim si praedia possident rustica, procuranda est. Sed quaeritur, quisnam aedes & aedificia illorum reficiat? & respondetur, iidem, qui reficiunt Ecclesiam t). Parochus enim accessorium est indivisibile ab Ecclesia, & habitatio haud separabilis a Parocho u).

Sunt

s) L. 6. & 7. ff. de cibar. & alim.

t) PROSPER LAMBERT. Inst. Can. 100. BOEHM. Jur. Eccles. T. 48. L. 3. §. 23. SPEIDEL. Spec. notab. voce Pfarr. Filialistarum intuitu supra memorata obtinent. Si filialistae non habent domum parochialem propriam, tenentur concurrere ad domum matricis. Conf. Tübing. Tom. 2. Conf. 130. & ibi allegati.

u) Istud argumentum cum convertibile haud sit, hinc non sequitur, ego teneor reparare parochiales aedes, ergo & Ecclesiam.

Sunt v) equidem, qui existimant, illos, qui Ecclesiam reficere jubentur, ad reparationem aedium parochialium haud adstringi, cum sacrosancta Synodus Tridentina de Ecclesiis tantum sermonem faciat. Sed vi Tridentini x) Parocho congrua est praestanda, cujus sine habitatione ne idea quidem datur, hinc opinio illorum fundamento destituitur. Quodsi vero in aedificiis Parochorum culpa ipsorum damnum quoddam fiat, reparatio ad Parochos pertinet aeque, ac si refectio facienda sit modica quam Parochi tanquam usufructuarii subire tenentur. y) Istam vero in rem certis in locis pecuniae separatae afferantur z).

§. LVII.

De habitatione aediuorum.

Ordo, & modus sacrificandi exposcit, ut Parocho alius Ecclesiae servus adjungatur, qui more in antiquiori Ecclesia

CCCCCCCC 3

recep-

v) LINK. de decim feudal disp. 13. §. 3. & 4.

x) Sess. 21. cap. 4. de Reform. in verbis: „ Illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis noviter erectis praeficiendi, competens assignetur portio, arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus, & si necesse fuerit, compellere possit populum ea subministrare, quae sufficiant ad vitam dictorum Sacerdotum sustentandam.

y) LINK. de Jur. templ. c. 5. n. 87. BOEHM. Jur. Paroch. Sect. 5. c. 2. §. 17. STYPMANN. de Salar. Cleric. c. 9. n. 3.

z) Conf. sup. §. 37.

recepto sacrista *a*), vel ostiarius *b*) adpellabatur, & Clericus erat *c*). Sicuti vero & hic Ecclesiae servit, ita eidem alimenta & habitatio ab eadem præstanda, illaque collapsura reparanda est. Isti nostris temporibus Sacristani, aeditui, matricularii *d*) audiunt, a scholarum magistris bene secernendi: posteriores enim tantum communitati, priores soli Ecclesiae serviunt, & hinc prioribus solummodo Ecclesia subministrat alimenta; cum vero aedituorum & ludimagistrorum officium in una persona hodie plerumque conjungatur, & Ecclesia & communitas ad aedes eorundem reparandas tenentur.

§. LVIII.

*Quonam
modo onus
fabricae ex-
tinguatur.*

Coronidis loco causas ab onere fabricae liberantes adducam. Cessat vero illud
1) Re, cui inhaeret, intereunte, v. g. alienatione decimarum, cessio, aut alio modo extincto Jure patronatus; cessante enim causa & effectus cessat. 2) Si erectio aut reparatio Ecclesiae e re haud videatur, §. XLI. 3) Si ille, qui contribuere alias de Jure obstringeretur, vel egenus sit, vel ex congruae defectu

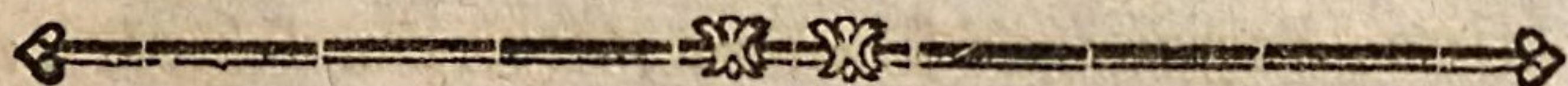
a) Cap. un. X. de offic. sacristae.

b) Can. I. dist. 21. in fin.

c) Cap. 3. X. de vit. & honest. Cleric. ex Concil. Maticeus. item Conc. Emerit. c. 8. Vasionens. II. Con. I.

d) CASSABUT. Jur. Can. Theor. & Prax. c. 25. L. 2. n. 6.

fectu concurrere haud queat. 4) Extincta familia illius, cui reficiendi onus personale inhaesit. 5) Contribuendi onere in alium translato. 6) Existente immunitatis ad conferendum contraria consuetudine §. XXIII & XXIV. Ista enim oneri ad fabricam concurrendi imponunt finem.

S E C T I O II.

O P V S C V L V M XLIV.

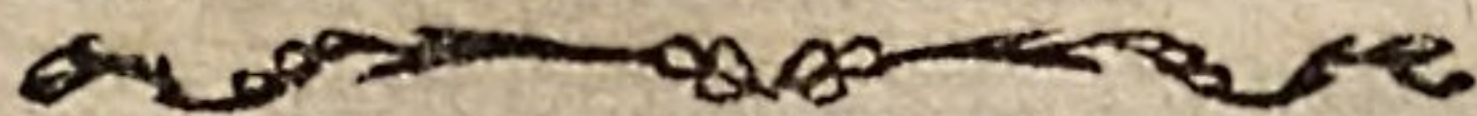
GEORGII ANTONII BEHR &c.

RESOLUTIO * QUAESTIONIS

A N

NEGLIGENTIA

PROCURATORIS INFORMALIBUS PROCESSUS COMMISSA ITA CLIENTI NOCEAT, UT CAUSA PRINCIPALI QUOAD MATERIA-
LIA ETIAM JUSTISSIMA CADAT, QUIN
RESTITUATUR IN INTEGRUM.

§. I.

Munus Advocati. **M**unus Advocatorum & Procuratorum non vile sed publicum, multum
Ecccccccc 4 hono-

* Hanc quaestionem Programmatis loco edidit Clarissimus Author, dum Anno 1751. Collegia sua practica publice

Et Procu- ratoris. honorificum, laudabile, utile, imo necessarium esse, nemo diffitebitur; dirimunt enim Advocati ambigua causarum fata, suæque defensionis viribus in rebus sæpe publicis, ac privatis lapsa erigunt, fatigata reparant: non minus provident humano generi, quam, si præliis atque vulneribus Patriam, Parentesque salvarent; nec enim solos Imperiis, ac Provinciis militare credimus illos, qui gladiis, clypeis, & thoracibus nituntur, sed etiam Advocatos: militant namque causarum Patroni, qui gloriosæ vocis confisi munimine, laborantium spem, vitam, & posteros defendunt: *a)* hinc & olim iis adinstar militum quasi castrense peculium, & alia privilegia concessa sunt, *b)* & hodie salaria illorum, sive deservita etiam in concursu creditorum aliis quomodocunque privilegiatis præ- & in classe prima ponuntur.*

Requisita c) Ad hoc vero, ut quis ad prædictum honori-

publice indixit; & quia præter quaestionem practicam, Fatalia hujatum Judiciorum recenset, eo melius hoc opusculum thesauro meo inferendum putavi, quo certius est, contenta maximam quoad partem, postea Lege publica confirmata fuisse.

a) l. 14. C. de Advocat divers. Judic.

b) L. 15. §. 1. C. dict. tit.

c) Hochfürstl. Wirzburg. Concurs- und Prioritäts- Ordnung de Anno 1747. Classe I. §. 5.

* Regula, prout generaliter ponitur, fallit; lex enim tantum

Advocati. honorificum, & laudabile Advocati munus admittatur, requiritur ante omnia, ut sit vir justus, & bonæ conscientiae, qui non, nisi,
 E c c e c c c c c c c c c 5 quod

rum de illis Advocatis, Procuratoribus ac Notariis loquitur, qui operis suis massae profuerunt, non vero ad illos, qui communi debitori ad alia negotia adstiterere, & inde forsan honorarium a massa prætendunt. Verba Ordinationis clara hæc sunt: Ist sowohl das Deservitum des constituirten Curatoris bonorum, als auch

Derjenigen Advocatorum, Procuratorum und Notariorum aus der Ausschätzungs Massa vorzüglich zu bezahlen, welche entweder dem Schuldner zu Eintreibung und Erhaltung seiner ausstehenden Activ-Schulden, und Forderungen, auch rechtlicher Contradiction der wider ihne etwa vorkommenden unrichtigen Schuldforderungen oder aber den Gläubigern ihre Dienste zu Nutzen sammtlicher interessirten Theile leisten, Sie mögen ihren Gläubigern ex officio zugegeben, oder von denenselben für sich mit einander einmüthig angenommen worden seyn; im Fall aber, wo den Creditoribus von Richterlichen Amtswegen ein Advocatus oder Procurator bestellt worden, mit welchem einige Creditores zufrieden, und dessen Dienstebraucheten, einig, oder für sich einen andern und besondern Procuratorem annehmen, soll der ex officio bestellt, allein privilegiret, der oder diejenigen Anwâlde aber, welche ein oder mehrere Creditores für sich eigenmächtig angenommen haben, weder privilegiret seyn, noch auch von
 der

quod verum & justum existimaverit, clientibus suis inferre procurabit, ac liti susceptæ postea, quod improba, vel penitus desperata, & ex mendacibus allegationibus composita sit, cognitæ sciens, prudensque non patrociniabitur, sed, si certamine procedente aliquid tale sibi cognitum fuerit, a causa recedet *d)* ad quæ non solum vulgari Advocatorum juramento stringitur, sed & illo semper magis coarctatur, quod juxta ordinationem Judicii provincialis Cæsareo-Franconici *e)* in qualibet litis parte, quando ab Adversario exigitur, non in Principalis solum sed & in suam propriam animam præstare tenetur. Alterum, quod in Advocato desideratur, est Juris scientia, sicut enim Medicos, ita causarum Advocos oportet excellere facundia; Legum vim ac significationem ideo scire necesse est Advocato, ut, qua actione velit experiri, vel qua clientem possit defendere solida exceptione, ex ipsa rei serie & facto sine longis ambagibus eruat; sancitum proinde quam salubriter habe-

der Ausschüttungs = Massa vergnügt werden, sondern sich von denjenigen Creditoribus, welche ihr besonders Vertrauen auf dieselben gesetzt haben, aus eigenen Mitteln salariren und bezahlen lassen.

d) L. 14. §. 1. C. de Judic.

e) Kayserl. Land = Gerichts = Ordnung Herzogthums zu Franken P. I. post tit. 7. wie Procuratores das Juramentum Calumniæ schwören sollen.

habemus, ut non repente, nec temere profiliat quilibet ad hoc munus, sed iudicio ordinis probatus decretum Curialium mereatur; f) quod Reverendissimus

ac

f) L. 7. C. de Profess. & Medic. *

* Qualitates Procuratoris paucis sic exigit Ord. Prov. P. I. Tit. 6. §. 1. Es solle hinfürter an unserm Landgericht keiner zu einem Procuratorn oder Redner angenommen oder zugelassen werden, er seye dann eines guten Leynmuths, und ehrlichen Wandels und Wesens, und darzu zu solchem Ambt nach notdurft gelehrt, geschickt und tauglich. Instructio vero Advocatorum de 16. Feb. 1720. sequentia habet: Damit die Gott gefällige heilsame Justiz dem gemeinen Wesen zum besten administriert und befördert werden möge, diejenigen, welche das Amt eines Advocati oder Procuratoris auf sich zu nehmen und zu verwalten sich unterstehen, vörderist dahin beflissen seyn sollen, daß sie nicht allein eine genugsame Information und Wissenschaft sowohl des gemeingeistlichen und weltlichen, als des heil. römischen Reichs Constitutionen und Rechten, nicht weniger des Kayserlichen Landgerichts-Ordnung Herzogthums zu Franken, dann samtllichen publicirten gemeinen Hofgerichts-Bescheiden und Decreten sub Lit. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. nebst anderen emanirten Landmandaten zu erwerben beflissen seyn, sondern auch die Fundamenta und Merita der ihnen anvertrauten Rechtsachen gleich anfangs wohl überlegen, mithin Gott als den obersten Richter, und die liebe

Justiz

ac Celsissimus Princeps & Episcopus FRIDERICUS CAROLUS Dominus noster quondam Clementissimus far-
tum ita, sanctumque servari præcepit, ut ne quis
unquam

Justiz dergestalten vor Augen haben mögen, damit
selbe nicht aus Haß, Meid, Lieb, Freundschaft und
Gunst, oder vielleicht einem unzulässigen nachmals
das Gewissen äußerst beängstigenden Gewinn zur
Injustiz, welche eine Restitution und schwere Gemüths-
Pressur nach sich zieht, verleitet werden; immassen
dann

Im Fall sich wider vermuthen zutragen würde,
daß einer eine notorie ungerechte Sache zu bedienen
sich unterstünde, derselbe nicht allein in Poenam te-
mere litigantium, sondern auch andere Bestrafung,
ja sogar befindenden Umständen nach in die Cassation
aller seiner fernern Bedienungen verfallen seyn, und
darein condemniret werden.

Und auf daß ein jeder Advocatus sothanen Amt,
recht wohl und gewissenhaft vorstehe, soll ihm oblie-
gen, einem jedweden, der ihn um Hülff anspricht,
wann sich nach vorher gepflogener genauer Erfah-
rung befinden wird, daß sein Principalis eine gerechte
Sach habe, zu dienen; im Fall aber der Advocatus
gleich im Anfang der angebrachten Klag oder in De-
cursu causæ aus schriftlichen Documenten, Zeugen-
Verhör, oder auf andere Weg vermerket, daß kein
erheblich, und rechtmäßige Ursach zu klagen, oder
Litem institutam zu prosequiren vorhanden, mithin
ob injustitiam Causæ damit nicht auszulangen seye,
ihm

unquam in numerum Advocatorum, nisi gradu ex Jure saltem Licentiatus imbutus in Principali Regimine Wirceburgensi admitteretur. g)

Pseudo-Advocati. In vanum itaque illi assumunt nomen *Advocati*, qui sine his requisitis perperam sese ex numero, & ordine Advocatorum venditant, vel per mundi errorem, id est, apud plebem tales erronee habentur, qui scilicet, antequam theoretica Jurium limina saluassent, vel Justinianearum Institutionum Semi-Admiratores essent, statim ad forum pervolare, fronte sane perfrieta conati fuerunt, quibus non tantum jure non immerito illud Ammiani;

30. ogge-

ihm bey sogestalten Dingen die gebettene Bedienung sogleich, und nicht wie bishero verschiedentlich geschehen, anerst eine geraume Zeit darnach, wo in mittelst seinem Clienten und dem Gegentheil viele unnöthige unverantwortliche Koften, verursacht worden, abzusagen, nicht allein erlaubt und zugelassen, sondern derselbe auch hiezu und zwar nebst Wiedererstattung und Ersetzung deren, so einem als dem andern Theil hiedurch verursachten Koften und Schäden, bey Vermeidung ernstlicher Bestrafung und gestalten Dingen nach sogar sub poena Cassationis allerdings gehalten seyn.

g) Hochfürstl. Wirzburg. Universitäts-Verordnung de 1743. S. 55. *

* Ordinatio Universitatis Anno 1734. fuit publicata, sed demum anno 1743. typis impressa.

30. oggeritur, quod ita sint rudes, ut nunquam se Codicem habuisse meminerint, &, si in circulo Doctorum in auctoris veteris inciderint nomen, piscis, aut edulii peregrinum nomen arbitrentur: *b)* atque hoc genus fruges consumere natorum sunt Rei-publicæ nonnisi tineæ, qui homines (quos circa injuriam *cum Cujacio* togatas vultures compellare fas erit, quia cor non vera sapientia, sed machinationibus tegere, sensum verbis velare, &, quæ vera, vel falsa sunt, in judicio vel proponere ignorant, vel fraudulenter detrectant) non Advocati, multo minus Procuratores sunt, sed causarum perditores esse non desinunt. Porro: quod Procuratoris judicialis officium cum supra descripto Advocati munere vix non per omnia sit quid idem, frustraneum esset, si ulteriore deductione vellem exponere; nam Procurator judicialis etsi forsitan ea, quæ ab alio Advocato in causa quadam sunt concepta, in judicio proponat, vel exhibeat, cavere nihilominus desuper semper tenetur, *i)* cum sui nominis subscriptione, *k)* sine qua productum non admittitur, cum ea, quæ Advocatus alienus inseruit, suum utpote factum agnovisse videatur; est igitur inter
Procu-

b) Dionys. Gothofredus ad L. 2. C. de Postul.

i) Hochstf. Wirzburg. Advocaten-Instruction de 19. Febr. 1720. §. 9.

k) Advoc. Instruct. §. 21. & Hochstf. Land-Mandat de 23. Jan. 1747.

Procuratorem, & Advocatum non solum in Archi-
tribunalibus, sed & in Regimine Wirceburgensi, præ-
sertim Judicio ejusdem Aulico hæc potior discrepan-
tia,* quod quidem Juris Professores, Vicariatus Asses-
sores, Judicii Provincialis Cæsareo-Franconici Con-
sules, & qui gradum ex jure sunt consecuti, cau-
sarum esse Advocati, l) & libellos, exceptiones, re-
plicas, duplicas, articulos, interrogatoria, & reli-
qua acta possint concipere, solis vero Procuratoribus
ordinariis talia judicialiter exhibere concessum, m)
neque his simul agere Advocatos denegatum sit. De
quibus itaque ponitur.

§. II.

Q U A E S T I O,

*An negligentia Procuratoris in formalibus pro-
cessus commissa ita clienti noceat, ut causa prin-
cipali quoad materiam etiam justissima cadat,
quin restituatur in integrum?*

Casum autem præmittimus hunc: Titius fovens cau-
sam

* Differentia essentialis in eo consistit, quod Advocatus
uni ex litigantibus in proponenda justitia causae in
judicio, etiam sine mandato assistat; Procurator au-
tem mandatum exhibere debeat, hinc Procurator re-
præsentat Principalem, non vero Advocatus, qui præ-
senti clienti assistit.

m) Mandatum de 19. Febr. 1721. §. 2. & Mandatum
de 24. Decemb. 1730. §. I. *

* Adde Adv. Instr. §. I.

sam justissimam a Judice primæ instantiæ juris forte minus perito condemnatur, & provocat ad Regimen, sive Consilium Aulicum, feligit sibi Procuratorem ibidem receptum, & illi partes suas committit, qui postea unum vel alterum fatale negligit, adeoque causa declaratur pro deserta, & sic sententia prioris Instantiæ utut iniqua *n*) habetur pro re judicata, nec principali conceditur restitutio in integrum contra Procuratoris negligentiam. *o*)

Antequam ad resolutionem hujus casus, & inde resultantis quæstionis descendam, non incongruum fore duxi, omnia omnium Instantiarum & Judiciorum Wirceburgensium fatalia declarare, quæ nimirum in causis appellationum, vel provocationum observare necesse est.

*Fatalia Provocationis, Appellationis, & Revisionis.**

Von der I. Von der Hochfürstlichen Hof-Cam-
Hochfürstl. mer, von denen dahiesigen Hochfürstlichen
Vice-

n) L. 2. C. quando provoc. non est necesse.

o) Mandatum universale de 7. Martii 1748. §. 7.

* Quæ hic sequuntur, potissima parte Mandato de 15. Oct. 1779. sunt confirmata, ast jam anno 1758. prodierat Ordinatio processualis, quæ circa formalia sequentem in modum statuit. Ob zwar in denen gemeinen

Hof- Cam- Vice- Dom- und Hof- Schultheisen: wie
 mer, Vice-
 Dom- Hof- auch von allen Land- Aemtern, als Amts-
 Schulthei- Berweserenen, Stadt- Vogtenen, Keller-
 sen und
 renen,

meinen Rechten eine gewisse Maaß, nach welcher sich
 der Appellant in denen Fällen, wann ein Vorurtheil,
 oder endliche Bescheid gegen ihn ergangen ist, zu
 achten, auch wie und wann er seine Appellation münd-
 lich oder schriftlich anzubringen hat, vorgeschrieben
 ist, so wird jedoch in anbetracht, daß der in denen
 Rechten ohnerfahrne gemeine Mann, wann er mit
 keinem gelehrten Beystand versehen ist, hierinn sich
 leicht verfehlen, und also an seinem Recht verkürzet
 werden möchte, sothane Vorschrift hiermit aufge-
 hoben, und dergestalten abgeändert, daß dem Pro-
 vocanten frey stehen solle, seine Provocation in-
 nerhalb 14. Tagen, nach der ihm verkündeten Ur-
 theil entweder bey dem höheren Richter, an welchen
 diese Sach, der Ordnung nach, gehöret, oder bey
 dem Unter-Richter schriftlich anzubringen, oder auch
 bey diesem letzten mündlich, nicht allein sogleich
 bey Verkündung der Urtheil, es mag nun solche
 in einem Vor-Bescheid oder End-Urtheil bestehen,
 als auch einige Tage hernach, daß jedoch die obbe-
 meldte Zeit deren 14. Tagen nicht überschritten wer-
 den, vorzutragen: Welchem nach der Unter-Richter
 solches sogleich ad Protocollum zu nehmen, und hie-
 von einen Extractum um die Gebühr dem Provoca-
 ten ohnweigerlich zu geben hat. Uebrigens aber
 wird es wegen Ein- und Fortführung der Provoca-
 I. Abschn. XV. Hest. Doooooooooooo tion

Land: Mem: reyen, und dergleichen, ist das Fatale inter-
teren.

ponendæ provocationis 14. Tag, und ad
prosequendum five deducendum Gravamina seynd
4. Wochen, oder 28. Tag. p)

Von dem 2. Von dem Hochfürstlichen Stadt: Ge-
Stadt: Ge- richt dahier wird binnen 30. Tagen nach
richt. allda beschehener Bescheids: Publication
ben

tion, daß solche innerhalb 4. Wochen von Zeit der
interponirten Provocation angerechnet, bey dem
Ober = Richter geschehe, ferner belassen.

p) Hochfürstl. Land: Mandat de 24. Decemb. 1734. §. 2.
Mandatum de 11. August. 1703. *

* De Jure communi varia occurrunt Fatalia 1) Interposi-
tionis, quod continet 10. dies continuos. Nov. 23. c. 1.
Cap. 15. X. de sent. & re jud. Cap. 8. de Appell.
in 6. L. 1. §. 9. ff. Quando appellandum. 2)
Introducendæ, quod vel lex specialis, aut judex in-
ferior determinat. 3) Prosequendæ, quod de jure com-
muni est annus. L. fin. §. 4. de temp. appell. Clement.
3. eod. 4) Apostolorum petitionis, cui triginta dies a
die latæ sententiæ sunt præfixæ. L. 24. de Appell. cap.
6. eod. in 6. Quæ fatalia etiam in huiate Ducatu
obseruari debebant vi Mand. de 11. Aug. 1703. Illa
tamen introducendæ & prosequendæ in terminum
4. Septimanarum per Mand. de 1734. contractæ sunt:
Apostolorum autem, ut mox audiemus, in quibusdam
modificatum est. Ceterum Clarissimus Author in eo
erravit, dum 4. hebdomadas pro 28. diebus compu-
tat,

ben der Hochfürstlichen Regierung Revision gesuchet, alsdann inner 4. Wochen die Gravamina überreichet. q)

Von dem 3. Von dem Hochfürstlichen Policy-Policey-Ge- Gericht des Obern: Rath: muß in Zeit richt des Obern: Rath: 10. Tagen zur Hochfürstlichen Regierung appelliret, und binnen 14. Tagen vermittels Benbringung deren Gravaminum die Appellation fortgesetzt werden. r)

Notandum. Die obige Fatalia interponendæ Provocationis von 14. Tagen, Revisionis von 30. Tagen, und Appellationis von 10 Tagen laufen de momento in momentum, also daß keine Ferien solche verlängern können, da hingehen die zwentere Fatalia, nemlichen prosequendæ, vel deducendorum Gravaminum deren 4. Wochen oder 28. Tagen in Provocations. dann Stadt: Gerichts: Revisions und 14. Tagen in Obern: Rath: Appellations-Fällen len: den diese Erstreckung, daß, wann solche auf einen Feiertag ausgehen, oder in solche Zeit, da die Hochfürstliche Regierung geschlossen, und keine Session ist, etwann einfallen, alsdann die Gravamina in prima

D d d d d d d d d d 2

juridi-

tat, cum tamen vicesimus nonus continue numerando adhuc sit utilis.

q) Hochfürstl. Mandat de 27. Martii 1720.

r) Hochfürstl. Mandat de 6. Julii 1745 & Die Hochfürstl. Policy - Gerichts - des Obern - Rath: - Ordnung de 28. Maji 1745. §. 8.

juridica, oder bey der ersten und nächsten Session citra desertionem übergeben werden können s) Wann aber eine Parthey sogleich bey dem Richter ersterer Instanz nach eröffneten Bescheid stante pede, & viva voce die Provocation, Revision, oder Appellation interponiret, so fallen die hieroben bemerckte Fatalia hinweg, und fangen gleich an zu lauffen die zweytere Fatalia prosequendæ provocationis, Revisionis, & Appellationis.

Fatalia producendo rum actorum primæ instantiæ. 4. Wann nun solcher gestalten die Fatalia berichtet, und bey der Hochfürstlichen Regierung die gebettene Processus Provocationis, Revisionis, oder Appellationis erkannt worden seynd, welches daher abgenommen wird, wann nemlich dem provocantischen, impetrantischen, oder appellantischen procuratori die Compulsoriales an den vorigen Richter, und das Decretum communicatorium an den Provocaten, Impetraten, oder Appellaten zur Auslösung zugestellet wird, so ist das weitere Fatale requirendorum actorum primæ Instantiæ also vorgeschrieben, daß der Process-impetirende Theil bey dem Richter, von welchem er das beschwehrende Urtheil erhalten hat, die Acta und den Bericht cum rationibus decidendi entweder binnen 14. Tagen, von Zeit deren erkannten

Pro-

s) Hochfürstl. Mandatum de 8. Januarii 1746.

Processen angerechnet, einbringen, oder, warumem solches nicht geschehen könne, in eodem Fatali 14. die- rum anzeigen muß, in Entstehung beides aber wird die Sach als desert ab: und an den vorigen Richtern ad exequendum remittiret. t)

Fatalia Ap- 5. So viel nun das Kayserliche Land-
pellationis an Gericht betrifft, ist es ganz richtig, daß,
das Kayser- wann etwann Partheyen an denen Unter-
liche Land- Gericht. Gerichten auf dem Land in Erbschafts-

Testaments. Vermächtnuß zwischen Ehe-
leuthen, oder Geschwistigen, Einkind- und Vormund-
schafts- und anderen derley Sachen u) sich durch ein
Urtheil beschwehret zu seyn erachten, denenselben an
das Kayserliche Land-Gericht zu appelliren, und, wie
es sich im rechten gebühret, seine Sachen daselbst
auszuführen gestattet seye, x) hierzu aber, und ad in-
terponendam hanc appellationem ist das Fatale von
10. Tagen vorgeschrieben: y) obwohlen auch in der

D d d d d d d d d d 3

Kay:

1) Hochfürstl. Mandatum de 24. Decemb. 1734. §. 4.*

* Bey den Land- Aemtern aber ist dieses Fatale nach-
gelassen, und die Acten- Requisition nicht vonnöthen;
es wäre dann, daß derjenige Theil, welcher den Be-
richt auszulösen hat, nicht unter der Jurisdiction
desselbigen Beamten stünde. Ord. de 1776.

u) Kayserl. Land- Gerichts- Ordnung part. 1. tit. 2. §. 1.

x) Land Gerichts- Ordnung cit. part. & tit. §. 2. & 3.

y) Land - Gerichts - Ordnung part. 2. tit. 33. §. 2.

Kaiserlichen Land:Gerichts:Ordnung zu Fort: und Aus:führung der ergriffenen Appellation, besonders ad deducendum Gravamina das Fatale auf 2. Monat gesetzt, auch sonst vom ersten, zweyten, und dritten Termin verschiedenes verordnet ist z) Weilen jedoch wohl erwogen, und aus der Erfahrung bewehret worden ist, daß solcher gestalten die Processen allzu weit verschoben werden, und gar zu langwürrig seyen; so wurde bey dem Kaiserlichen Land: Gericht der Schluß abgefasset, und bey der daselbstigen gewöhnlichen Urtheils Publication denen Hof: und Land: Gerichts: Procuratoribus bedeutet, daß sie zwar das Fatale interponendæ deren 10. Tagen beybehalten, übrighens aber in denen weiteren Appellations Fatalien nach der allgemeinen Advocaten, und Procuratoren: Instruction (gleichwie hieroben von denen Land: Aemtern angemercket ist) sich achten, mithin auf die binnen 10. Tagen interponirte Appellation innerhalb 4. Wochen die Gravamina übergeben, und nach erkannten Processen in Zeit von 14. Tagen die Acta primæ Instantiæ produciren sollen. a)

Fatalia Ap.

6. Gleichwie aber von einem bey dem Appellationis vom Kaiserl. Kaiserlichen Land: Gericht abgefassen Urtheil

z) Land: Gerichts: Ordnung part. 2. tit. 34. 35. 36. & 37.

a) Ita conclusum, & publicatum am Land: Gericht nach M. Liechtmeß den 8. Febr. 1747.

Land-Ges theil fernerweit an das Hochfürstliche Hof-
 richt an das Hochfürstl. Gericht appelliret werden kan, b) also ist
 Hof-Gericht. es vonnöthen, auch die hierben zu beob-
 achten vorgeschriebene Fatalien dahier auszudrucken;
 und zwar: Wann bey der am Land-Gericht besche-
 henden Urtheils Publication die Parthenen entweder
 selbstn, oder ihre Procuratores anwesend seynd, und
 sich beschweret zu seyn erachten, muß von solchem Ur-
 theil entweder gleich stante pede & viva voce c) oder
 innerhalb 10 Tågen coram Notario & Testibus d)
 oder inner solchen Zeit vermittels einer, bey Hoch-
 fürstlicher Regierung überreichter schriftlichen Appel-
 lations- Anzeig sothane vorhabende Appellation inter-
 poniret werden, wiewohlen es auch gültig, und er-
 laubet ist, daß solche schriftliche Appellations- Anzeig
 intra decendium bey dem Judicio a quo übergeben
 werde, da hingegen ist es nicht gestattet, und ungül-
 tig, coram Judice a quo mündlich ex Intervallo zu
 appelliren, wann auch schon solche Appellation ad
 Protocollum niedergeschrieben wird. Nach der vor-
 gedachter Massen interponirten Appellation müssen
 bey dem Kayserlichen Land-Gericht die Acta inner-

D d d d d d d d d 4

halb

b) Kayserl. Land-Gerichts- Ordnung part. 2. tit. 38.

c) Land-Gerichts- Ordnung ibidem.

d) Hochfürstl. Land-Mandat de 24. Decemb. 1734.

halb 30. Tag requiriret werden, e) von Zeit der interponirten Appellation aber seynd zwey Juridica, oder Hof-Gerichts Tag (deren eine Juridica monatlich, ausgenommen im April, und October nach dem Land-Gericht gehalten wird) zu Fortsetzung der Appellation, und Uebergebung deren Gravaminum sub pœna desertionis mit Benlegung eines Landgerichtlichen Attestati factæ intra trigesimum requisitionis actorum prioris Instantiæ also vorgeschrieben, f) daß solche Gravamina extrajudicialiter noch zeitlich vor solchen zweyten Hof-Gericht übergeben werden, damit die Processus erkannt, ausgefertigt, behörig insinuiret, und bey gedachtem zweyten Hof-Gericht reproduciret werden können, bey welcher Reproducirung deren erkannt- und insinuirten Processen der appellantishe Procurator seine Vollmacht, g) wie auch ein Attestatum factæ ulterioris requisitionis actorum, & depositionis sportularum sub præjudicio desertionis h) gerichtlich zu übergeben, auch der appellantishe Theil durch seinen Procuratorn sub cautione de proxime producendo mandato Procuratorio zu erscheinen,

e) Gemeiner Hof-Gerichts-Bescheid de 16 Novemb. 1679. §. 3.

f) Gemeiner Hof-Gerichts-Bescheid de 16. Novemb. 1679. §. 4.

g) Ibidem §. I. in fine.

h) Ibidem §. 4.

nen, und pro Communicatione Communicandorum zu bitten, oder, daß der appellantische Theil sogleich ad ulteriora gelassen werde, zu gewärtigen hat, i) übrigens pfleget bey denen Hof: Gerichts: Processen in denen Decretis Communicationis niemahlen ein Terminus peremptorius E. G. ad excipiendum, replicandum &c. angesetzt zu werden, sondern a die communicati ist das nächste Hof: Gericht Terminus simplex, das zweytere darauf folgende Hof: Gericht aber Terminus de se peremptorius, k) also in solchem Fall nach Ablauf des ersten Hof: Gerichts pro præfigendo termino peremptorio anzurufen nicht nöthig, nach fruchtlos verlittenen zweyteren Juridica aber des saumigen Theils Contumaciam anzulagen erforderlich ist.

*Fatalia ap-
pellationis
vom Hoch-
würdigen
Gnädigen
Dom. Capi-
tul an das
Hochfürstl.
Hof-Gericht.
Fatalia Re-
visionis bey
Hochfürstl.
Regierung.*

7. Indeme von einem Hochwürdigen und Hochwohlgebohrnen Gnädigen Hohen Dom- Capitul dahier die Appellationes ebenfalls an das Hochfürstliche Hof: Gericht zu gelangen pflegen, l) als müssen auch in diesen Processibus alle kurz hievor N. 6. ausgedruckte Fatalien sub iisdem præjudicis beobachtet werden.

8. Wolte nun ein Theil es bey dem in Appellatorio bey der Hochfürstlichen Regierung

D d d d d d d d d d 5

Causa

i) Hof: Gerichts: Conclusum de 18. Novembris 1688.

k) Hochfürstl. Hof: Gerichts: Protocoll de 12. Julii 1719.

l) Hochfürstl. Mandatum de 24. Decembris 1734. §. 2

Causa submissa, & decisa ergangenen Urtheil nicht bewenden lassen, sondern abermahlen ferneres, und besseres Recht zu suchen, sich entschliessen, so ist dieser Unterschied zu gebrauchen, daß, wann die Sach ein ewiges Recht E. G. einen Pfennig Grund: Zins, Huth: und Wand: oder Holz: Recht, und dergleichen

Summa Ap. betrifft, oder doch in einer Schuld: Erb: *pellabilis* an schaffts: und derley Vorfällenheiten die die höchste Reichs: Ge: Summa, worüber der Proceß entstanden, richte.

und geurtheilet worden ist, in Sorte vel Capitali, und ohne darzu einige Abzinsen, zu rechnen *m)* 2000. fl. Rhein. betraget, *n)* alsdann ohnmittelbar an die allerhöchste Reichs: Gerichte appelliret werden müsse, dafern aber solche Summa deren 2000. fl. Rhein., oder ein ewiges Recht nicht vorhanden ist, gleichwohl die Sach 100. fl. Fränck. *o)* betrifft, so

Summa Re. kan bey der dahiesigen Hochfürstlichen Re: *visibilis* bey gierung innerhalb 30. Tagen Revision der Hoch: nachgesuchet, und begehrt werden *p)* wor: fürstl. Re: gierung.

auf, da die Revision erkannt werden will, gewisse Sportul- Gelder benennet, und zu derselben Depo-

m) Ita decisum fuit in Camera Imperiali Wezlariensi die 28. Jun. 1670.

n) Privilegium Wirceburgense de non appellando de 22. Martii 1586.

o) Hochfürstl. Mandat de 7. Martii 1748.

p) Decretum de 17. Octobris 1692.

Deponirung bey dem Hochfürstlichen Regierunge Tax-
Amt sowohl, als zu Einbringung deren Gravaminum
ein gewisser Terminus gemeiniglich sub pcena defer-
tionis anberaumer wird: welche Sportul- Geldere,
wann der Revisions- Impetrant alsdann reformatorium
Sententiam erhältet, oder die Sach vor dem Revisions-
Bescheid verglichen wird, dem Impetranti wiederum
ganz zurück gegeben werden, sofern aber eine Senten-
tia confirmatoria erfolget, so seynd solche Revisions-
Sportulen verfallen.

Fatalia 9. Gleichwie auch die dahiesige Hoch-
Universitatis. fürstliche Universität Jurisdictionem om-
nimodam in personas ad ipsam pertinentes lediglich
und allein hat, q) also kan von einem a D. Rectore
Magnifico, vel Facultate aliqua * eröffneten Urtheil
ad Consilium Majus, id est: an die ganze Universi-
tät, von der daselbsten ausfallenden Sententia aber an
Sr. Hochfürstliche Gnaden ohnmittelbar appelliret **
werden, und seynd in solchen Fällen die nemliche
Fatalia zeithero üblich gewesen, welche nach Inhalt

N. I.

q) Hochfürstl. Verordnung der Würzburg. Universität
de 1734. art. 57.

* Fakultäten können in Contentiosis keine Bescheide
geben.

** Es ist keine Appellation, sondern eine bloße Revision.

N. 1. bey der Hochfürstlichen Regierung vorgeschrieben seynd. *)

Die Hoch-
fürstl. Geistl.
Stellen.

10. So viel die Geistliche Gerichts-
Stellen dahier zu Wirzburg belanget,
welche seynd: die Hochfürstliche Geistliche Regierung,
das Vicariat, und das Consistorium, oder Ehe-Ge-
richt; wann jemand von einem bey diesen Hochfürstli-
chen Geistlichen Stellen ergehenden Urtheil ad Judi-
cium Metropolitanum zu Maynz appelliren wolte,
so hätte dieser sich wegen denen Fatalien interponendæ
appellationis nach denen gemeinen Rechten zu achten,
folglich innerhalb 10. Tag zu appelliren.

*Summa Provocationis, Appellationis, & Re-
visionis deren Hochfürstl. Wirzburg.
Unteren Gerichts-Stellen.*

*Summa
Provocatio-
nis, Appella-
tionis & Re-
visionis deren
Hochfürstl.*

Damit aber an die dahiesige Hoch-
fürstliche Regierung nicht alle geringfügige
Sachen gebracht, und durch solche die
wichtigere Geschäften behindert werden
möch:

* Cum Universitas a foro Regiminis sit exempta & officium Rectoratus repræsentet primam Instantiam (uti suo modo das Kayserl. Land-Gericht, a quo ad Judicium Aulicum, ab Universitate vero ad senatum majorem Academicum, provocatur) hinc & hic requisitio actorum fieri debet, simulque fatale est decendum: & summa appellabilis 25. Flor.

Wirkburg. möchten, so hat es zwar seine Richtigkeit, Unterens-
richts-Stel. daß alle Jura perpetua E. G. Servitutes,
len.

Jus compascui &c. auch Geld: Straffen
dahin erwachsen seyen, in denen übrigen, als: Kauff:
Tausch: Anlehen: und weiteren dergleichen Geld: und

Vom Vice. Gelds: wehrt betreffenden Fällen aber wird
Dom. Hof: von denen Hochfürstlichen Vice-Dom-
Schultheisen: und andern Schultheisen: und samtlischen Land: Aem:
Aemteren.

teren und Stellen keine Provocation, des-
gleichen vom Stadt: Gericht keine Revision, r) auch
vom Kayserlichen Land: Gericht keine Appellation bey
Hochfürstlicher Regierung angenommen, wann nicht
die Hauptschuld ohne darzu gerechnetes Interesse 25.
fl. Fränck. würcklich betraget, s) worbey nebst noch
dieses besonders zu bemercken ist, daß vom Kayserlichen
Landgericht nicht nur unter dieser Summa an das Hoch-
fürstliche Hof: Gericht, sondern auch in diesen Fällen
gar nicht appelliret werden könne, wann E. G. die
Elteren ex capite prodigalitatis, oder aus einer an-
deren in der Kayserlichen Land: Gerichts: Ordnung t)
ausgedruckten, auch sonstigen u) Ursachen denen Kin-
dern

r) Hochfürstl. Mandat de 27. Martii 1720.

s) Hochfürstl. Verordnung de 30. Decembris 1719.

t) Landgerichts: Ordnung, p. 3. tit. 31.

u) Landgerichts: Ordnung, loc. cit. §. 21.

bern den Zwentheil zu reichen, und also die Theilung zugeben, oder die Kinder solche anzunehmen verurtheilet werden. x)

Vom Poli- Eine gleiche Summa deren 25. fl. muß
cey-Gericht vorhanden seyn, wann von dem Hochfürst-
des Oberen lichen Policey-Gericht des Obern: Raths
Raths. zur Hochfürstlichen Regierung will appelliret werden,
und bey einer auf 5. fl. angesetzten Straff, jedoch nicht
darunter, hat die Appellation ebenfalls Platz. y)

§. III.

Revertor nunc ad casum quæstionis propositæ, utrum nimirum pars litigans, si ejus Procurator unum vel alterum ex recensitis fatalibus negligat, causa principali utut justissima possit cadere, quin restituatur in integrum?

*Rationes
dabitandi.*

1. Quodsi Clarissimi Viri, ac D. Georgii Melchioris de Ludolff Imperialis Judicii Cameræ quondam Assessoris celeberrimi in suis variis observationibus forensibus, & quidem observatione 254. descriptum, & præjudicio Camerali de 20. Augusti 1727. vestitum casum inspiciamus, res partium litigantium, non obstante Procuratorum negligentia, satis facta, recta videtur; statuit enim præ-

x) Landgerichts-Ordnung, p. 3. tit 32. §. 10 & T. 117. §. 3.

y) Policey-Gerichts des Oberen Raths Ordnung, de 28. Maji 1745. S. 7.

prælaudatus Auctor, & allegato demonstrat exemplo, quod restitutio brevi manu decernatur appellantis, si per negligentiam Procuratoris appellatio debito tempore non fuerit introducta; cujus ratio

2. In eo propemodum consistit, quod, licet, factum Procuratoris nocere clienti, communis dicatur sententia, non tamen ita sit recepta, ut excludatur officium judicis pro qualitate circumstantiarum; Finis enim judiciorum primarius est, ut lites dirimantur, non vero, ut fiant, aut alantur, quapropter processu peculiari restitutionis in integrum opus non erit, cum damnum litis, ut ferat cliens ob negligentiam Procuratoris, durissimum foret, & Justitiæ non consentaneum, quia in judiciis Procuratores publice sunt constituti, quorum diligentiam probatam esse, quilibet credendi habet causam, adeoque restitutio citra ambages, & brevi manu a Judice est decernenda, Procuratoris autem negligentia forte punienda. *a)* Neque

3. Dissentiunt principalis Regiminis Wirceburgensis Ordinationes antiquiores, *b)* in quibus sancitum est, quod clientes adversus negligentiam Procuratorum quidem restituantur in integrum, contra Procuratores vero, quibus talis negligentia multum esset pro-

a) Mevius part. 1. decis. 218. n. 7.

b) Hochfürstl. Mandat de 12. Januarii 1717.

probrosa, multa, suspensione ab officio, imo cassatione sit animadvertendum: c)

*Decisio
questionis.*

Mitis hæc nos sententia suam penitus in partem neutiquam trahit, sed ita rem decidimus, quod causa in fatalibus a Procuratore neglecta sine omni restitutione in integrum, imo cum denegatione intentandi forte Processus restitutorii ut deserta merito sit remittenda, utcunque causa in materialibus, & in semet justissima per judicem prioris instantiæ fuerit inepte, vel inique decisa; adeoque cliens ex negligentia sui Procuratoris in formalibus commissa, non attentis materialibus juste cadat, & maneat condemnatus, dummodo Procurator solvendo existat. Et quidni? Etenim

*Rationes
decidendi.*

1. Fatalibus elapsis, & ab appellante, vel ejus Procuratore neglectis sententia prior transit in rem judicatam, d) & præsumitur pro sententia, e) quæ tunc habetur pro veritate, ita, ut inter partes constituat jus, quod jus quæsitum parti victrici neutiquam auferri potest.

2. Expediti juris est, quod, si Procurator aliquid fraude, vel dolo egerit, unde damnum principali,

c) Hochfürstl. Advocaten- Instruction de 19. Februarii 1720. §. 14.

d) L. res judicata 207. ff. de R. I.

e) C. in præsentia X. de elect.

pali nascatur, & in causa succumbat, rem judicatam rescindi non oporteat; *f*) ergo si clienti vel principali contra id, quod a Procuratore dolo commissum est, restitutio non concedatur, illa multo magis deneganda est contra illud, quod Procurator negligentia omisit; imputet enim sibi cliens, quod solertior sibi procuratorem non selegerit. *g*).

3. Remedium restitutionis notorie est extraordinarium, ad quod recurrere tamdiu non permittitur, quousque superest adhuc remedium juris ordinarium: at vero principali competit contra procuratorem negligentem actio mandati ad damna & interesse, *b*) quæ actio directa, & remedium ordinarium est; ergo restitutio in integrum contra negligentiam Procuratoris tanquam remedium extraordinarium tali casu non erit concedenda. *i*) Quibus fundamentis videtur insistere Mandatum hac de re hic Wirceburgi die 7. Martii 1748. emanatum, in cuius §. 7. eadem nostra legitur decisio. *

Quæ

f) L. 10. C. de Procurat.

g) L. 23. in fin. ff. de minor. 25. annis.

b) L. 16. C. Mandati. & L. 8. §. 6. ff. eodem.

i) Gail. lib. 1. observ. 143. n. 6.

* Verba illius hæc sunt. Da bißhero mehrmal vorgekommen, daß, wenn ein Advocatus Causæ zur Nachtheil

Quæ superius in contrarium attuli, neque modo memorato Wirceburgensi mandato novissimo, neque decisioni meæ adeo obstant, ut expediri non possint, siquidem

Resolutio- Ad I. justissimum esse duco, &
nes ratio- dico, quod in supremis Archidicasteriis
 in

seiner Parthey die Fatalia oder einen Terminum præjudicialem saumig übergangen, und derselben Nothdurft inner solcher Rechtsfrist nicht eingebracht hat, alsdann die Parthey selbst pro Restitutione in integrum bittlich ansuche, mit Verschiebung und Verzögerung der Hauptsache, so wird hiedurch nach Anleitung der gemeinen Recht, und der vorherigen Verordnungen gnädigst erkläret, und befohlen, daß in solchem Fall die suchende Restitutio in integrum nicht gestattet, sondern die vernachlässigte Parthey an ihren saumigen Anwalt lediglich verwiesen, und dieser zu Leistung der hinlänglichen Schadloshaltung nach kürzlicher der Sachen Untersuchung unnachsichtlich verurtheilet, und executive angehalten, sofort zur bessern und pflichtlichen Aufmerksamkeit und Besorgung mit seinem Schaden gebracht, wann er aber aus Abgang der Mittel zu Ersetzung der erkannten Schadloshaltung nicht vermögend wäre, alsdann mit Cassation und sonstiger scharfen Bestrafung angesehen, auf diesen letzten Fall aber der verkürzten und nicht schadlos gehaltenen Parthey gleichwohl erst das gesuchte Beneficium Restitutionis gestattet werden solle.

num dubi in casu lapforum forsitan ex negligentia
tandi.

Procuratoris fatalium sine ambagibus decernatur restitutio, quia illuc causæ summi momenti, & maximæ consequentiæ deferuntur, quæ diriones integras, totas communitates, ponderosa plerumque jura concernunt, circa quas controversiarum species durissimum utique foret, si cliens propter E. G. non præstitum a Procuratore in termino reproductionis juramentum malitiæ, damnum litis ferre deberet; quod autem restitutio in integrum semper, & in qualibet causa indistinctim impertitur, ipse D. de Ludolff nequaquam statuit, cum in rubrica supra memoratæ Observ. 124. mentem suam ita declaret: *Restitutiones in integrum ex officio fieri possunt quandoque ob culpam procuratoris.* Adeoque non semper fieri manifeste exponit.

Ad 2. argumentum contrarium respondet nobis sat commendatus D. Andreas Gail in suis practicis observationibus, quando nimirum in *lib. 1. obs. 143. n. 6.* quidem tuerur, quod appellans facto tertii, five Procuratoris negligentia impeditus non gaudeat restitutione in integrum adversus lapsum fatalium, sed procuratorem actione mandati convenire possit, limitat vero hanc assertionem ita, ut fallat in Procuratore, qui non esset solvendo, * nam, qui non ha-

—————
Eeeeeeeee 2

bet,

* Et per hanc limitationem conciliantur L. 39. ff. Ex quibus,

bet, quod perdat, ejus periculo nihil est. k) Quo casu restitutionem in integrum decernendam esse, utpote lege l) declaratum admittimus.

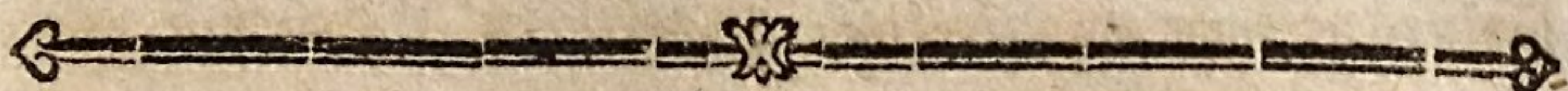
Ad 3. Ordinationes principales Wirceburgenses in sensu simili esse conceptas, inspicienti patebit, quod nimirum tunc clienti contra negligentiam procuratoris restitutione in integrum succurratur, si procurator non sit solvendo, nam & instructio Procuratorum & Advocatorum de 19. Februarii 1720., & Mandatum de 12. Januarii 1717. hæc continent verba: aus blosser Negligenz deren Anwälden, an welchen sie sich nicht erhohlen könnten. Cæterum certum est, procuratorem diligentem, & qui suo bene fungitur officio, omnem sibi comparare existimationem, ac ex frequentia, & varietate casuum solidam praxin acquirere, suoque dignum esse salario.

Fort=

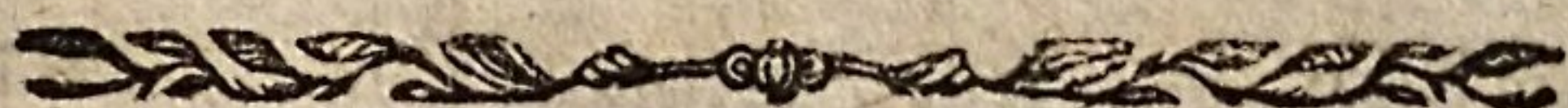
quibus causis majores &c. L. 10. C. de Procurat. & L. 26. §. 9. ff. Ex qui. cau. maj. Conf. LEYSER spec. 64. med. 4. WERNHER Obs. P. II. Obs. 391. HELLF. Jurispr. Foren. Edit. Jen. §. 472. Edit. Wirc. §. 399.

k) L. 12. in fin. ff. de furtis.

l) L. fin. §. 1. ff. de eo, per quem factum est, quo minus quis judicio &c.

Fortgesetzte* Anmerkungen
zu einigen
Wirzburgischen Münzen
des 16ten Jahrhunderts.

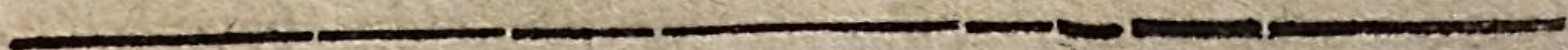
S. 8.

Münzen Bischofs Conrad von Thüngen, welcher dem Hochstifte vom 15ten Febr. 1519. bis den 16ten Junius 1540. vorgestanden.

Von diesem Bischofe finden sich zwey Thaler unter den Ziffern 75. und 76., welche sich nicht nur mit der Jahrzahl, sondern auch der Umschrift, unterscheiden, indeme der erste das F. O. Dux aufweist, der zwente aber das O. auslasset: sodann in deme er auf der Wappenseite das August. zeigt, da der letztere nur Augu. hat: gleich dann der doppelte Adler des ersten keinen Herzschild — der zwente in demselben den Reichsapfel darstelllet. Nebst welchem allem annoch zu bemerken, daß diese die ersten Wirzburgischen Münzen sind, welche mit dem Reichsadler ausgepräget worden.

Eeeeeeeee 3

S. 9.

* Sieh II. Abschn. S. 976.

§. 9.

Von Bischof Conrad IV. von Bibra, welcher das Bistum vom 1sten Jul. 1540. bis den 8ten August 1544. verwaltet hat, finden sich, vermuthlich wegen seiner kurzen Regierungszeit, keine Münzen: und obschon GROFF in Collect. Noviss. T. 1. p. 300. eine beendrucken lassen, so zeigt jedannoch die Jahrzahl 1523, daß es die sub Nro. 76. seye, folgsam Conrad dem Dritten zustehe.

§. 10.

Münzen Bischofs Melchior von Zobel, der dem Herzogthume Franken vom 11ten August 1544. bis den 15ten April 1558. vorgestanden ist.

Ziffer 77.

Scheint mir eine Denkmünze zu seyn, welche diesem Bischofe, da er annoch Domdechant war, zu Ehren gepräget worden, indem sie gar keine Zeichen des Bistums aufweist, und die Umschrift lediglich die Worte:

MELCHIOR Zobel Von WIRZBURg,
darstellt.

Die Rückseite, auf welcher Moses mit den Gesetztafeln und der Umschrift:

LEX. NIHIL. ALIUD. NISI. CONFESSIO,
PECCATI. ROMAnorum.

steht, kann seinen Eifer für die Religion bezeichnen,
oder

oder daß er von dem Soldatenstande zu dem geistlichen übergegangen. Vielleicht hat solche dieser Fürst zum Andenken des unter ihm gehaltenen Tridentinischen Kirchenraths, dem er ben gewohnt, prägen lassen.

Ziffer 78.

Ist abermal eine Denkmünze, weil dieselbe den bei Gebrauchsmünzen angebrachten Reichsadler nicht führt, und scheint mir gleich nach der Wahl im Jahre 1544. zum Andenken geschlagen worden zu seyn, weil von den Bischöflichen Insignien auf der Rückseite nichts vorkommt. Die Umschrift der Hauptseite ist:

MELCHIOR DEI GRA.tia EPiScopus WIRTZe-
burgensis ET FRA.nciae ORIE.ntalis DVX.

ETATIS SVE 46.

Aus dieser Münze können wir also das bisher unbekannte Geburtsjahr dieses Fürsten muthmaßlich entnehmen; da er in seinem 46sten Jahre zum Bischofe erwählt, also im Jahre 1498. geboren worden, folgsam in einem Alter von 60 Jahren verstorben ist.

Ziffer 79. 80. 82. 86. 87.

Sind Reichsthaler, welche sich durch die verschiedenen Jahrzahlen 1552. 1553. 1554. unterscheiden, und auf der einen Seite den stehenden heiligen Kilianum nebst den Worten: Sanctus Kilianus, mit dem Schwert und Bischofsstabe, dann dem Stifts- und

Ger

Geschlechtswappen — auf der anderen aber den Reichs-
adler mit den Umschriften aufweist:

MELCHIOR. EPiScopus WIRCEburgensis
FRAnConiae DVX.

CAROLVS. V. ROMAnorum IMPerator
SEMPer AVGustus.

Ziffer 81. 83.

Sind eben dergleichen silberne Guldiner von den
Jahren 1552. und 1553.

Ziffer 84. 85.

Sind doppelte Goldgulden von dem Jahre 1553.
welche von der Stadt Wirzburg gepräget worden, und
sich durch die Umschrift auf der Rückseite unterschei-
den, indeme eine

Caroli V. Imperatoris Augusti pii felicis Decretis.
die andere

Carolus V. Romanorum Imperator semper Augustus.
enthaltet.

Ziffer 88. 89. 90.

Sind zwey sogenannte Dreyer von den Jahren
1553. und 54. dann einer ohne Jahrzahl, deren drey
einen Schilling, 28. Schilling aber oder 84. Dreyer
einen fränkischen Gulden ausmachen, diesertwegen
auch auf der Rückseite in dem Reichsapfel die Zahl 84.

zu sehen, und anzumerken ist, daß dieses die erste Wirzburgische Münze sey, welche mit ihrem äußerlichen Werthe bemerkt worden.

Ziffer 91.

Ist Bischofs Melchior Sterbdenkmünze, welche auf der einen Seite das Brustbild, auf der andern Christum am Kreuze vorstellet, mit der auf beeden Seiten fortlaufenden Umschrift:

MELCHIOR BISCHOF ZV WIRCBVRG VERSCHIED DEN. 15 APRILIS ANO 58.

Ziffer 92.

Ist die in Silber geprägte Abbildung des in der Reichs- und Fränkischen Geschichte berühmten Grumbachs, Mörders des Bischofs Melchior von Zobel, wessentwegen er mit einem Schießgewehre abgezeichnet ist, mit der Umschrift:

WILHELMVS A GRVMBACH ÆTATIS SVÆ LXIX.

Ziffer 93.

Ist die auf die Grumbachische Execution geprägte und ohnehin schon genug bekannte Münze.

§. II.

Hier muß ich annoch eine Münze anführen, welche mir zwar nicht zu Gesicht gekommen, dieselbe aber

Willis

Willibald Hofmann in seinem Münzschlüssel in der Kupfertafel zu S. 226. vorstellet, die hier unter Ziffer 94. abgedruckt, und ein doppelt geschlagener Pfennig ist. Gedachter Hofmann giebt sie irrig für eine Bambergische Münze aus, da selbige jedannoch das Wirzburgische Stiftswappen nebst dem Grumbachischen Geschlechtswappen, dem stehenden Männlein auf der einen — auf der anderen aber das oben S. 1. S. 978. angeführte Monogram, folgsam eine Münze Bischofs Johann von Grumbach vorstellet, und zu den Münzen unter Ziffer 63. 64. 65. 66. Tab. VI. gehörig ist. Woben ich jedoch anmerken muß, daß die darauf befindliche Jahrzahl 1541. von dem unachtsamen, und, wie aus der ganzen Arbeit zu sehen, ungeschickten Kupferstecher bey Hofmann irrig sene, indem dieser Bischof nicht um diese Zeit, sondern vom Jahre 1455. bis 1466. dem Stifte vorgestanden. Sollte aber diese Münze ächt seyn, so wäre solche die erste Wirzburgische, so mit der Jahrzahl bezeichnet worden.

Thesaurus Iuris Franconici Oder Sammlung theils gedruckter theils
ungedruckter Abhandlungen, Dissertationen, Programmen, Gutachten, Gesätze,
Urkunden etc. etc., welche das Fränkische und besonders Hochfürstlich-
Wirzburgische Geistliche, Weltliche, Bürgerliche, Peinliche, Lehen-,
Bd.: 1,15

(1788)

Bamberg, Staatsbibliothek -- RB.Misc.jur.o.1(8#1
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11770875-6
VD18 80366481-001